Yogagita from MudgalapurAna Khanda 9 Yogacharitam

యోగగీతా ముద్గలపురాణే ఖణ్డః ౯ యోగచరితమ్

Document Information

Text title : Yogagita from Mudgala Purana 9.5-9.16

File name : yogagItAmudgala.itx

Category : giitaa, gItA, ganesha, mudgalapurANa, yoga

Location : doc_giitaa

Proofread by : Yash Khasbage

Description/comments : Mudgalapurana 9.5-16

Latest update : September 18-19, 2023 Ganeshachaturthi

Send corrections to : sanskrit at cheerful dot c om

This text is prepared by volunteers and is to be used for personal study and research. The file is not to be copied or reposted without permission, for promotion of any website or individuals or for commercial purpose.

Please help to maintain respect for volunteer spirit.

Please note that proofreading is done using Devanagari version and other language/scripts are generated using **sanscript**.

July 27, 2026

sanskritdocuments.org

యోగగీతా ముద్గలపురాణే ఖణ్డః ౯ యోగచరితమ్

(అథ యోగగీతా ప్రారమ్భః ।)

౧. సార్వభౌమయోగో నామ ప్రథమోఽధ్యాయః

(ముద్గలపురాణే నవమఖణ్డే ౯.౫ సార్వభౌమయోగో నామ పఞ్చమోఽధ్యాయః)
॥ శ్రీగణేశాయ నమః ॥

దక్ష ఉవాచ ।
ధన్యోఽహం కృతకృత్యోఽహం కృతస్త్వయా మహామునే ।
యేన గణేశమాహాత్మ్యం శ్రావితం యోగదాయకమ్ ॥ ౧॥

గణేశగీతాసారాది కథితం తు విశేషతః ।
జ్ఞానం యోగప్రదం పూర్ణం సఙ్క్షేపేణ త్వయా పరమ్ ॥ ౨॥

తన్న బుద్ధం మయా సర్వమతః సౌలభ్యతో వద ।
యోగం క్రమయుతం పూర్ణం యేన యోగీ నరో భవేత్ ॥ ౩॥

సూత ఉవాచ ।
ఏవం పృష్టో మహాయోగీ ముద్గలస్తమువాచ యత్ ।
హర్షేణ మహతా యుక్తస్తత్తేఽహం కథయామి తు ॥ ౪॥

ముద్గల ఉవాచ ।
ధన్యోఽసి కృతకృత్యోఽసి సాక్షాద్గణపతేః కిల ।
విభూతివాచకస్తత్ర న చిత్రమిదముత్తమమ్ ॥ ౫॥

త్వయా పృష్టం మహాభాగ లోకోపకారకారకమ్ ।
సర్వేషాం సులభత్వేన యోగశాన్తిపదప్రదమ్ ॥ ౬॥

కథయామి చ తే ప్రీత్యా గుహ్యం వేదరహస్యకమ్ ।
శ‍ృణుష్వైకమనా దక్ష యోగం శాన్తిప్రదాయకమ్ ॥ ౭॥

చిత్తం పఞ్చవిధం ప్రోక్తం తేషు పఞ్చవిధో రసః ।

సరసం చిత్తముత్సృజ్య యోగీ భవతి మానవః ॥ ౮॥

క్షిప్తం మూఢం చ విక్షిప్తమేకాగ్రం చ నిరోధకమ్ ।
చిత్తం పఞ్చవిధం విద్ధి జగత్సు బ్రహ్మసు స్థితమ్ ॥ ౯॥

వ్యష్టిభావే స్థితా యే తు జన్తవో వివిధాత్మకాః ।
లక్షచతురశీతిషు యోనిషు సమ్భవాః కిల ॥ ౧౦॥

దేహభోగాదిమార్గేషు కుశలాః సమ్భవన్తి యే ।
తేషు స్వస్వప్రపఞ్చేషు నానాకార్యపరాయణాః ॥ ౧౧॥

తైః క్షిప్తం కార్యసిద్ధ్యర్థం చిత్తం కార్యేషు నిత్యదా ।
తత్తత్కార్యప్రకాశేన ప్రకాశయతి తాన్ హృది ॥ ౧౨॥

తేన కార్యేషు దక్షాస్తే భవన్త్యత్ర న సంశయః ।
తదేవ క్షిప్తసంజ్ఞం త్వం చిత్తం జానీహి మానద ॥ ౧౩॥

కేచిత్ స్వల్పజ్ఞకాస్తేషు కేచిజ్జ్ఞానాధికా మతాః ।
మధ్యమాః కేచిదేవం తు నానాభేదాశ్రితా నరాః ॥ ౧౪॥

త్రివిధేషు విభాగేషు స్థితా నానావిభేదతః ।
నానాజ్ఞానయుతాస్తేషాం రూపం న కథితుం క్షమమ్ ॥ ౧౫॥

లక్షచతురశీతిషు జన్తవో వివిధాత్మకాః ।
వ్యష్టిస్థాః సర్వకార్యేషు జ్ఞానహీనా భవన్తి యే ॥ ౧౬॥

తే మూఢాః కథ్యతే లోకైర్విషయే చతురైః సదా ।
తేషు నానావిధా భేదా అల్పాధికసుమధ్యమాః ॥ ౧౭॥

తేషాం ప్రకాశకం చిత్తం నానామూఢస్వభావగమ్ ।
తదేవ మూఢసంజ్ఞాఖ్యం చిత్తం జ్ఞాతవ్యమఞ్జసా ॥ ౧౮॥

పరైః సమ్బోధితో జన్తుర్న బుబోధ విచారతః ।
కార్యం నానావిధం తస్య చిత్తం మూఢం ప్రకీర్తితమ్ ॥ ౧౯॥

వ్యష్టిస్థా యే నరా దక్ష స్వధర్మనిరతాః సదా ।
నానాతపఃపరా భూత్వా ముక్తిమిచ్ఛన్తి శాశ్వతీమ్ ॥ ౨౦॥

విషయేషు విరజ్యైవ సదా బ్రహ్మపరాయణాః ।
కుర్వన్తి వివిధం కర్మాఽహర్నిశం ముక్తికారణాత్ ॥ ౨౧॥

తదపి బ్రహ్మ హృదయే న దృష్టం తైర్మహాత్మభిః ।
న సంసారసుఖే చిత్తం తేషాం రమతి కర్హిచిత్ ॥ ౨౨॥

అతో విక్షిప్తచిత్తాస్తే మతా యోగిజనైః పురా ।
బ్రహ్మార్పణక్రియాః సర్వాః కుర్వన్త్యన్తరబాహ్యజాః ॥ ౨౩॥

విశేషేణైవ క్షిప్తోఽహం సంసారే మాయయా సదా ।
విగతక్షేపణం సర్వే నానాసాధనభావతః ॥ ౨౪॥

తేషాం ముక్త్యర్థమత్యన్తం ప్రకాశయతి భావనామ్ ।
చిత్తం క్రియాత్మికాం తేన విక్షిప్తం తత్ప్రకీర్తితమ్ ॥ ౨౫॥

తత్ర నానాక్రియాయాశ్చ సామర్థ్యేన విమోహితః ।
జానాతి దేవతాం తుష్టాం మమోపరి న సంశయః ॥ ౨౬॥

కదా దేవప్రసాదాది గృహ్య విక్షేపసంయుతః ।
అనాధారాం క్రియాం కుర్యాద్దేవాజ్ఞావశగో ముధా ॥ ౨౭॥

స్వప్నేషు వివిధాన్ భావాన్ పశ్యతి తద్గతచేతసా ।
సత్యం స్వప్నం మదీయం తు మాన్యం తాదృశజం చరేత్ ॥ ౨౮॥

ఏవం విక్షిప్తభావేన మోహితః స కదాచన ।
అనాధారం కరోత్యేవ నానాతపఃప్రభావతః ॥ ౨౯॥

సమష్టివ్యష్టిసంస్థం యచ్చిత్తం వైరాటగం పరమ్ ।
తేన వ్యష్టిం సమావ్యాప్య భుఙ్క్తే స వివిధం సుఖమ్ ॥ ౩౦॥

వైరాటస్య క్రియా ప్రోక్తా వ్యాపికా శాస్త్రసమ్మతే ।
తత్ర వ్యాపకభావస్య చిత్తం ప్రకాశదం మతమ్ ॥ ౩౧॥

తత్త్వేషు వివిధేష్వేవ స్థూలసూక్ష్మాదిగేషు చ ।
వ్యాపకభావకాశత్వాచ్చిత్తం తేషు స్థితం మతమ్ ॥ ౩౨॥

సమష్టివ్యష్టిసంయోగేఽన్నం బ్రహ్మ స్థూలగం పరమ్ ।
తథా స్వప్నగతం సూక్ష్మం సౌషుప్తం సమసంస్థితమ్ ॥ ౩౩॥

చేతనాభావగం పూర్ణం తద్వన్నాదాత్మకం మతమ్ ।
అస్మితాఖ్యం పరం బ్రహ్మ తేషు చిత్తం ప్రకీర్తితమ్ ॥ ౩౪॥

సమష్టివ్యష్టిభాగస్య తయోరైక్యస్య చ ప్రభో ।

ప్రకాశకారకం విద్ధి చిత్తమేకాగ్రసంజ్ఞితమ్ ॥ ౩౫॥

సమష్టివ్యష్టిభావేషు న భిన్నం భవతీత్యహో ।
తేనైకాగ్రం సమాఖ్యాతం చిత్తం తజ్జ్ఞానకారకమ్ ॥ ౩౬॥

దేహశ్చతుర్విధః ప్రోక్తః స్థూలః సూక్ష్మః సమాత్మకః ।
అస్మితాఖ్యశ్చతుర్థశ్చ తేషు దేహీ స్థితో మతః ॥ ౩౭॥

దేహేషు మోహితో దేహీ జీవ ఇత్యభిధీయతే ।
మోహహీనః స ఏవాఽపి శివః ప్రోక్తో మనీషిభిః ॥ ౩౮॥

జీవశివాత్మికా సంజ్ఞా దేహినో భ్రమమాత్రతః ।
సదైకాత్మస్వభావత్వాత్తత్ర భేదో న విద్యతే ॥ ౩౯॥

తత్ర జీవశివాకారభావప్రకాశకారకమ్ ।
చిత్తమేకాగ్రసంజ్ఞాఖ్యం తిష్ఠతి దేహిసంశ్రితమ్ ॥ ౪౦॥

సాస్మితాచ్చ పరం చిత్తమేకాగ్రం విద్యతే న వై ।
దేహదేహిమయం చిత్తమేకాగ్రం యోగినాం మతే ॥ ౪౧॥

చతుర్ణాం వపుషాం యత్ర బ్రహ్మాకారేణ జాయతే ।
సంయోగో బిన్దురూపం తజ్జ్ఞాతవ్యం బ్రహ్మ సర్వగమ్ ॥ ౪౨॥

చతుష్పదం బుధైః ప్రోక్తం చతుర్భిర్వర్జితం సదా ।
దేహానాం బ్రహ్మ విఖ్యాతం నానాదేహస్వభావగమ్ ॥ ౪౩॥

తత్ర చతుష్పదాకారభావప్రకాశకారకమ్ ।
చతుర్భిర్వర్జితస్యైవ చిత్తం తిష్ఠతి తద్గతమ్ ॥ ౪౪॥

దేహేషు న భవేద్భిన్నం సర్వగమాత్మభావతః ।
నిరోధం కథ్యతే చిత్తం బిన్దుధర్మప్రకాశకమ్ ॥ ౪౫॥

జీవశివాత్మభావస్థం మోహహీనం సదాత్మగమ్ ।
బ్రహ్మ సోఽహం సమాఖ్యాతం సదా భ్రాన్తివివర్జితమ్ ॥ ౪౬॥

తత్ర జీవశివాకారమోహహీనప్రకాశకమ్ ।
చిత్తమాత్మస్వరూపస్థం నిరోధం కథ్యతే బుధైః ॥ ౪౭॥

దేహదేహిసమాయోగే స్వత ఉత్థానముచ్యతే ।
బోధాఖ్యం ద్వన్ద్వభావేన బ్రహ్మ ఖేలకరం సదా ॥ ౪౮॥

తత్ర నిరోధకం చిత్తం తస్య రూపం వదామ్యహమ్ ।
సఙ్క్షేపేణ ప్రజానాథ శ్ృణు భావసమన్వితః ॥ ౪౯॥

బాహ్యం స్థూలం సమాఖ్యాతమాన్తరం సూక్ష్మగం మతమ్ ।
బాహ్యాన్తరైకభావస్థమానన్దదేహగం పరమ్ ॥ ౫౦॥

త్రిభిర్హీనం త్రయాణాం చ చాలకం హ్యస్మితాత్మకమ్ ।
అహమానుభవేనైతజ్జ్ఞాతవ్యం యోగినాం హృది ॥ ౫౧॥

తేషాం సంయోగభావే యచ్చతుర్ణాం వపుషాం పరమ్ ।
సర్వాత్మకం భవేద్బ్రహ్మ పఞ్చమం బిన్దుసంజ్ఞితమ్ ॥ ౫౨॥

చతుర్విధా నరస్యైవ కల్పనా హృది సంస్థితా ।
అతః పరం న భేదోఽస్తి భవేద్యేనాస్య కల్పనా ॥ ౫౩॥

బిన్దుత్యాగే నిరాలమ్బం చిత్తం భవతి సర్వదా ।
సతతం తత్ సమాఖ్యాతం బ్రహ్మ ధ్యాతృవిహీనతః ॥ ౫౪॥

న కిఞ్చిజ్జ్ఞాయతే యత్ర భేదహీనప్రభావతః ।
సోఽహం మాత్రాత్మకం చిత్తం నిరాలమ్బసమాధిదమ్ ॥ ౫౫॥

అవలమ్బనగం చిత్తం చతుర్ధా దేహిసంశ్రితమ్ ।
అవలమ్బనహీనం తద్దేహిగం చిన్మయం భవేత్ ॥ ౫౬॥

నిరాలమ్బపరిత్యాగేఽధికసంరోధనం భవేత్ ।
చిత్తస్య దేహదేహిభ్యాం హీనత్వాన్నాత్ర సంశయః ॥ ౫౭॥

మనోవాణీవిహీనం తచ్చిత్తం జ్ఞాతవ్యమాదరాత్ ।
అస్తినాస్తివిహీనత్వాదాధారాధేయయోగతః ॥ ౫౮॥

అవలమ్బనయోగో న పఞ్చధా యోగినాం హృది ।
నిరాలమ్బనకం తస్మాన్ మనోవాణీవివర్జితమ్ ॥ ౫౯॥

బోధేన బుధ్యతే సర్వం నిరాలమ్బం సమాధినా ।
అవలమ్బనకం తద్వద్బోధబోధో న విద్యతే ॥ ౬౦॥

ఏవం బోధాత్మకం బ్రహ్మ దేహదేహిసమాధిదమ్ ।
దేహదేహిసమాయోగప్రకాశం చిత్తముచ్యతే ॥ ౬౧॥

దేహసౌఖ్యం ప్రజానాతి దేహిసౌఖ్యం నిరన్తరమ్ ।

తయోర్యోగే చ యత్ సౌఖ్యం జానాతి బ్రహ్మ బోధగమ్ ॥ ౬౨॥

పదానాం బోధభావేన పదార్థానాం విశేషతః ।
ఉత్థానం జాయతే తస్మాత్ స్వత ఉత్థానముచ్యతే ॥ ౬౩॥

సుఖం జ్ఞాత్వా సముత్థానం స్వయమేవ కరోతి యః ।
దేహదేహీ చ సృష్ట్వా స ఖేలతి బ్రహ్మతత్పరః ॥ ౬౪॥

తత్రోత్థానప్రకాశాఖ్యం చిత్తం నిరోధసంజ్ఞకమ్ ।
తిష్ఠత్యత్ర న సన్దేహో జ్ఞాతవ్యం యోగినాం హృది ॥ ౬౫॥

బోధత్యాగే సమాఖ్యాతం బ్రహ్మ సాఙ్ఖ్యం ప్రజాపతే ।
కః సఙ్ఖ్యాం కురుతే తస్య బోధనాశప్రభావతః ॥ ౬౬॥

ఉత్థానవర్జితం బ్రహ్మ సాఙ్ఖ్యం సాక్షిస్వభావగమ్ ।
బోధహీనాత్ కదా తత్రోత్థానం నైవ ప్రజాపతే ॥ ౬౭॥

ప్రకృతిసమ్భవం బోధం తయోః పురుషసమ్భవమ్ ।
యోగసౌఖ్యం న జానాతి సాఙ్ఖ్యం బోధవిహీనతః ॥ ౬౮॥

బుద్ధ్వా సుఖం నరస్యైవోత్థానం యథా ప్రజాపతే ।
తథా మాయాసుఖం జ్ఞాత్వా బ్రహ్మణోత్థానకం భవేత్ ॥ ౬౯॥

తథా పరత ఉత్థానం సాఙ్ఖ్యే నిత్యం ప్రతిష్ఠితమ్ ।
తత్ర యోగం ప్రవక్ష్యామి యేన యోగీ నరో భవేత్ ॥ ౭౦॥

యద్యుత్థానసమాయుక్తం భవతి చేత్తదా భవేత్ ।
ఉత్థానవర్జితం దక్ష తదేవం బీజమాద్యకమ్ ॥ ౭౧॥

ఉత్థానహీనభావేన సదా సాఙ్ఖ్యం విరాజతి ।
స్వయం చ స్వత ఉత్థానం నిఃసృతం తత్ ప్రభావతః ॥ ౭౨॥

సాఙ్ఖ్యేన న కృతం చైతత్తథాప్యుత్థానహీనతః ।
స్వయం చ స్వత ఉత్థానం జాయతే నాత్ర సంశయః ॥ ౭౩॥

యదాఽనృతం భవేద్దక్ష తదా సత్యం ప్రకీర్త్యతే ।
ఏకం బ్రహ్మ యదా తిష్ఠేత్ సత్యం తత్ కేన కథ్యతే ॥ ౭౪॥

న దృష్టమనృతం యేన న జానాతి స సత్యకమ్ ।
సదా తాదృశరూపత్వాదేకభావప్రదర్శనాత్ ॥ ౭౫॥

అత ఉత్థానహీనత్వం ధృతం తేన విశేషతః ।
స్వత ఉత్థానభావాఖ్యం స్వయమేవోపజాయతే ॥ ౭౬॥

న కృతం తేన సాఙ్ఖ్యేన స్వయమేవ వినిఃసృతమ్ ।
అతః పరత ఉత్థానం ప్రాప్తం తత్ర న సంశయః ॥ ౭౭॥

సఙ్ఖ్యాహీనప్రకాశాఖ్యం చిత్తం తత్ర ప్రవర్తతే ।
బోధహీనప్రకాశేన జ్ఞాయతే తన్నిరోధకమ్ ॥ ౭౮॥

ఉత్థానేన యుతం బ్రహ్మ బోధమయం ప్రకీర్తితమ్ ।
సాఙ్ఖ్యముత్థానహీనం చ తయోర్యోగే నిజాత్మకమ్ ॥ ౭౯॥

స్వతః పరత ఉత్థానం తత్ర నైవ ప్రజాపతే ।
జగతాం బ్రహ్మణాం యోగే భవతి స్వస్వరూపకమ్ ॥ ౮౦॥

స్వస్వరూపాత్ పరో నాస్తి సంయోగః తన్మయః కదా ।
స సమాధిః సమాఖ్యాతో బ్రహ్మణ్యస్యాన్వయాత్మకః ॥ ౮౧॥

స్వకీయాభేదభావస్య తత్ర ప్రకాశకారకమ్ ।
చిత్తం నిరోధసంజ్ఞం తు తిష్ఠత్యత్ర న సంశయః ॥ ౮౨॥

సంయోగః పఞ్చధా దక్ష భవతి శ్ృణు రూపకమ్ ।
తస్య భిన్నం ప్రవక్ష్యామి లోకానాం హితకారణాత్ ॥ ౮౩॥

ఏతే భేదాః సమాఖ్యాతా యోగేన లయతాం యయుః ।
స్వసంవేద్యేన సన్దేహస్తేన సృష్టాశ్చ పాలితాః ॥ ౮౪॥

ఏతేషాం రూపమాస్థాయ ఖేలతి స్వస్వరూపకమ్ ।
నానాలీలాకరం ప్రోక్తం తదేవం వేదవాదిభిః ॥ ౮౫॥

ఉత్పత్తినాశసంయుక్తా భేదా ఏతే మనీషిభిః ।
తేషాం నిజస్వభావత్వాదసత్వాన్నద్ద ఉచ్యతే ॥ ౮౬॥

తద్బ్రహ్మ శక్తిరూపాఖ్యం జ్ఞాతవ్యం భేదధారణాత్ ।
తత్రాసత్కాశభావేన చిత్తం తిష్ఠతి నిశ్చితమ్ ॥ ౮౭॥

ఏతైర్భేదైర్విహీనం యదమృతం బ్రహ్మ కథ్యతే ।
ఏతేషాం జీవనం నిత్యం తచ్చ సత్స్వస్వరూపకమ్ ॥ ౮౮॥

తద్బ్రహ్మ సౌరమాఖ్యాతం భేదహీనప్రభావతః ।

తత్ర నిత్యస్య కాశాఖ్యం చిత్తం నిరోధకం మతమ్ ॥ ౮౯॥

అసత్ సత్ ద్వివిధం ప్రోక్తం తయోర్యోగే సమాత్మకమ్ ।
స్వసంవేద్యం పరం బ్రహ్మ విష్ణుర్ద్వన్ద్వప్రవేశనాత్ ॥ ౯౦॥

తత్రానన్దప్రకాశాఖ్యం చిత్తం నిరోధసంజ్ఞితమ్ ।
తిష్ఠతే తేన యోగీన్ద్రాస్తం గచ్ఛన్తి సమాధినా ॥ ౯౧॥

త్రిభిర్హీనం త్రిభిర్యుక్తమవ్యక్తం నేతి కారకమ్ ।
మోహహీనప్రభావేణ తురీయం బ్రహ్మ కథ్యతే ॥ ౯౨॥

తదేవ శివసంజ్ఞాఖ్యం జ్ఞాతవ్యం యోగసేవయా ।
తత్ర నేతి ప్రకాశాఖ్యం చిత్తం తిష్ఠతి తద్గతమ్ ॥ ౯౩॥

త్రివిధం మోహసంయుక్తం మోహహీనం చతుర్థకమ్ ।
తేషాం సంయోగభావే వై స్వసంవేద్యం ప్రకీర్తితమ్ ॥ ౯౪॥

పూర్ణసంయోగభావాఖ్యం పఞ్చమం బ్రహ్మ తత్ స్మృతమ్ ।
తస్మాత్ పరో న సంయోగః కథ్యతే యోగిభిః సదా ॥ ౯౫॥

స ఏవ గణనాథస్తు స్వానన్దాఖ్యః ప్రకీర్తితః ।
తత్ర నిజప్రకాశాఖ్యం చిత్తం తిష్ఠతి సర్వగమ్ ॥ ౯౬॥

అతః పరమయోగాఖ్యం బ్రహ్మ మాయావివర్జితమ్ ।
తదేవ యోగిభిః ప్రోక్తం నివృత్తిసుఖదాయకమ్ ॥ ౯౭॥

న తత్ర జగతాం దక్ష బ్రహ్మణాం యోగ ఉచ్యతే ।
తస్యాఽపి తేషు తద్వచ్చ తేనాయోగ ఇతి స్మృతః ॥ ౯౮॥

బ్రహ్మణి తన్మయత్వేన స్వస్య సంయోగ ఉచ్యతే ।
తస్మాన్నివృత్తిరాపన్నా తేన నివృత్తిసంజ్ఞకమ్ ॥ ౯౯॥

స్వసంవేద్యస్య నాశేన లభ్యతే హ్యసమాధినా ।
నాఽగతం న గతం బ్రహ్మ సంయోగః కుత్ర జాయతే ॥ ౧౦౦॥

తత్రాయోగప్రకాశాఖ్యం చిత్తం నిరోధసంజ్ఞితమ్ ।
తిష్ఠతి చాపవాదేషు నివృత్తిసుఖదాయకమ్ ॥ ౧౦౧॥

ఇదం పఞ్చవిధం చిత్తం కథితం తే ప్రజాపతే ।
జగత్సు బ్రహ్మసు తజ్జ్ఞం నానాప్రకాశదాయకమ్ ॥ ౧౦౨॥

భూమయః పఞ్చ విఖ్యాతాశ్చిత్తస్య వివిధాత్మనః ।
భూమీనాం త్యాగభావే తచ్చిత్తం బ్రహ్మమయం భవేత్ ॥ ౧౦౩॥

అతః పఞ్చవిధం చిత్తం త్యజ త్వం యోగసేవయా ।
యోగీ భవిష్యసి దక్ష చిన్తామణౌ న సంశయః ॥ ౧౦౪॥

సంయోగాయోగసంజ్ఞస్థం నిరోధాఖ్యం మతం బుధైః ।
అతః పరో నిరోధో న విద్యతే సర్వసమ్మతే ॥ ౧౦౫॥

సార్వభౌమాత్మధర్మేణ యోగీ భవతి మానవః ।
తత్ర శాన్తిం లభేచ్చిత్తం త్యక్త్వా భూమిభవం భ్రమమ్ ॥ ౧౦౬॥

యోగరూపే సుఖం యద్వై యోగినాం హృది వర్తతే ।
తదేవ కథితుం దక్ష శక్యతే న కదాచన ॥ ౧౦౭॥

మనోవాణీమయం చిత్తం చతుర్విధం ప్రకీర్తితమ్ ।
మనోవాణీవిహీనం తు నిరోధసంజ్ఞకం మతమ్ ॥ ౧౦౮॥

అతో యోగః సమాఖ్యాతో మనోవాణీమయో న చ ।
మనోవాణీవిహీనోఽపి కథ్యతే నైవ యోగిభిః ॥ ౧౦౯॥

కీదృశం బ్రహ్మ తత్రాహం యోగేన కీదృశేన చ ।
బ్రహ్మభూతః స్వయం జాత ఏభ్యః శాన్తిం లభేన్నరః ॥ ౧౧౦॥

యోగే యోగీ నరో జాతస్తత్ర న జ్ఞాయతే కదా ।
బ్రహ్మ వా సాధనం కిఞ్చిద్బ్రహ్మభూతస్య కారకమ్ ॥ ౧౧౧॥

తన్మయత్వం బ్రహ్మణి న న చ తన్మయవర్జనమ్ ।
అతః శాన్తిం సమాగృహ్య శాన్తియోగపరో భవేత్ ॥ ౧౧౨॥

పఞ్చవిధేషు చిత్తేషు దృశ్యతే జగతాం పరమ్ ।
బ్రహ్మణామైశ్వరం సౌఖ్యం రసం తత్ర న ధారయేత్ ॥ ౧౧౩॥

నానారసవిహీనం తు చిత్తం కృత్వా ప్రజాపతే ।
తత్త్యక్త్వా స భవేద్యోగీ శాన్త్యా శాన్తిమవాప్నుయాత్ ॥ ౧౧౪॥

స్రోతసోర్ణవమానన్దాద్గచ్ఛన్త్యప్రేరితాన్యపి ।
ప్రారబ్ధేన తథా కామాన్ భునక్తి యోగిసత్తమః ॥ ౧౧౫॥

నానాద్వన్ద్వవిహారేషు సమభావపరాయణః ।
యోగీ భవతి శాన్త్యా చ సదా యోగసుఖే రతః ॥ ౧౧౬॥

॥ ఓం తత్సదితి శ్రీమద్గాణ్యే పురాణోపనిషది శ్రీమన్మౌద్గలే మహాపురాణే
నవమే ఖణ్డే యోగచరితే ముద్గలదక్షసంవాదే యోగామృతార్థశాస్త్రే
చిత్తభూమినిరోధేన సార్వభౌమయోగో నామ పఞ్చమోఽధ్యాయః ॥ ౯.౫
॥ ఇతి యోగగీతాసూపనిషత్సు సుగమాసు ప్రథమోఽధ్యాయః ॥ ౯(యోగగీతా).౧

౨. యోగిచిత్తానుభవశాన్తిసుఖవర్ణనయోగో నామ ద్వితీయోఽధ్యాయః

(ముద్గలపురాణే నవమఖణ్డే ౯.౬ యోగిచిత్తానుభవశాన్తిసుఖవర్ణనయోగో నామ షష్ఠోఽధ్యాయః)
॥ శ్రీగణేశాయ నమః ॥

దక్ష ఉవాచ ।
యోగస్యానుభవం బ్రూహి యత్ర శాన్తిం లభేన్ మనః ।
రసం త్యక్త్వా సుశాన్త్యా తద్యుక్తం తిష్ఠేన్ మహామునే ॥ ౧॥

ముద్గల ఉవాచ ।
న తత్ర దృశ్యతే దక్ష జగద్బ్రహ్మభవం సుఖమ్ ।
తన్మాయామయగం దృష్ట్వా తస్మాన్నిర్వృత్తిగో భవత్ ॥ ౨॥

నాహం దేహో న మే దేహో నాహం నానాభ్రమాన్వితః ।
చరాచరమయో నైవ తాభ్యాం సంవర్జితో న చ ॥ ౩॥

న సమష్టిసమాయుక్తో వ్యష్టిగో న కదాచన ।
బ్రహ్మాఽహమఖిలేష్వేవ తత్తద్భావవివర్జితః ॥ ౪॥

న బాహ్యసుఖభోక్తాఽహం నాన్తరస్థపరాయణః ।
న సమానగతోఽహం తు నాత్మప్రతీతిధారకః ॥ ౫॥

న స్థూలో నైవ సూక్ష్మోఽహం నానన్దగః కదాచన ।
న నాదదేహసంస్థశ్చ సర్వాకారః సదా మతః ॥ ౬॥

చతుష్పాదాః సన్తి మే చేన్ మాయయా సన్ధృతా మయా ।
మాయాహీనప్రభావేణ పాదహీనోఽహమఞ్జసా ॥ ౭॥

మాయాయుక్తవియుక్తత్వం మయి నైవ ప్రతిష్ఠితమ్ ।
మాయాసంస్థాపితం ద్వన్ద్వం తదప్యాశ్చర్యముత్తమమ్ ॥ ౮॥

అనేనానుభవేనైవ యోగీ బిన్దుగతో భవేత్ ।
తత్ర లీనస్వభావేన సదా శాన్త్యా ప్రవర్తతే ॥ ౯॥

అథాహం భేదహీనశ్చ న భేదో మయి వర్తతే ।
సదా సన్తతభావేన సంస్థితోఽత్ర నిరన్తరమ్ ॥ ౧౦॥

న సృజామి హరామ్యేవ పాలయామి న నిశ్చితమ్ ।
స్వయమేవ జగద్భాతి యథా మయి ధృతం భవేత్ ॥ ౧౧॥

ఉత్పన్నం స్వస్వభావేన స్మృతం నష్టం తథా కిల ।
విశ్వం తత్ర న మే హానిర్వృద్ధిర్భవతి కర్హిచిత్ ॥ ౧౨॥

న విశ్వస్మిన్నహం జీవో న శివః సాక్షిభావగః ।
భ్రాన్త్యా మాయాయుతం హీనం వదన్త్యయోగినః సదా ॥ ౧౩॥

యథాఽఽకాశభవం మేఘపటలం సర్వతః స్థితమ్ ।
తత్ర సూర్యస్య కిం దక్షాచ్ఛాదనం సమ్భవేత్ కదా ॥ ౧౪॥

నష్టేఽభ్రే కిం రవిః సాక్షాచ్ఛాదనేన వివర్జితః ।
తథా మోహవిమోహౌ చ మయి భ్రాన్త్యా వదన్తి యే ॥ ౧౫॥

సదైకాత్మస్వరూపాఖ్యే మయి మోహవిమోహకౌ ।
కథం భేదౌ ప్రవర్తేతే పశ్య మాయాప్రభావజౌ ॥ ౧౬॥

తథాపి విశ్వసంయుక్తో మోహితోహం న సంశయః ।
జ్ఞాత్వాఽఽత్మానం విమోహోఽహం సదా సాక్షీ న సంశయః ॥ ౧౭॥

మాయయా జీవసంజ్ఞోఽహం తథా శివో న సంశయః ।
మయి బ్రహ్మణి విశ్వం తత్ దృశ్యతే నైవ దృశ్యతే ॥ ౧౮॥

ఏవం జ్ఞాత్వా స్వయం యోగీ సదా శాన్త్యా ప్రవర్తతే ।
ద్వన్ద్వభావం పరిత్యజ్య సోఽహం బ్రహ్మణి సంస్థితః ॥ ౧౯॥

అతః పరం ప్రవక్ష్యామి బ్రహ్మానుభవరూపకమ్ ।
న దేహో నైవ దేహస్థోఽహం భవామి కదాచన ॥ ౨౦॥

సన్తతం మయి నాస్త్యేవ విశ్వం మయి న విద్యతే ।
భేదాభేదవిహీనత్వాద్బ్రహ్మ బ్రహ్మణ్యహం రతః ॥ ౨౧॥

విశ్వరూపోఽహమేవేదం మయి సర్వం ప్రతిష్ఠితమ్ ।
విశ్వహీనో న సన్దేహః సదైకరూపధారకః ॥ ౨౨॥

న సృష్టం పాల్యతే నైవ హ్రియతే న మయా కదా ।
విశ్వం సృష్టం హృతం నిత్యం పాలితం సర్వదా మయా ॥ ౨౩॥

మయి సన్తతభావశ్చ దృశ్యతే న వినిశ్చితమ్ ।
న విశ్వం వివిధాకారం నానాదేహపరాయణమ్ ॥ ౨౪॥

సదా బోధమయోఽహం తు దేహదేహియుతస్తథా ।
మమ తత్ర న భో దక్ష బన్ధాఽబన్ధౌ ప్రకీర్తితౌ ॥ ౨౫॥

మాయయా సంయుతో నిత్యం దేహదేహిమయో మతః ।
మాయాహీనప్రభావేణ దేహదేహివివర్జితః ॥ ౨౬॥

మాయాయుక్తవియుక్తత్వం మయి కుత్ర ప్రదృశ్యతే ।
సదాఽహం బోధరూపాఖ్యో బ్రహ్మణి బ్రహ్మభావితః ॥ ౨౭॥

ఏవం బోధాత్మకేనైవానుభవేన ప్రజాపతే ।
యోగీ యోగసమాయుక్తః సదా శాన్త్యా ప్రవర్తతే ॥ ౨౮॥

అతః పరం విబోధాఖ్యం వక్ష్యామి బ్రహ్మభూతకమ్ ।
ప్రకృతిర్న తథా దక్ష పురుషోఽహం న నిశ్చితమ్ ॥ ౨౯॥

తయోర్యోగేన బోధోఽహం బ్రహ్మాఽహం భోగవర్జితః ।
సదా బ్రహ్మణి సంస్థశ్చ ఖేలహీనప్రభావతః ॥ ౩౦॥

మిథ్యారూపం జగత్ సర్వం జగదాత్మా తథా మతః ।
తయోర్యోగకరం బ్రహ్మ మిథ్యామూలప్రకాశకమ్ ॥ ౩౧॥

మయి బ్రహ్మణి నాస్త్యేవ ప్రకృతిర్వా పుమాన్ క్వచిత్ ।
తయోర్యోగో భ్రమాకారః సదా ఖేలపరాయణః ॥ ౩౨॥

బోధేనోత్థానభావశ్చ జాయతే బ్రహ్మణః సదా ।
మిథ్యాభూతం తదేవాఽపి కథం మయి ప్రవర్తతే ॥ ౩౩॥

సత్యం బ్రహ్మ ఇతి ప్రోక్తం వేదేషు వేదవాదిభిః ।
తత్ర ఖేలోఽనృతాకారః కుతస్తిష్ఠతి భ్రాన్తిదః ॥ ౩౪॥

సదా బ్రహ్మసుఖే సక్తో బ్రహ్మణి బ్రహ్మభావితః ।
తత్ర భేదాదికం నాస్తి స్త్రీపుమ్భావమయం కదా ॥ ౩౫॥

మాయయా రచితం సర్వమనృతాఖ్యం న సంశయః ।

సా మయి న స్థితా దక్ష నిరాధారా భ్రమాన్వితా ॥ ౩౬॥

బ్రహ్మరూపం చ మాం దృష్ట్వా స్వయమేవ వినశ్యతి ।
మాయా తతః స్వయం సాక్షాత్ సత్యరూపో భవిష్యతి ॥ ౩౭॥

యద్యహం మాయయా యుక్తస్తయా స్త్రీపుమ్మయం జగత్ ।
సృజామి చేత్తదా సత్యం మయి కుతః ప్రతిష్ఠతి ॥ ౩౮॥

యత్రానృతస్వరూపం తు నాస్త్యేవ వేదవాదతః ।
తదేవ సత్యమాఖ్యాతమతో బోధో న దృశ్యతే ॥ ౩౯॥

అనృతం విశ్వమఖిలం ప్రకృతిపురుషాత్మకమ్ ।
తస్మాద్భిన్నోఽహమేకశ్చ సత్యరూపో న సంశయః ॥ ౪౦॥

యోగేనైతాదృశేనైవ శాన్తియుక్తో భవేన్నరః ।
సఙ్ఖ్యాం త్యక్త్వా స వివిధాం బ్రహ్మభూతస్వభావతః ॥ ౪౧॥

అథ స్వానన్దయోగం తు వదిష్యామి హితాయ తే ।
తం శ‌ృణుష్వ ప్రజానాథ సావధానేన చేతసా ॥ ౪౨॥

సత్యముత్థానహీనం చానృతముత్థానసంయుతమ్ ।
బ్రహ్మణి ద్వివిధం నాస్తి స్వస్వరూపిణి నిత్యదా ॥ ౪౩॥

బోధయుక్తం స్వతోత్థానం సాఙ్ఖ్యముత్థానవర్జితమ్ ।
తయోర్యోగే పరం బ్రహ్మఽసత్స్వానన్దమయం భవేత్ ॥ ౪౪॥

ఉత్థానవర్జితోఽహం నోత్థానయుక్తోఽపి నాఙ్గసా ।
ఉత్థానయుక్తహీనోఽహం పశ్య మే యోగముత్తమమ్ ॥ ౪౫॥

మయి బ్రహ్మణి సర్వం తత్ స్వస్వరూపమయం భవేత్ ।
తత్రోత్థానేన యుక్తత్వం హీనత్వం నైవ దృశ్యతే ॥ ౪౬॥

అహో మాయాప్రభావేణ మాం వదన్తి విమోహితాః ।
ఉత్థానేన యుతం హీనం స్వస్వరూపం నిజే రతమ్ ॥ ౪౭॥

ఉత్థానసంయుతం బ్రహ్మోత్థానహీనం ప్రకీర్తితమ్ ।
బ్రహ్మణి తన్మయం సర్వం సంయోగాయోగభావతః ॥ ౪౮॥

మయి బ్రహ్మణి సంయోగో జాయతే యోగినాం యదా ।
ఉత్థానేన యుతం హీనం కః పశ్యతి తతః పరమ్ ॥ ౪౯॥

సమాధిహీనభావేన పశ్యన్తి వివిధం సదా ।
అయోగినో న సన్దేహో యోగినాం వై న విద్యతే ॥ ౫౦॥

సర్వం బ్రహ్మేతి వేదేషు కథ్యతే వేదవాదిభిః ।
అతో మాయాం పరిత్యజ్య బ్రహ్మాకారో భవేన్నరః ॥ ౫౧॥

అనేన విధినా యోగం సాధయేద్యః సమాధినా ।
బ్రహ్మణి బ్రహ్మభూతః స శాన్తిం ప్రాప్నోతి శాశ్వతీమ్ ॥ ౫౨॥

అథ సత్స్వస్వరూపస్య విధేర్యోగం వదామి భోః ।
తం జ్ఞాత్వా యోగమార్గేణ యోగీ భవతి మానవః ॥ ౫౩॥

సర్వం బ్రహ్మేతి వేదేషు కథితం నాత్ర సంశయః ।
తదేవోపాధిసంయుక్తం సర్వం మాయాప్రభావతః ॥ ౫౪॥

ఏకమేవాద్వితీయం యద్బ్రహ్మ వేదవివాదతః ।
తత్ర సర్వం కుతో భాతి నానాభావపరాయణమ్ ॥ ౫౫॥

నాహముత్థానసంయుక్తో నాహముత్థానవర్జితః ।
తయోర్యోగమయోఽహం నాద్వితీయేఽస్మిన్ స్థితః సదా ॥ ౫౬॥

న సత్యం మయి నాస్త్యేవానృతం తత్ సంయుతం పరమ్ ।
బ్రహ్మ సంయోగదం నాస్తి సదాఽహం బ్రహ్మసంజ్ఞకః ॥ ౫౭॥

న మయా సత్యరూపం తు సృష్టం నానృతరూపకమ్ ।
తయోర్యోగమయం నైవామృతోఽహం చాత్మభావతః ॥ ౫౮॥

ఆదిమధ్యాన్తభావాశ్చ కుతో మయి భవన్తి తే ।
సదామృతమయే సంస్థోఽహమాత్మా బ్రహ్మభావితః ॥ ౫౯॥

మాయయా సంయుతాః సర్వే సర్వేషాం జీవనం పరమ్ ।
మాం వదన్తి విశేషేణ మయి సర్వం న విద్యతే ॥ ౬౦॥

సర్వాత్మకం పరం బ్రహ్మ నానాఖేలయుతం భవేత్ ।
ఖేలహీనం భవతి చ తదేవాపి తయోః పరమ్ ॥ ౬౧॥

తత్రాహం నాగతో దక్ష న గతోఽపి కదాచన ।
స్వయమేవ భవేత్ పశ్య జీవనం మే ప్రభావతః ॥ ౬౨॥

తత్ర కిం మయి సర్వాత్మవికారో దృశ్యతే కదా ।
భ్రాన్తియుక్తా మాం వదన్తి జీవనం బ్రహ్మణాం పరమ్ ॥ ౬౩॥

బ్రహ్మాణాం జగతాం నైవ జీవనం సన్ధృతం మయా ।
స్వయమేవ ప్రభావేణ మయి తత్ దృశ్యతే వృథా ॥ ౧౪॥

సదా బ్రహ్మణి సంస్థోఽహం భేదాభేదాదివర్జితః ।
అద్వితీయప్రభావేణాత్మాఽహం పూర్ణస్వభావతః ॥ ౧౫॥

అనేన యోగముఖ్యేన యోగీ సఞ్జాయతే నరః ।
బ్రహ్మణిబ్రహ్మభూతత్వాచ్ఛాన్తియుక్తో భవేత్ సదా ॥ ౧౬॥

అతః పరం సమాఖ్యం యద్బ్రహ్మానుభవరూపకమ్ ।
కథయామి మహాప్రీత్యా యేన యోగీ భవేన్నరః ॥ ౧౭॥

నాహం సర్వాత్మకో దక్ష నాహమాత్మాత్మకః కదా ।
ఆనన్దోఽహం తయోః సామ్యే బ్రహ్మణి బ్రహ్మభావతః ॥ ౧౮॥

మయా మాయాబలేనైవ సర్వాత్మకం ప్రతిష్ఠితమ్ ।
ఏకమేవాద్వితీయాఖ్యం తయోః సామ్యేఽహమాస్థితః ॥ ౧౯॥

బ్రహ్మణి సర్వభావశ్చ భావహీనం కుతో భవేత్ ।
అమృతం మృతమూలం యన్నాస్త్యేవ మయి సర్వదా ॥ ౨౦॥

అనన్తలీలయా యుక్తం లీలాహీనం న విద్యతే ।
మయి లీలాయుతం హీనం వర్తతే పశ్య మే మహః ॥ ౨౧॥

అఖణ్డరూపభావేన సంస్థితోఽహం సదాఽమలః ।
నానావికారహీనత్వాద్ ద్వాభ్యాం హీనోఽహమఞ్జసా ॥ ౨౨॥

బ్రహ్మణి సర్వభావశ్చ వర్తతే నాత్ర సంశయః ।
సదాత్మభావస్తత్రైవ సామ్యం వేదే తతః స్మృతమ్ ॥ ౨౩॥

యద్యత్ సఙ్కథ్యతే వేదే తేషు బ్రహ్మ స్థితం మతమ్ ।
న వర్ణ్యతే తథా తత్ర న తద్బ్రహ్మమయం కిల ॥ ౨౪॥

అతః సమం సమాఖ్యాతం బ్రహ్మ వేదవివాదతః ।
ఆనన్దముభయానన్దాదాసమన్తాద్విచారయ ॥ ౨౫॥

ఆనన్దోఽహం న సన్దేహో బ్రహ్మ బ్రహ్మసు సంస్థితమ్ ।
అనేనానుభవేనైవ శాన్తియుక్తో నరో భవేత్ ॥ ౨౬॥

అతస్తే వ్యక్తసంజ్ఞస్థం కథయామి ప్రజాపతే ।
బ్రహ్మానుభవమాహాత్మ్యం యేన యోగీ భవేన్నరః ॥ ౭౭॥

అహమవ్యక్తరూపశ్చ త్రిభిర్హీనః సదా మతః ।
త్రిషు మోహవిహీనోఽహం త్రినేతికారకః పరః ॥ ౭౮॥

సర్వాత్మకం మయి నాస్తి తథాఽమృతమయం న చ ।
సామ్యం స్వాధీనసంజ్ఞేఽథ బ్రహ్మాణి నన్దనాత్మకమ్ ॥ ౭౯॥

ఉత్థానయుక్తహీనాఖ్యో మోహః సర్వమయే స్థితః ।
సదాఽమృతమయో మోహోఽఖణ్డబ్రహ్మాణి కథ్యతే ॥ ౮౦॥

నన్దనం సర్వభావేషు సమత్వాన్మోహరూపకమ్ ।
సదా స్వాధీనతా తేషు కుతస్త్రిషు భవేత్ కిల ॥ ౮౧॥

త్రిభిర్యుక్తోఽహమత్యన్తం తదపి త్రివిమోహతః ।
భిన్నః సదా త్రయాణాం తు నేతి కర్తాహఽమఞ్జసా ॥ ౮౨॥

నానాభావసమాయుక్తం భావహీనం తతః పరమ్ ।
సామ్యముభయగం తేభ్యః పరోఽవ్యక్తస్తతః స్మృతః ॥ ౮౩॥

సృష్ట్వాఽహం త్రివిధాం మాయాం తత్ర ఖేలకరో ముదా ।
మోహహీనోఽహం తదపి మాయాయాః స్వప్రభావతః ॥ ౮౪॥

మదాజ్ఞయా త్రయం నిత్యం చలత్యత్ర న సంశయః ।
స్వస్వవ్యాపారసంయుక్తం స్వాధీనోఽహం ప్రభావతః ॥ ౮౫॥

త్రయాణామన్తరే ప్రజ్ఞస్తిష్ఠామ్యత్ర న సంశయః ।
మమాన్తరే కోఽపి న వై ప్రేరకః సాధుసత్తమ ॥ ౮౬॥

స్వస్వభావేషు నిత్యం తు ప్రేరకస్త్రిషు సంస్థితః ।
తథాపి నైవ మే మోహో నాహం ప్రేరక ఉచ్యతే ॥ ౮౭॥

అహమవ్యక్తరూపశ్చ వేదే సఙ్కథితో మతః ।
నేహ నానాస్తిభావాఖ్యః సదా నానాత్రివర్జితః ॥ ౮౮॥

నేహ నానాప్రమాణేనాఽవ్యక్తం బ్రహ్మ సనాతనమ్ ।
తదేవాహం సుఖే సక్తః సదా బ్రహ్మాణి యోగతః ॥ ౮౯॥

సర్వేషాం నేతి కర్తాఽహం మహాదణ్డధరః ప్రభుః ।

నేతి కర్తా నాస్తి మే కస్తేనావ్యక్తోఽహమఞ్జసా ॥ ౯౦॥

మనోవాణీవిహీనోఽహమవ్యక్తః పరమో మతః ।
అనేనానుభవేనైవ శాన్తిం ప్రాప్నోతి మానవః ॥ ౯౧॥

అథ పూర్ణనిజానన్దానుభవం శ్ృణు సౌఖ్యదమ్ ।
యేన స్వానన్దసంయుక్తో భవిష్యసి మహామతే ॥ ౯౨॥

అహం బ్రహ్మమయః సాక్షాన్ మయి మోహవివర్జితమ్ ।
కుతో మోహయుతం బ్రహ్మ నిజరూపే భవేత్ కదా ॥ ౯౩॥

మహావాక్యయుతా వేదా యదా లీనాః సమాధినా ।
తదా స్వానన్దగాః ప్రోక్తాః పశ్య వేదే మహాత్మభిః ॥ ౯౪॥

అహమ్భావయుతో జన్తుర్మాయయా తుర్యభావయా ।
మోహహీనశ్చ యుక్తశ్చ భవతి భ్రమభావతః ॥ ౯౫॥

చతుర్విధం మయా సృష్టం నానాభావపరాయణమ్ ।
భావహీనం సమానం చావ్యయం తేషు స్థితేన వై ॥ ౯౬॥

బ్రహ్మదోషవిహీనం తు దోషయుక్తం ప్రకీర్తితమ్ ।
సామ్యం నేతిమయం వేదే చతుర్హీనపరం భవేత్ ॥ ౯౭॥

స్వానన్దే తన్మయో యోగీ భవతే యః సమాధినా ।
న పశ్యతి పునర్వ్యత్ర చతుర్షు మోహితాత్మసు ॥ ౯౮॥

సమాధినా యుతో యోగీ నిజరూపే లయం గతః ।
న పునర్దర్శనం తస్య తేషాం తత్ర ప్రవర్తతే ॥ ౯౯॥

కీదృశోఽహమిమాం మాయాం యస్త్యక్త్వా యోగసంయుతః ।
బ్రహ్మణి బ్రహ్మభూతః స భవతి స్వస్వరూపిణి ॥ ౧౦౦॥

యదా బ్రహ్మణి యోగేన తన్మయో భవతి స్వయమ్ ।
స్వపరాదికమేవేదం పునర్వద కుతః ప్రభో ॥ ౧౦౧॥

అహం బ్రహ్మేతి యత్ ప్రోక్తం పశ్య వేదే విచారతః ।
తేనైవ కృతకృత్యః స భవతి యోగసేవయా ॥ ౧౦౨॥

ఏవం సంయోగయోగేన భవేత్ బ్రహ్మణి తన్మయః ।
శాన్తియుక్తః స వై సాక్షాత్ వర్తతే శాన్తిధారకః ॥ ౧౦౩॥

అతః పరమయోగాఖ్యం వదామి యోగముత్తమమ్ ।
తత్రానుభవమాత్రేణ శాన్తియుక్తో నరో భవేత్ ॥ ౧౦౪॥

అహం బ్రహ్మేతి యత్ ప్రోక్తం కుతస్తత్ర భవేదిదమ్ ।
తన్మయత్వం ప్రజానాథ బ్రహ్మ బ్రహ్మణి సంస్థితమ్ ॥ ౧౦౫॥

బ్రహ్మ వాణీవిహీనం చ మనోగతివివర్జితమ్ ।
తదేవ నాగతం కుత్ర న బ్రహ్మణి గతం పునః ॥ ౧౦౬॥

యదా భిన్నం విహారేషు సంసక్తం జాయతే పరమ్ ।
తదా యోగేన స్వానన్దయుక్తం భవతి నాన్యథా ॥ ౧౦౭॥

బ్రహ్మ బ్రహ్మణి సంస్థం చ నాగతం న గతం మతమ్ ।
కుతో యోగేన తత్రైవ తన్మయో జాయతే నరః ॥ ౧౦౮॥

సదాఽహం బ్రహ్మరూపశ్చ న మాయాసంయుతః కదా ।
భ్రాన్త్యా మాం నైవ జానన్తి స్వమహిమ్ని స్థితం పరమ్ ॥ ౧౦౯॥

సర్వసంయోగయోగాఖ్యా మాయా నానాభ్రమాత్మికా ।
మయి బ్రహ్మణి సా కుత్ర తిష్ఠతి బ్రహ్మవర్జితా ॥ ౧౧౦॥

యథా మరీచిసంస్థం చ తోయం వ్యర్థభ్రమప్రదమ్ ।
తథా మయి మహామాయా వ్యర్థా సంయోగధారికా ॥ ౧౧౧॥

బ్రహ్మదోషవిహీనం తు వేద సఙ్కథితం పురా ।
తదేవ మాయయా యుక్తం కథం భవతి మోహితమ్ ॥ ౧౧౨॥

భ్రాన్తియుక్తం సుయోగేన భ్రాన్తిహీనం భవేత్ కథమ్ ।
బ్రహ్మమాయాయుతా మూర్ఖో వదన్తి బ్రహ్మవర్జితాః ॥ ౧౧౩॥

అతోఽహం నాగతః పశ్య జగత్సు బ్రహ్మసు ప్రభుః ।
న బ్రహ్మణి గతస్తత్ర పునర్యోగస్య సేవయా ॥ ౧౧౪॥

బ్రహ్మణి వివిధాకారా మాయా నైవ ప్రతిష్ఠతి ।
మాయాయాం నైవ తద్బ్రహ్మ హ్యపవాదప్రభావతః ॥ ౧౧౫॥

అయోగస్త్రివిధః ప్రోక్తో మృదుమధ్యాధిమాత్రతః ।
తేషాం భేదం ప్రవక్ష్యామి మాయామూలనికృన్తనమ్ ॥ ౧౧౬॥

స్వతోత్థానభ్రమం త్యక్త్వాఽహం బ్రహ్మ హ్యపవాదతః ।
యస్తిష్ఠతి నరః సోఽపి మృదుయోగయుతో మతః ॥ ౧౧౭॥

పరతోత్థానజం దక్ష భ్రమం త్యక్త్వా హ్యయోగతః ।
తిష్ఠతి మధ్యగః సోఽపి మతో యోగస్య సేవయా ॥ ౧౧౮॥

స్వతః పరత ఉత్థానహీనం సంయోగధారకమ్ ।
బ్రహ్మ తస్య భ్రమం త్యక్త్వా తిష్ఠతి సోఽధిమాత్రగః ॥ ౧౧౯॥

నాఽఽగతోఽహం యదా భ్రాన్త్యా జగత్సు బ్రహ్మసు భ్రమన్ ।
తదా మే గమనం కుత్ర యోగేనైవ భవిష్యతి ॥ ౧౨౦॥

బ్రహ్మభూతస్వభావేన స తిష్ఠతి నరోత్తమః ।
నివృత్తియోగమాశ్రిత్య సదా శాన్త్యా ప్రవర్తతే ॥ ౧౨౧॥

అధునా పూర్ణయోగస్యానుభవం తే వదామ్యహమ్ ।
యోగీ యేన నరో భూత్వా తిష్ఠతి గణపప్రియః ॥ ౧౨౨॥

నాహం న బ్రహ్మ వేదేషు కథితం భేదభ్రాన్తిదమ్ ।
బ్రహ్మణి ద్వివిధం దక్ష కుతో భవతి చిత్తగమ్ ॥ ౧౨౩॥

అహం చిత్తమయశ్చైవ బ్రహ్మ చిత్తమయం తథా ।
చిత్తం పఞ్చవిధం త్యక్త్వా యోగీ భవతి మానవః ॥ ౧౨౪॥

జగద్రూపం మహచ్చిత్తం బ్రహ్మరూపం తథా మతమ్ ।
జగతాం బ్రహ్మణాం సంయోగాయోగం చిత్తముచ్యతే ॥ ౧౨౫॥

భ్రాన్తియుక్తం భవేచ్చిత్తం నానామాయావిమోహితమ్ ।
యోగసేవాపరం చిత్తం భ్రాన్తిహీనం తథా భవేత్ ॥ ౧౨౬॥

అహం కుతస్తథా బ్రహ్మ కుతస్తయోశ్చ యోగతః ।
అభేదః సర్వగం చిత్తం క్రీడత్యత్ర న సంశయః ॥ ౧౨౭॥

నాహం సర్వత్ర యోగేన సంయోగాభేదభావతః ।
తిష్ఠామి చిత్తమోహేన వదన్త్యయోగినో ముధా ॥ ౧౨౮॥

బ్రహ్మ బ్రహ్మణి సంస్థం యన్నాగతం న గతం కదా ।
అయోగధారకోఽహం న చిత్తం తదేవ సమ్మతమ్ ॥ ౧౨౯॥

ధర్మమిచ్ఛతి చిత్తం చ భ్రమయుక్తం తథార్థకమ్ ।
కామం మోక్షం బ్రహ్మభూతం పఞ్చభూమిప్రభావతః ॥ ౧౩౦॥

చిత్తం త్యక్త్వా మహాయోగీ పఞ్చరూపం సుశాన్తిగః ।

బ్రహ్మభూతో భవేన్మానం చిన్తామణిః ప్రకథ్యతే ॥ ౧౩౧॥

చిత్తరూపా మహాబుద్ధిస్తత్ర భ్రాన్తిప్రదాయికా ।
సిద్ధిస్తయోః పతిః సాక్షాత్ క్రీడతి స్వేచ్ఛయాఽపరః ॥ ౧౩౨॥

తం జ్ఞాత్వా బ్రహ్మభూతశ్చ భవత్యత్ర న సంశయః ।
సిద్ధిబుద్ధిమయం సర్వం త్యక్త్వా యోగీ ప్రజాపతే ॥ ౧౩౩॥

నైవ బ్రహ్మణి సంయోగో నాయోగో వర్తతే కదా ।
సిద్ధిబుద్ధిభ్రమేణైవ పరం వాఞ్ఛతి తత్పతిః ॥ ౧౩౪॥

గణేశోఽహం న సన్దేహో కుతో మయి భవేదిదమ్ ।
సిద్ధిబుద్ధికృతం సర్వం తేన యోగీ స జాయతే ॥ ౧౩౫॥

సిద్ధిబుద్ధిసమాయుక్తో బ్రహ్మభూతో నరో భవేత్ ।
శాన్తియోగేన శాన్తిస్థో వర్తతే నిత్యమాదరాత్ ॥ ౧౩౬॥

బ్రహ్మణి యోగభావేన మాయాయుక్తవిహీనతా ।
శాన్తిం ప్రాప్తః స్వయం త్యక్త్వా యోగం యోగీ స జాయతే ॥ ౧౩౭॥

ఏతాదృశభవేనైవానుభవేన యుతం పరమ్ ।
చిత్తం భ్రాన్తిభవం సర్వం రసం త్యక్త్వా సుతిష్ఠతి ॥ ౧౩౮॥

యోగే రససమాయుక్తం సదా భవతి తత్పరమ్ ।
నిశ్చలం శాన్తిసంయుక్తం మాయామలవివర్జితమ్ ॥ ౧౩౯॥

ఏతత్తే కథితం సర్వమనుభవభవం సుఖమ్ ।
యజ్జ్ఞాత్వా బ్రహ్మభూతః స తిష్ఠత్యత్ర న సంశయః ॥ ౧౪౦॥

శ్ృణుయాద్యః పఠేద్వాఽపి యోగానుభవరూపగమ్ ।
మాహాత్మ్యం స లభేత్ సర్వం వాఞ్ఛితం శాన్తిమాప్నుయాత్ ॥ ౧౪౧॥

॥ ఓం తత్సదితి శ్రీమదాన్త్యే పురాణోపనిషది శ్రీమౌద్గలే మహాపురాణే
నవమే ఖణ్డే యోగచరితే ముద్గలదక్షసంవాదే యోగామృతార్థశాస్త్రే
చిత్తభూమినిరోధేన యోగిచిత్తానుభవశాన్తిసుఖవర్ణనయోగో నామ షష్ఠోఽధ్యాయః ॥
౯.౬

॥ ఇతి యోగగీతాసూపనిషత్సు సుగమాసు ద్వితీయోఽధ్యాయః ॥ ౯(యోగగీతా).౨

3. యోగస్థితివర్ణనయోగో నామ తృతీయోఽధ్యాయః

(ముద్గలపురాణే నవమఖణ్డే ౯.౭ యోగస్థితివర్ణనయోగో నామ సప్తమోఽధ్యాయః)
॥ శ్రీగణేశాయ నమః ॥

దక్ష ఉవాచ ।
స్థితిం వద మహాయోగిన్ జీవన్ముక్తస్య సౌఖ్యదామ్ ।
శుభాశుభకృతం తేన కుత్ర గచ్ఛతి తత్పరమ్ ॥ ౧॥

కాయికం వాచికం మానసికం సాంసర్గికం ప్రభో ।
కర్మ యోగికృతం సర్వం కీదృశం తస్య కా గతిః ॥ ౨॥

ముద్గల ఉవాచ ।
జీవన్ముక్తః స్వయం యోగీ స్వేచ్ఛాచారీ భవేత్ సదా ।
ప్రారబ్ధప్రేరితః సాక్షాద్ వర్తతే నిత్యమాదరాత్ ॥ 3॥

స్వయం బ్రహ్మణి సంస్థశ్చ బిమ్బం చిత్తే ప్రతిష్ఠతి ।
యోగినస్తత్కృతం సర్వం న కదా బన్ధదం భవేత్ ॥ ౪॥

నరవత్ సర్వకర్తాఽపి తథాఽపి దోషవర్జితః ।
బ్రహ్మణి బ్రహ్మభూతత్వాచ్ఛుభాశుభవివర్జితః ॥ ౫॥

ప్రారబ్ధేన స్వయం యోగీ ప్రేరితః పుణ్యమాచరేత్ ।
తీర్థయాత్రాదికం సర్వం యజ్ఞదేవార్చనాదికమ్ ॥ ౬॥

సదా శౌచసమాయుక్తో నిత్యం ధర్మపరాయణః ।
తథాపి పుణ్యజం భోగం భునక్తి నైవ నిశ్చితమ్ ॥ ౭॥

అథవా పూర్వజేనైవ ప్రారబ్ధేన నియన్త్రితః ।
పాపాని నిత్యమానన్దాత్ ప్రకుర్యాద్వివిధాని సః ॥ ౮॥

బ్రహ్మహత్యాదికం సర్వం మాతృగమనకాదికమ్ ।
మద్యపానాదికం చౌర్యం ప్రకుర్యాద్ దైవయోగతః ॥ ౯॥

ఏవం పాపసమాచారో యది తిష్ఠతి మానవః ।
యోగీ పాపఫలం నైవ భునక్తి నరవత్ కదా ॥ ౧౦॥

పూర్వజన్మార్జితేనైవ ప్రారబ్ధేన ప్రజాపతే ।
కారితం యోగినా తత్ర తేన కిఞ్చిత్ కృతం న చ ॥ ౧౧॥

మరణే యా మతిః ప్రాప్తా తాదృశీం లభతే గతిమ్ ।
నరో హ్యయోగయుక్తో యో యోగీ బ్రహ్మైవ జాయతే ॥ ౧౨॥

ఇదం సంశయనాశార్థం కథితం బ్రహ్మణః సుత ।
యోగినాం కర్మజం సర్వం మాహాత్మ్యం లేశతో మయా ॥ ౧౩॥

యోగీ యోగసమాయుక్తో న పాపాని కదాచన ।
చరతి ధర్మనిష్ఠః స భవత్యత్ర న సంశయః ॥ ౧౪॥

లోకోద్ధారకరాః సర్వే యోగినః పరికీర్తితాః ।
నాచరన్తి కదా పాపమహింసాదిసమన్వితాః ॥ ౧౫॥

ఫలహీనస్వభావేన ధర్మం చరతి నిత్యదా ।
యోగీ లోకోపకారార్థం స్వయం బ్రహ్మపరాయణః ॥ ౧౬॥

కదాచిత్ పూర్వసంస్కారాత్ పాపం తేన కృతం పరమ్ ।
న తత్ర పాపయుక్తోఽసౌ తదర్థో వర్ణితః పురా ॥ ౧౭॥

కిమర్థం ప్రాణినాం యోగీ దుఃఖదాయకమాచరేత్ ।
పాపం పాపసమాయుక్తో న భవేన్నిశ్చితం పురా ॥ ౧౮॥

సర్వత్ర గణనాథం స పశ్యత్యనన్యచక్షుషా ।
పుణ్యేన సుఖసంయుక్తం విశ్వం భవతి తచ్చరేత్ ॥ ౧౯॥

ప్రారబ్ధం యోగినాం దక్ష న భవేత్ పాపకారకమ్ ।
పుణ్యచేష్టాసమాయుక్తం తేషాం ప్రారబ్ధమఞ్జసా ॥ ౨౦॥

యోగార్థం ధర్మసంయుక్తో బ్రహ్మార్పణవిధానతః ।
యతతే జన్మసు ప్రాజ్ఞస్తదా యోగీ భవేన్నరః ॥ ౨౧॥

తస్య ప్రారబ్ధకం దక్ష కుతో దుర్బుద్ధిదాయకమ్ ।
భవతి చ మహాయోగీ ధర్మయుక్తో భవేత్ సదా ॥ ౨౨॥

అథ యోగిజనానాం తే స్థితిం వదామి సర్వదా ।
క్రమయుక్తో యథా యోగీ భ్రాన్తో నైవ భవేత్ కదా ॥ ౨౩॥

సాధయిత్వా మహాయోగం చిత్తనిరోధకారకమ్ ।
పఞ్చవిధం పరిత్యజ్య చిత్తం యోగీ భవేన్నరః ॥ ౨౪॥

చిత్తే చిన్తామణిం జ్ఞాత్వా సచిత్తః సహసా గతః ।

తదాకారః స వై యోగీ తత్ర బ్రహ్మణి సంరతః ॥ ౨౫॥

ప్రారబ్ధం యోగినాం నాస్తి భోగదం శాస్త్రసమ్మతమ్ ।
యదా హఠయుతో యోగీ భవేత్ ప్రారబ్ధచాలకః ॥ ౨౬॥

దేహపాతం ప్రకుర్యాచ్చేదాత్మహత్యాం లభేన్న చ ।
ఆయుషా సంయుతో వాఽపి దేహం త్యజతి నిశ్చితమ్ ॥ ౨౭॥

తథాపి యోగసంయుక్తో న దేహం త్యజతి ప్రభుః ।
న ప్రారబ్ధమతిక్రమ్య కరోతి కిఞ్చిదఞ్జసా ॥ ౨౮॥

శాన్తియుక్తస్వభావేన తిష్ఠత్యత్ర న సంశయః ।
యద్భావి తద్భవత్యేవ మాయామోహవివర్జితః ॥ ౨౯॥

దేహపాతేన కిం గ్రాహ్యం దేహరక్షణతస్తథా ।
రచితం గణనాథేన సదా భవతు తాదృశమ్ ॥ ౩౦॥

ఏవం నిశ్చిత్య చిత్తేన శాన్తియుక్తస్వభావతః ।
ఆచరేద్యోగసంయుక్తః స్వధర్మే సంస్థితాం క్రియామ్ ॥ ౩౧॥

వర్ణాశ్రమయుతో యోగీ భవేద్యది స సర్వదా ।
తదా స్వధర్మజం కుర్యాత్ కర్మ నిఃసఙ్గభావతః ॥ ౩౨॥

దేహః కర్మమయః ప్రోక్తస్తథోఽకర్మీ కుతో భవేత్ ।
వ్యవస్థాసమ్భవం కర్మ కృతం భవతి న హ్యపి ॥ ౩౩॥

యది కర్మ పరిత్యజ్య తిష్ఠేద్యోగపరాయణః ।
తదా దేహనిపాతేన యుక్తో భవేన్న సంశయః ॥ ౩౪॥

అన్నభక్షణరూపం యద్భవతి కర్మ నిశ్చితమ్ ।
జాగృత్స్వప్నాదికం సర్వం త్యక్త్వా జీవతి తత్కథమ్ ॥ ౩౫॥

క్రియతేఽనేన యత్కిఞ్చిత్ సా క్రియా పరికీర్తితా ।
అతః కర్మమయో దేహస్తేన ధర్మం సమాచరేత్ ॥ ౩౬॥

దేహత్యాగే సముద్యుక్తో యది యోగీ భవేత్ ప్రభో ।
సహనే ద్వన్ద్వభావస్య న సమర్థః స వై స్మృతః ॥ ౩౭॥

అశాన్తిసంయుతః సోఽపి యోగహీనో యథా నరః ।
తథా ద్వన్ద్వం సమాలోక్య సహనే న సమర్థకః ॥ ౩౮॥

గణేశేన కృతం తస్యేచ్ఛయా సర్వం చ యద్భవేత్ ।
భవతు తాదృశం సర్వం సహే నిత్యం సుశాన్తిగః ॥ ౩౯॥

స యోగీ శాన్తిహీనో న ప్రభవేత్ క్వచిదఞ్జసా ।
బ్రహ్మభూతో మహాశ్రేష్ఠః పావనః సర్వదేహినామ్ ॥ ౪౦॥

అతో వర్ణాశ్రమస్థో యో యోగీ భవేత్ స తత్ క్రియామ్ ।
బ్రహ్మార్పణతయా కుర్యాద్ హృది ధ్యాత్వా గజాననమ్ ॥ ౪౧॥

యది స్వధర్మసంయుక్తం కర్మ నైవ సమాచరేత్ ।
తమక్రియం సమాలోక్యాన్యే త్యజేయుః స్వధర్మకమ్ ॥ ౪౨॥

అతో లోకోపకారార్థం యోగీ కర్మ సమాచరేత్ ।
అన్యాన్ కర్మయుతాన్ కుర్యాత్ స్వవశాన్ ధర్మపాలకః ॥ ౪౩॥

సర్వేభ్యశ్చాధికో యోగీ కుర్యాత్ సత్కర్మ ధర్మదమ్ ।
తాదృశం కర్మ సర్వేఽపి కరిష్యన్తి విశేషతః ॥ ౪౪॥

తేన ప్రామాణ్యమానన్దాత్ కృతం కర్మ ప్రజాపతే ।
తదేవ సర్వలోకాశ్చ మాన్యం కుర్వన్తి నిశ్చితమ్ ॥ ౪౫॥

బ్రహ్మార్పణతయా కర్మ బన్ధదం న భవేత్ కదా ।
బ్రహ్మప్రాప్తికరం తస్య ఫలం ప్రోక్తం మనీషిభిః ॥ ౪౬॥

యోగిభిశ్చ కృతం కర్మ లోకసఙ్గ్రహకారణాత్ ।
అసక్తమనసా నిత్యం నైమిత్తికం న బన్ధదమ్ ॥ ౪౭॥

సదా బ్రహ్మమయత్వేన తేన కిఞ్చిత్ కృతం న చ ।
దేహస్వభావజో భావో భవేదస్య నిరన్తరమ్ ॥ ౪౮॥

అన్యం మార్గం ప్రవక్ష్యామి యే నిన్దన్తి స్తువన్తి తమ్ ।
యోగినం పాపభోక్తారో భవన్తి పుణ్యభోగినః ॥ ౪౯॥

యోగినా యత్ కృతం పాపం తత్ స్ప్రష్టుం న క్షమం కదా ।
నిన్దకాంస్తత్ సమాశ్రిత్య ప్రతిష్ఠేత్తస్య నిత్యదా ॥ ౫౦॥

యోగినా యత్ కృతం పుణ్యం తదేవ తం న సంస్పృశేత్ ।
స్తువతస్తాన్ సమాశ్రిత్య నిత్యం తిష్ఠేత్ స్వభావజమ్ ॥ ౫౧॥

అతో న యోగినాం నిన్దాం కదా కుర్యాద్విచక్షణః ।
సేవాం సమాచరేత్తేషాం తేన సౌఖ్యయుతో భవేత్ ॥ ౫౨॥

వనే యది స్థితో యోగీ ప్రారబ్ధేన నియన్త్రితః ।
ఫలాదికం తత్ర భుఞ్జన్ శాన్త్యా తిష్ఠేత్ స నిత్యదా ॥ ౫౩॥

తత్ర నిన్దాకరాస్తస్య తథా సేవాకరా న చ ।
ఏక ఏవ మహాయోగీ శుభాశుభం సమాచరేత్ ॥ ౫౪॥

తదేవ దేహపాతేఽస్య యోగినశ్చ మృతం భవేత్ ।
శుభాశుభం నిరాధారముపోషణసమన్వితమ్ ॥ ౫౫॥

ఏతత్తే కథితం దక్ష బ్రహ్మీభూతస్య చేష్టితమ్ ।
కర్మ యోగమయం పూర్ణం శ్రవణాచ్ఛుభదం భవేత్ ॥ ౫౬॥

అథ యోగం ప్రవక్ష్యామి జ్ఞానాత్మకమహం పరమ్ ।
యోగిభ్యః సుఖదం పూర్ణం శాన్తియుక్తం విశేషతః ॥ ౫౭॥

దేహః కర్మాత్మకః ప్రోక్తస్తత్ర యోగం సమాచరేత్ ।
బ్రహ్మార్పణతయా కర్మ చాచరన్ శాన్తిధారకః ॥ ౫౮॥

జ్ఞానం స్ఫూర్తిమయం ప్రోక్తం హృది తిష్ఠతి సర్వదా ।
వివేకాత్మమయం తత్ర జ్ఞానయోగం సమాచరేత్ ॥ ౫౯॥

హృది యద్యద్ భవేజ్జ్ఞానం నానాయోగార్థసౌఖ్యదమ్ ।
అథవా విషయార్థానాం బోధకం తత్ స సన్త్యజేత్ ॥ ౬౦॥

ఉత్పత్తినాశసంయుక్తం జ్ఞానం విషయబోధకమ్ ।
బ్రహ్మ సౌఖ్యప్రదం జ్ఞానం యోగభూమిప్రభావజమ్ ॥ ౬౧॥

ఉపాధిసంయుతం చైకమనుపాధియుతం పరమ్ ।
తత్త్యక్త్వా యోగసంయుక్తో భవేద్యోగీ మహాయశాః ॥ ౬౨॥

జ్ఞానానాం సకలానాం చ యోగే జ్ఞానమయః స్మృతః ।
యోగస్తత్ర భవేల్లీనో బ్రహ్మీభూతస్వభావతః ॥ ౬౩॥

బ్రహ్మణి బ్రహ్మీభూతోఽహం మమ జ్ఞానం కుతో భవేత్ ।
నానాభ్రాన్తికరం హృత్థం త్యక్త్వా బ్రహ్మపరో భవేత్ ॥ ౬౪॥

అనేన విధినా సర్వం జ్ఞానం త్యక్త్వా హృది స్థితమ్ ।
శాన్తియుక్తః స్వయం యోగీ తిష్ఠేద్బ్రహ్మపరాయణః ॥ ౬౫॥

న కర్తాఽహం కదాచిద్వై కారయితా న నిశ్చితమ్ ।
మాయామోహయుతా మాం తే వదన్తి కర్మకారిణమ్ ॥ ౧౬॥

అహం సాక్షీ శరీరస్య యద్దేహేన కృతం భవేత్ ।
తన్మయా న కృతం క్వాపి బ్రహ్మాహం పరతః పరః ॥ ౧౭॥

యద్యత్ స్ఫూర్తిర్భవేన్ మే వై సా మాయా భ్రాన్తిదాయికా ।
న తస్యాం సంస్థితో జీవః సదా సాక్షిస్వభావతః ॥ ౧౮॥

న మోహేన సమాయుక్తో న కదా మోహవర్జితః ।
మాయయా మాం వదన్త్యేవ హ్యయోగినో న సంశయః ॥ ౧౯॥

ఏవం సదా మహాయోగీ సాక్షివత్సంస్థితో భవేత్ ।
హృదయజ్ఞానయోగస్థస్త్యక్త్వా స్ఫూర్తిభవం భ్రమమ్ ॥ ౨౦॥

సర్వత్ర రసహీనం యన్ మనస్తస్య మహాత్మనః ।
శాన్త్యా యుక్తం భవేద్దక్ష బ్రహ్మీభూతస్య నిత్యదా ॥ ౨౧॥

ఏష తే కథితో యోగో జ్ఞానాత్మకో విశేషతః ।
సాక్షివద్దేహసంస్థః స మయా తిష్ఠతి లేశతః ॥ ౨౨॥

అతః పరం సమం యోగం శృణు స్థితిపరాయణ ।
యం జ్ఞాత్వా బ్రహ్మభూతో యః శాన్తిహీనో భవేన్న సః ॥ ౨౩॥

దేహః కర్మత్రయస్తత్ర కర్మయోగం సమాచరేత్ ।
మనో వివేకరూపం తు సాక్షిత్వం తత్ర సఞ్చరేత్ ॥ ౨౪॥

అహం బ్రహ్మ యదా దక్ష కుతస్తత్ర భవేదిదమ్ ।
ద్వన్ద్వరూపం విశేషేణ తస్య వక్ష్యామి రూపకమ్ ॥ ౨౫॥

దేహః కర్మమయః ప్రోక్తో వివేకః కర్మవర్జితః ।
ద్వన్ద్వం జ్ఞాత్వా మహాయోగీ సమయోగం సమాచరేత్ ॥ ౨౬॥

దేహే కర్మమయోఽహం తు హృది సాక్షీ తథాఽమలః ।
ఉభయోర్యోగభావేన భవతి కిఞ్చిదఞ్జసా ॥ ౨౭॥

యదా వివేకహీనశ్చేత్ దేహః కిం తు కరిష్యతి ।
దేహహీనం మనస్తద్వజ్జ్ఞానదం కస్య వా భవేత్ ॥ ౨౮॥

ఆనన్దమయభావేన సంస్థితోఽహం తదాత్మకః ।
ఉభయత్ర తతః స్వస్వవ్యాపారం కురుతః పరౌ ॥ ౨౯॥

దేహే కర్మమయోఽహం వై హృది వివేకధారకః ।
ద్వివిధాం రచ్యతాం మాయాం సదానన్దనధర్మగః ॥ ౨౦॥

తయోః సమానభావేన సంస్థితోఽహం న సంశయః ।
అనుపాధేరుపాధేశ్చ వర్జితో బ్రహ్మసంజ్ఞితః ॥ ౨౧॥

అతః సమం సమాశ్రిత్య బాహ్యాన్తరైకభావతః ।
యాదృశం సంస్థితం బ్రహ్మ తాదృశం తత్ర చాచరేత్ ॥ ౨౨॥

దేహే కర్మకరో భూత్వా హృది సాక్షిమయో భవేత్ ।
ఉభయం తత్ పరిత్యజ్యానన్దావస్థాం సమాచరేత్ ॥ ౨౩॥

యద్యదుభయభావాఖ్యం నానాభేదమయం పరమ్ ।
తత్ర యోగమయో భూత్వా తిష్ఠేదానన్దసంయుతః ॥ ౨౪॥

ఆనన్దానాం సమాయోగే బ్రహ్మానన్దః ప్రకీర్తితః ।
ఉభయేషాం ప్రజానాథ తాదృశం చాచరేద్బుధః ॥ ౨౫॥

మదీయసజ్జయోగేనోభయం ప్రవర్తతే సదా ।
ఉభయం చాచరేత్ సర్వముభాభ్యాం వర్జితోఽపి సః ॥ ౨౬॥

ఇయమానన్దరూపాఖ్యా కథితా యోగిభిః పురా ।
బ్రహ్మీభూతః సమాస్థాయ తిష్ఠేత్తాం శాన్తిసంయుతః ॥ ౨౭॥

అతః పరం ప్రజానాథావస్థాం శృణు సుఖప్రదామ్ ।
సహజాఖ్యాం మహాయోగీ చాచరేత్తాం విశేషతః ॥ ౨౮॥

దేహః కర్మమయః ప్రోక్తస్తత్ర యోగం సమాచరేత్ ।
బ్రహ్మార్పణతయా నిత్యం కర్మణాం యోగిసత్తమః ॥ ౨౯॥

హృది సాక్షిస్వభావేన తిష్ఠేత్తయోః పరే తతః ।
సమభావం సమాశ్రిత్య త్రిషు త్రైధం ప్రకీర్తితమ్ ॥ ౩౦॥

తేషు విస్మృతిభావేన భ్రాన్త్యా వా విస్మృతం భవేత్ ।
విపరీతం భవేద్వాఽపి తతః ఖేదం న ధారయేత్ ॥ ౩౧॥

త్రివిధం మాయయా యుక్తం పరాధీనం ప్రకీర్తితమ్ ।
తుర్యం స్వాధీనరూపాఖ్యం ప్రోక్తం శాస్త్రేషు సర్వదా ॥ ౩౨॥

తుర్యేచ్ఛయా త్రిధా భూతం చలత్యత్ర న సంశయః ।

స్వస్వప్రారబ్ధసంయుక్తం సదా భ్రాన్తమివ స్థితమ్ ॥ ౯౩॥

న కస్యాహఙ్కృతిస్తస్య తురీయస్య కదాచన ।
యాదృశం కురుతే కర్మ తాదృశం ఫలమశ్నుతే ॥ ౯౪॥

అతః ప్రారబ్ధయోగేన విస్మృతోఽహం స్థితిం పరామ్ ।
యోగరూపాం చ తుర్యేణ ప్రేరితః సర్వధారిణా ॥ ౯౫॥

అథవా జ్ఞానమోహేన విపరీతం కృతం మయా ।
త్యక్త్వా యోగస్థితిం పూర్ణాం ప్రారబ్ధం తత్ర ముఖ్యకమ్ ॥ ౯౬॥

ప్రారబ్ధధారకం ప్రోక్తం తురీయం నాత్ర సంశయః ।
తస్యేచ్ఛయా చ యజ్జాతం తదేవం యోగదం భవేత్ ॥ ౯౭॥

పరాధీనోఽహమత్యన్తం తుర్యేచ్ఛయా సమన్వితః ।
కరోమి కర్మ సాక్షిత్వమానన్దం వా న సంశయః ॥ ౯౮॥

సదా స్వాధీనభావేన తిష్ఠతి బ్రహ్మ తుర్యగమ్ ।
తురీయైః ఖేలకం ప్రోక్తం తస్య కిం బన్ధనం భవేత్ ॥ ౯౯॥

యజ్జాతం తత్కృతం తేన తురీయేణ న సంశయః ।
తత్ర కుత్ర స్థితోఽహం తు స్వేచ్ఛయా క్రీడతి ప్రభుః ॥ ౧౦౦॥

ఇయం తు సహజావస్థా కథితా తే ప్రజాపతే ।
యజ్జాతం తత్ర సా ప్రోక్తా న కృతా తదపి హ్యహో ॥ ౧౦౧॥

యత్కృతం సహ జాతేన స్వయమేవ ప్రవర్తతే ।
యోగస్తేన సమాఖ్యాతా సహజా తుర్యసంజ్ఞితా ॥ ౧౦౨॥

అతః పరం బ్రహ్మభూతం స్వానన్దాఖ్యం ప్రకీర్తితమ్ ।
తత్ర యోగస్వరూపాఖ్యాం స్థితిం శ్ృణు సుఖప్రదామ్ ॥ ౧౦౩॥

స్వాధీనం తుర్యభావాఖ్యం పరాధీనం త్రిధా మతమ్ ।
తేషాం యోగే నిజాత్మస్థో భవేద్యోగీ నిజాత్మసు ॥ ౧౦౪॥

త్రివిధం ఖేలరూపం తు తుర్యః ఖేలక ఉచ్యతే ।
తయోర్యోగే ప్రజానాథ స్వానన్దస్థో భవేన్నరః ॥ ౧౦౫॥

బ్రహ్మణి బ్రహ్మభూతస్య యోగినశ్చ కుతో భవేత్ ।
స్వాధీనం తు పరాధీనం మాయాయుక్తం న సంశయః ॥ ౧౦౬॥

యోగస్థితిం సమాశ్రిత్య బుధశ్చత్వారి చాచరేత్ ।
తేషాం సంయోగరూపేణ తిష్ఠేత్తేషు మహాత్మవాన్ ॥ ౧౦౭॥

కర్మయోగం సమాశ్రిత్య దేహచేష్టాం సమాచరేత్ ।
జ్ఞానయోగం తథాఽఽశ్రిత్య సాక్షిత్వం చాచరేత్ బుధః ॥ ౧౦౮॥

సమయోగం సమాశ్రిత్య ఆనన్దం ఆచరేత్ పరమ్ ।
సహజం స సమాశ్రిత్య విపరీతేన శోకభాక్ ॥ ౧౦౯॥

చతుర్భిః సంయుతో భూత్వా చతుభిర్వర్జితస్తథా ।
తిష్ఠేద్యోగమయీం దశావస్థామాశ్రిత్య సర్వదా ॥ ౧౧౦॥

అవస్థా నిజరూపే తు కుతోఽవస్థాప్రధారకః ।
తయోర్యోగే యోగమయీ వ్యవస్థా తే ప్రకీర్తితా ॥ ౧౧౧॥

చతుర్మయీ చతుర్హీనా యోగావస్థా ప్రకీర్తితా ।
యోగిభిస్తాం సమాశ్రిత్య శాన్తిహీనో భవేన్న సః ॥ ౧౧౨॥

అధునా శ◌ృణు యోగస్థామవస్థాం ద్వితీయాం పరామ్ ।
అయోగధారికాం పూర్ణాం సదా నివృత్తిదాయికామ్ ॥ ౧౧౩॥

బ్రహ్మణి బ్రహ్మభూతో యో యోగీ తాం సంశ్రయేత్ పరామ్ ।
యదా నివృత్తిసంయుక్తః శాన్తిహీనో భవేన్న సః ॥ ౧౧౪॥

బ్రహ్మణి బ్రహ్మసంస్థం తన్నాగతం న గతం పునః ।
మాయాయాం బ్రహ్మభూతో యోఽవస్థాయా ధారకః కుతః ॥ ౧౧౫॥

యత్ కుర్యాత్ కారయేద్యచ్చ తత్ర నైవావలోకయేత్ ।
మాయామయం వినిశ్చిత్య పఞ్చకం పఞ్చకేషు గమ్ ॥ ౧౧౬॥

నాహం పఞ్చకగశ్చేద్వై తతస్తత్కృతమఞ్జసా ।
కుతో మయి ప్రదృశ్యేతాధార్యనివృత్తిగో భవేత్ ॥ ౧౧౭॥

జీవనం మరణం జన్మ యోగో యోగాత్మికా పరా ।
అవస్థా మే కుతో మాయామోహయుక్తం స్మృతం బుధైః ॥ ౧౧౮॥

అథ యోగమయీం పూర్ణామవస్థాం శ◌ృణు మానద ।
సంయోగాయోగహీనాం తాం యయా శాన్తో భవేన్న సః ॥ ౧౧౯॥

బ్రహ్మణి బ్రహ్మభూతోఽహం మయి మాయామయం పరమ్ ।

పఞ్చకం చ కుతో భాతి మాయాహీనమయోగకమ్ ॥ ౧౨౦॥

విధినిషేధసంయుక్తం చిత్తం భవతి సర్వదా ।
విధినిషేధహీనం తు తదేవం జాయతే ముధా ॥ ౧౨౧॥

దేహేన కర్మయోగశ్చ జ్ఞానగో హృది జాయతే ।
ఉభయత్ర సమశ్చైవ తుర్యేషు సహజాత్మకః ॥ ౧౨౨॥

సర్వసంయోగభావేషు స్వానన్దాఖ్యః ప్రవర్తతే ।
నివృత్తిషు హ్యయోగాఖ్యో యోగేషు శాన్తియోగకః ॥ ౧౨౩॥

ఏవం నానావిధం యోగం సమాస్థాయ మహామతిః ।
యోగీ శాన్త్యా సమాతిష్ఠేద్బ్రహ్మభూతోఽపి నిశ్చితమ్ ॥ ౧౨౪॥

యోగస్థితిః సమాఖ్యాతా బ్రహ్మభూతసుఖప్రదా ।
అనేన విధినా దేహనిర్వాహో యోగినాం భవేత్ ॥ ౧౨౫॥

వర్ణాశ్రమస్థితో యోగీ చాచరేత్ స్థితిముత్తమామ్ ।
లోకసఙ్గ్రహకార్యార్థమసక్తస్తత్ఫలాదిషు ॥ ౧౨౬॥

యదా వర్ణాశ్రమం త్యక్త్వా పఞ్చమాశ్రమధారకః ।
న తస్య స్థితిరూపం తు కదాచిన్నాత్ర సంశయః ॥ ౧౨౭॥

విధినిషేధహీనోఽయం వినాయకో భవేత్ సదా ।
యద్యత్ కుర్యాత్ స తత్ సర్వం యోగరూపం భవేత్ సదా ॥ ౧౨౮॥

యది స్థితిసమాయుక్తో వేదాదిషు ప్రమాణతః ।
తదా విధియుతః సోఽపి భవేత్ పశ్య ప్రజాపతే ॥ ౧౨౯॥

యదా స్థితివిహీనోఽయం తిష్ఠేత్ సఙ్కథితం పరమ్ ।
వేదేషు స నిషేధేన తదా యుక్తో భవేత్ పరః ॥ ౧౩౦॥

అతః స్థితియుతో యోగీ స్థితిహీనో యథారుచి ।
వర్ణాశ్రమాన్ పరిత్యజ్య తిష్ఠేద్వినాయకో యథా ॥ ౧౩౧॥

శాన్త్యా నిత్యం చరేత్ సర్వం మనసీప్సితమఞ్జసా ।
విధినిషేధహీనశ్చ బ్రహ్మణి రసధారకః ॥ ౧౩౨॥

ఏతత్ సర్వం సమాఖ్యాతం యోగినాం చేష్టితం మహత్ ।
బ్రహ్మభూతాత్ పరం పూర్ణం చరేదేవం నిరన్తరమ్ ॥ ౧౩౩॥

శ్ృణుయాద్యః పఠేద్వాఽపి స సర్వం హీప్సితం లభేత్ ।
అన్తే యోగమయో భూత్వా తిష్ఠేత్ స గణపే రతః ॥ ౧౩౪॥

॥ ఓం తత్సదితి శ్రీమదాన్త్యే పురాణోపనిషది శ్రీమన్మౌద్గలే మహాపురాణే
నవమే ఖణ్డే యోగచరితే ముద్గలదక్షసంవాదే యోగామృతార్థశాస్త్రే
యోగస్థితివర్ణనయోగో నామ సప్తమోఽధ్యాయః ॥ ౯.౭
॥ ఇతి యోగగీతాసూపనిషత్సు సుగమాసు తృతీయోఽధ్యాయః ॥ ౯(యోగగీతా).3

४. యోగభ్రష్టచరితనిరూపణం నామ చతుర్థోఽధ్యాయః

(ముద్గలపురాణే నవమఖణ్డే ౯.౮ యోగభ్రష్టచరితనిరూపణం నామ అష్టమోఽధ్యాయః)
॥ శ్రీగణేశాయ నమః ॥

దక్ష ఉవాచ ।
యోగశాన్తిం సమాశ్రిత్య యోగమభ్యస్య నిత్యదా ।
బ్రహ్మణి బ్రహ్మభూతః స యోగభ్రష్టః కథం భవేత్ ॥ ౧॥

మాయామయం జగత్ సర్వం నానాభ్రమసమన్వితమ్ ।
జ్ఞాత్వా స్వయం పునర్భ్రష్టః కౌతుకం వద మే మునే ॥ ౨॥

ముద్గల ఉవాచ ।
బ్రహ్మణి బ్రహ్మభూతస్య యోగినో బిమ్బసంస్థితమ్ ।
బుద్ధౌ తస్యాం విమోహేన మోహయుక్తం ప్రజాపతే ॥ 3॥

దృష్ట్వా నానావిధాన్ భోగాన్ స్వయం మోహేన మోహితః ।
తేషు భూత్వా రసయుతో తానిచ్ఛతి నిరన్తరమ్ ॥ ४॥

తత్ర తస్య హృది దక్ష వివేకః సంస్థితో భవేత్ ।
తస్య రూపం ప్రవక్ష్యామి శ్ృణు బుద్ధివిశారద ॥ ౫॥

అహం బ్రహ్మణి యోగేన బ్రహ్మీభూతో న సంశయః ।
పాపపుణ్యాదికం మే న శుభాశుభకృతే భవేత్ ॥ ౬॥

యదా భోగం పరిత్యజ్య తిష్ఠామి నిత్యమాదరాత్ ।
తదా యోగస్య వృద్ధిర్మే న భవిష్యతి నిశ్చితమ్ ॥ ౭॥

యదా నిత్యం ప్రభుఞ్జానే భోగాన్నానావిధాన్ పరాన్ ।
పాపపుణ్యమనాదృత్య తదా యోగక్షయో న చ ॥ ౮॥

అతోఽహం యోగమృత్సృజ్య కిమర్థం దుఃఖసంయుతః ।
తిష్ఠామి శాన్తిమాశ్రిత్య విధినిషేధసంయుతః ॥ ౯॥

ఏవం మనసి సన్ధార్య యోగీ భోగేషు లాలసః ।
వివిధేష్వేవ భవతి రసయుక్తః క్రమేణ సః ॥ ౧౦॥

అయం మోహః సమాఖ్యాతో యోగిహృద్భ్రాన్తిదాయకః ।
తేన శాన్తిం పరిత్యజ్య పాపపుణ్యపరో భవేత్ ॥ ౧౧॥

తతః కామం సమాశ్రిత్య దేహసౌఖ్యప్రదాయకమ్ ।
ఇచ్ఛేత్ స వివిధాన్ భోగాన్ పుణ్యపాపపరాయణః ॥ ౧౨॥

భోగార్థం యతమానస్య యోగినః క్రమభావతః ।
తత్ర విఘ్నః కృతః కేన తతః క్రోధయుతో భవేత్ ॥ ౧౩॥

యేన విఘ్నః కృతస్తేషు భోగేషు తస్య భోగినః ।
తం శత్రుం స హి జానాతి భిన్నభావపరాయణః ॥ ౧౪॥

తతో హ్యజ్ఞానసమ్భూతిః క్రమేణోత్పద్యతే పరా ।
యోగినశ్చ తయా యుక్తో హన్తుం తం యతతే సదా ॥ ౧౫॥

శత్రుశిక్షార్థమర్థాన్ స నానాభావసమన్వితః ।
సమ్పాద్య తం తు నిర్జిత్య భోగాన్ భుఙ్క్తే ప్రయత్నతః ॥ ౧౬॥

స్వపరజ్ఞానహీనత్వం గతం తస్య ప్రజాపతే ।
తదేవాజ్ఞానసమ్భూతిః శత్రుమిత్రప్రదర్శినీ ॥ ౧౭॥

తతః శాన్తేః క్రమేణాస్య విస్మృతిర్జాయతే పరా ।
తయా యుతః స్వయం దేహం మన్యతే సత్యరూపకమ్ ॥ ౧౮॥

దేహే సన్తోషమాపన్నే కృతకృత్యమివ స్థితమ్ ।
మన్యతే విపరీతే స ఆత్మానం భాగ్యవర్జితమ్ ॥ ౧౯॥

తతో యోగం పరిత్యజ్య స్వయం బిమ్బీ ప్రజాయతే ।
బిమ్బే తన్మయభావేనాగమిష్యతి న సంశయః ॥ ౨౦॥

ఏవం క్రమేణ యోగీ స శాన్తిహీనస్వభావతః ।
సదా తిష్ఠతి తం యోగం నాశ్రయతే కదాచన ॥ ౨౧॥

సుఖయుక్తే శరీరే స సుఖయుక్తో భవేత్ స్వయమ్ ।

దుఃఖయుక్తే తథా దుఃఖీ నానాభావపరాయణః ॥ ౨౨॥

లేశమాత్రమయం శాన్తిం లభతే న కదాచన ।
అసన్తోషయుతో నిత్యం భ్రమతే భోగలిప్సయా ॥ ౨౩॥

భోగార్థం వివిధాన్యేవ నిత్యం పాపాని చాదరాత్ ।
చరతే సర్వపుణ్యాని విధినిషేధవర్జితః ॥ ౨౪॥

వర్ణాశ్రమయుతో యోగీ స్వధర్మం త్యజ్య నిత్యదా ।
పాపం చరతి వా పుణ్యం స్వధర్మః సంయుతః కదా ॥ ౨౫॥

యోగాన్ భుఙ్క్తే విశేషేణ మోహయుక్తో నిరన్తరమ్ ।
యోగభ్రష్టోఽయమాఖ్యాతస్త్యక్త్వా యోగం నరో భవేత్ ॥ ౨౬॥

హృది తస్య వివేకశ్చ సదా తిష్ఠతి మోహదః ।
పుణ్యపాపవిహీనోఽహం బ్రహ్మైవ బ్రహ్మభావితః ॥ ౨౭॥

అన్తే స నరకాన్ గచ్ఛేద్ ద్వన్ద్వదుఃఖప్రదాయకాన్ ।
యాతనాం ఘోరరూపాం తు పతేద్భుక్త్వా ధరాతలే ॥ ౨౮॥

దక్ష ఉవాచ ।
యోగభ్రష్టగతిం బ్రూహి యోగీన్ద్ర దయయా పరామ్ ।
కథం నరకగో భూత్వా యాతనాం ప్రాప్నుయాత్ పరమ్ ॥ ౨౯॥

కర్మఫలపరిత్యాగాదిహజన్మధరః కథమ్ ।
సమ్భవేద్విస్మయో భాతి చేష్టితం యోగినః పరమ్ ॥ ౩౦॥

ముద్గల ఉవాచ ।
బ్రహ్మణి బ్రహ్మభూతస్య పునర్విషయసేవనాత్ ।
బ్రహ్మణో భక్తిహీనస్యాన్తే స్థానం న భవేత్ కిల ॥ ౩౧॥

అపారపుణ్యయోగేన బ్రహ్మణి దేహినః కదా ।
రసోత్పత్తిర్భవేద్దక్ష సర్వశ్రేష్ఠస్య యోగదా ॥ ౩౨॥

దేహవిషయసంయోగాద్ ద్వన్ద్వభావపరాత్మనః ।
నానాపాపాదియోగేన పుణ్యం స్వల్పం ప్రహీయతే ॥ ౩౩॥

మృతోఽయం శివలోకే వై వైకుణ్ఠే సౌరశాక్తయోః ।
బ్రహ్మణ ఇన్ద్రలోకే వా పతేదన్తే న సంశయః ॥ ౩౪॥

శోకహర్షప్రదం విశ్వం నానాద్వన్ద్వసమన్వితమ్ ।

నరకో నాత్ర సన్దేహో యోగినాం శాస్త్రసమ్మతమ్ ॥ ౩౫॥

ఉత్పత్తినాశసంయుక్తం త్యక్త్వా బ్రహ్మపరాయణః ।
బ్రహ్మణి బ్రహ్మభూతః స పునర్ద్వన్ద్వపరో యతః ॥ ౩౬॥

వికుణ్ఠాదిపదే సంస్థో ద్వన్ద్వం భుఙ్క్తే నిరన్తరమ్ ।
ఉత్పత్తినాశసంయుక్తం నానాభోగపరాయణః ॥ ౩౭॥

అతో యోగీ ప్రజానాథ స్వర్గాఖ్యాన్నరకాన్ పరాన్ ।
భుక్త్వా ద్వన్ద్వమయాన్ పశ్చాదిహ జన్మధరో భవత్ ॥ ౩౮॥

భవేద్యోగికులే తస్య జన్మ వా తాపసే కులే ।
బుద్ధిమతాం స తత్రాపి పునర్యోగం చరిష్యతి ॥ ౩౯॥

పూర్వసంస్కారయోగేన న భోగే స రమేత్ కదా ।
చిత్తం తస్య మహాయోగీ ప్రభవేత్ స్వల్పయోగతః ॥ ౪౦॥

పునర్న యోగభ్రష్టః స సమ్భవేద్బ్రహ్మణః సుత ।
శాన్త్యాయుక్తస్వభావేన శరీరం పోషయేన్ ముదా ॥ ౪౧॥

అన్తే బ్రహ్మణి యోగీ స తదాకారో భవేత్ పరమ్ ।
యోగసంస్కారపుణ్యేన స్థితిం లబ్ధ్వా మహామతిః ॥ ౪౨॥

ఏతత్తే కథితం పూర్ణం యోగభ్రష్టస్య చేష్టితమ్ ।
కిం పునః శ్రోతుమిచ్ఛా తే వద ధాతర్వదామ్యహమ్ ॥ ౪౩॥

॥ ఓం తత్సదితి శ్రీమదాన్త్యే పురాణోపనిషది శ్రీమన్మౌద్గలే మహాపురాణే
నవమే ఖణ్డే యోగచరితే ముద్గలదక్షసంవాదే యోగామృతార్థశాస్త్రే
యోగభ్రష్టచరితనిరూపణం నామ అష్టమోఽధ్యాయః ॥ ౯.౮
॥ ఇతి యోగగీతాసూపనిషత్సు సుగమాసు చతుర్థోఽధ్యాయః ॥ ౯(యోగగీతా).౪

౫. అజ్ఞానినాం క్రమయోగవర్ణనం నామ పఞ్చమోఽధ్యాయః

(ముద్గలపురాణే నవమఖణ్డే ౯.౯ అజ్ఞానినాం క్రమయోగవర్ణనం నామ నవమోఽధ్యాయః)
॥ శ్రీగణేశాయ నమః ॥

దక్ష ఉవాచ ।
చిత్తం చఞ్చలమత్యన్తం విషయేషు పరాయణమ్ ।
దుర్గ్రహం శాన్తిసంయుక్తం న భవేన్ మునిసత్తమ ॥ ౧॥

అతో యోగస్య ప్రాప్త్యర్థం సిద్ధ్యర్థం సుగమం తతః ।
ఉపాయం వద చిత్తస్య జయార్థం వాఽపరం ప్రభో ॥ ౨॥

ముద్గల ఉవాచ ।
పఞ్చచిత్తేషు యద్బిమ్బం స్థితం భ్రాన్త్యా సమన్వితమ్ ।
చిన్తామణేః సమాఖ్యాతం తస్యైవ భజనం చరేత్ ॥ ౩॥

తేన చిత్తం జయేద్యోగీ నాన్యం పశ్యామి భో విధే ।
వినా చిత్తజయం యోగదాయకం నాత్ర సంశయః ॥ ౪॥

దక్ష ఉవాచ ।
సుగమం వద మార్గం మే సర్వేభ్యో బ్రహ్మదాయకమ్ ।
సంసేవ్య జన్తవః సర్వే బ్రహ్మీభూతా భవన్తి వై ॥ ౫॥

ముద్గల ఉవాచ ।
అజ్ఞానేన సమాయుక్తో నరో విషయలమ్పటః ।
శిశ్నోదరపరో నిత్యం యోగం నేచ్ఛతి కర్హిచిత్ ॥ ౬॥

తస్య సకామికం కర్మ సుఖదం బోధయేత్ పరమ్ ।
అలభ్యప్రాపకం హృద్యమాచరేల్లోభసంయుతః ॥ ౭॥

అలభ్యలభ్యలోభేన త్యక్త్వా పాపం మహాఖలః ।
సత్కర్మనిరతో భూత్వా చరేత్ పుణ్యం నిరన్తరమ్ ॥ ౮॥

తతస్తేనైకభావేన పాపం నశ్యేన్నిరన్తరమ్ ।
శుద్ధోఽత్యన్తం నరః కుర్యాత్ కర్మ కామయుతం పరమ్ ॥ ౯॥

సమాప్నుయాత్తతోఽలభ్యం హృద్యం చేత్ పునరేవ సః ।
విశ్వాసేన సమాయుక్తః కుర్యాత్ కర్మ విశేషతః ॥ ౧౦॥

అథవా నైవ సమ్ప్రాప్తమలభ్యం తేన తం తదా ।
ఉపాదిశేద్విశేషేణాధికం సత్కర్మ చాచర ॥ ౧౧॥

అనన్తజన్మభిః పాపం త్వయా కృతమసంశయమ్ ।
అపారమన్తరాయో భవతి తే తద్విఘాతకమ్ ॥ ౧౨॥

ఏవం కర్మపరః సోఽపి దుఃఖితోఽత్యన్తమాచరేత్ ।
పాపనాశార్థమానన్దాత్తేన శుద్ధాన్తరో భవేత్ ॥ ౧౩॥

సత్కామికపరస్యాస్య కర్మాత్యన్తప్రభావతః ।

తస్య బుద్ధిర్భవేత్ దక్ష నిఃకామికపరాయణా ॥ ౧౪॥

జన్మమృత్యుప్రదా భోగా భుక్తా వివిధజన్మసు ।
అపారసుఖదం బ్రహ్మ న ప్రాప్తం దేహధారిణా ॥ ౧౫॥

అలభ్యం న మయా ప్రాప్తం ప్రారబ్ధాధీనతోఽథవా ।
ప్రారబ్ధం చాలితుం కోఽపి న సమర్థో భవిష్యతి ॥ ౧౬॥

అతో నిఃకామికం కర్మ కరోమి నిత్యమాదరాత్ ।
జన్మమృత్యువిహీనోఽహం భవిష్యామి న సంశయః ॥ ౧౭॥

బ్రహ్మసుఖమపారం యల్లబ్ధ్వా బ్రహ్మపరాయణః ।
బ్రహ్మీభూతో భవిష్యామి యత్నం కరోమి తత్పరః ॥ ౧౮॥

ఏవం ధార్య పరిత్యజ్య కామాన్ సేవేత్ స పఞ్చకాన్ ।
దేవాన్ గణేశముఖ్యాంశ్చ ముక్తిమార్గపరాయణః ॥ ౧౯॥

సాలోక్యాదిభవం సౌఖ్యమిచ్ఛతి నిత్యమాదరాత్ ।
క్రమేణ తపసా యుక్తో ప్రభవేన్ మానవస్తతః ॥ ౨౦॥

విభూతిర్బ్రహ్మణః ప్రోక్తా నానారూపా ప్రజాపతే ।
తత్ర తస్య రమేచ్చిత్తమైశ్వర్యైర్యుక్తభావతః ॥ ౨౧॥

ఇమే సమర్థరూపా వై బ్రహ్మణః పరమాత్మనః ।
అంశతేజోధరాస్తస్య సర్వాధీశా భవన్త్యతః ॥ ౨౨॥

ఏవం సర్వత్ర సఞ్చిన్త్య తేషాం పూజాపరో భవేత్ ।
లభేత్తత్ కృపయా దక్ష చిత్తశుద్ధిం నరోత్తమః ॥ ౨౩॥

విచారేణ గణేశానం జ్ఞాత్వా సమ్పూర్ణమఞ్జసా ।
సర్వపూజ్యాదిచిహ్నైస్తం శ్రేష్ఠం తత్ర రతో భవేత్ ॥ ౨౪॥

జ్ఞాత్వా స్వానన్దనాథం తం స్వానన్దార్థం విశేషతః ।
ప్రభజేద్గణరాజం స నిష్కామభక్తిసంయుతః ॥ ౨౫॥

తతోఽహర్నిశమత్యన్తం భజేత్తత్తపసా యుతః ।
మోక్షార్థం సర్వభావేన విరక్తో విషయాదిషు ॥ ౨౬॥

గణేశకృపయా తస్య చిత్తశుద్ధిర్భవేత్ పరా ।
తయా సర్వస్వభావేన భజేత్తం గణనాయకమ్ ॥ ౨౭॥

విశ్వం చరాచరం సర్వం జానీయాత్తత్స్వరూపకమ్ ।
సర్వేషాం హితభావేన భజేత్తం ద్విరదాననమ్ ॥ ౨౮॥

కస్యాపి సమ్భవేత్ దుఃఖం తాదృశం ప్రచరేన్న సః ।
సహన్ సన్ ద్వన్ద్వజం భావమార్జవేన సమన్వితః ॥ ౨౯॥

దేవకార్యం వినా సాధుర్న ఛిన్ద్యాత్ స కదాచన ।
పత్రాదికం విశేషేణ విశ్వరూపపరాయణః ॥ ౩౦॥

ఏకాన్తే నిర్జనే స్థానే స్థిత్వా ధ్యాత్వా గజాననమ్ ।
పూజయేద్భక్తిసంయుక్తో ధ్యానం కుర్యాద్విశేషతః ॥ ౩౧॥

అనన్యమనసా దేవం భజేత్తం భావధారకః ।
శమదమపరో భూత్వా చిత్తనిగ్రహమాచరేత్ ॥ ౩౨॥

దుర్జయం చిత్తమత్యన్తం జ్ఞాత్వా వాయునిబన్ధతః ।
ప్రాణాయామపరో భూత్వా జయేత్తన్నాత్ర సంశయః ॥ ౩౩॥

అథ వాయునిరోధస్య వదామి మార్గముత్తమమ్ ।
యేన పాపం పరిత్యజ్య శుద్ధచిత్తో నరో భవేత్ ॥ ౩౪॥

పూరయేద్వామనాసాయాం వాయుం తస్మాచ్చతుర్గుణమ్ ।
ధారణం తస్య కుర్యాత్ స స్వోదరే నియతో భవేత్ ॥ ౩౫॥

పూరకాద్ ద్విగుణం కుర్యాద్రేచకం చ ప్రజాపతే ।
పునర్నసా దక్షిణయా పూరయేత్ కుమ్భకం చరేత్ ॥ ౩౬॥

వామయా రేచకం చైవ పునః పునర్నిరన్తరమ్ ।
ప్రాణాయామం చరేద్ ధీమాన్ పాపహీనో నరో భవేత్ ॥ ౩౭॥

ఏవం త్రైకాలికం కుర్యాత్ ప్రాణాయామం విశేషతః ।
నాతినిరోధసంయుక్తం వాయుం హఠసమన్వితః ॥ ౩౮॥

అతిహఠేన సంరుద్ధో వాయూ రోమభ్య ఏవ చ ।
నిఃసృత్య కుష్ఠసంయుక్తం తం కరోతి న సంశయః ॥ ౩౯॥

నాభిమూలస్థితా నాడీ ఇడా చ పిఙ్గలాఽపరా ।
సుషుమ్నా తత్ర రోధేన మార్గో భవతి నిర్మలః ॥ ౪౦॥

అపానో నాభిమూలస్థో హ్యధో గచ్ఛతి సర్వదా ।

ప్రాణ ఊర్ధ్వం తథా జన్తోర్నాడీభిః ప్రేరితః సదా ॥ ౪౧॥

మార్గరోధనభావేన నాడ్యాం మార్గో భవిష్యతి ।
వాయుర్మూలం సమాశ్రిత్య తిష్ఠతి క్రమతస్తతః ॥ ౪౨॥

తత్ర లఘ్వక్షరాణ్యేవ ద్వాదశాపి ప్రతిష్ఠతి ।
వాయుశ్చేత్ స లఘుః ప్రోక్తః ప్రాణాయామశ్చ యోగిభిః ॥ ౪౩॥

తతో ద్విగుణతస్తిష్ఠేద్యదా వాయుః సురోధితః ।
మధ్యమః స సమాఖ్యాతస్త్రిగుణాదుత్తమోత్తమః ॥ ౪౪॥

ఏవం ప్రాణమపానం చ స్వమూలే సన్నయేద్ బుధః ।
తయో రోధనభావేన మూలగౌ తౌ భవిష్యతః ॥ ౪౫॥

ఏవం క్రమేణ మూలేఽయం వాయుర్ముహూర్తం సంస్థితః ।
తదా సమానగా నాడీ భిద్యతే తత్ర సంస్థితా ॥ ౪౬॥

సా సుషుమ్నా సమాఖ్యాతా తత్ర సమ్మిలితౌ క్రమాత్ ।
ప్రాణాపానౌ సమౌ భూత్వా తద్రూపౌ తౌ భవిష్యతః ॥ ౪౭॥

త్రికాలజ్ఞః స్వయం సిద్ధో భవిష్యతి నరోత్తమః ।
వాయుసాధనపాత్రత్వం ప్రాప్య తేజఃసమన్వితః ॥ ౪౮॥

తతః స్వాధీనతాం యాతౌ ప్రాణాపానౌ విశేషతః ।
స నయిష్యతి తౌ యత్ర క్రమాత్తత్ర గమిష్యతః ॥ ౪౯॥

తతో ధ్యానపరో భూత్వా షట్చక్రభేదనే రతః ।
చక్రస్థం స్వస్వరూపం స పశ్యేత్తద్వాయునా గతః ॥ ౫౦॥

ఏవం క్రమేణ యోగీన్ద్రో గచ్ఛేద్భేద్య ప్రజాపతే ।
సహస్రారే స చక్రాణి తత్ర పశ్యేద్గజాననమ్ ॥ ౫౧॥

తత్ర క్రమేణ వాయుం సంస్థాపయేత్ సుసమాధినా ।
వాయునా సంయుతస్తిష్ఠేత్ పశ్యన్ విఘ్నేశ్వరం పరమ్ ॥ ౫౨॥

క్రమాద్వాయుబలేనైవం శుద్ధచిత్తో భవిష్యతి ।
పశ్యేత్ సర్వత్ర భావేషు స్థితం బ్రహ్మ సనాతనమ్ ॥ ౫౩॥

తతః స్వాధీనతాయుక్తః ప్రభవేత్ స్వేన తేజసా ।
యం యమిచ్ఛేత్ స తం తం తు సద్యో వై సఫలం భవేత్ ॥ ౫౪॥

కిఞ్చిదిచ్ఛేన్న యో యోగీ తదా యోగమవాప్నుయాత్ ।
నో చేచ్ఛన్దరతో భూత్వా భోగయుక్తః పునః పతేత్ ॥ ౫౫॥

సాధనం ద్వివిధం ప్రోక్తం క్రియారూపం ప్రజాపతే ।
బాహ్యం కర్మస్వరూపాఖ్యం తపోయుక్తం స్వధర్మజమ్ ॥ ౫౬॥

ఆన్తరం వాయురోధాఖ్యం సర్వసిద్ధిప్రదాయకమ్ ।
తాభ్యాం చిత్తం వినిర్గృహ్య స్వవశం కారయేన్నరః ॥ ౫౭॥

బాహ్యకర్మరతాజ్జన్తోరాన్తరం శీఘ్రసిద్ధిదమ్ ।
సహస్రాధికభావాఖ్యం ప్రోక్తం యోగీన్ద్రముఖ్యకైః ॥ ౫౮॥

అతః పరం తృతీయం తే సాధనం కథయామ్యహమ్ ।
యేన యోగీన్ద్రసేవ్యః స ధ్రువం భవతి మానవః ॥ ౫౯॥

చిత్తశుద్ధేశ్చ కార్యార్థం కర్మ ద్వివిధముచ్యతే ।
శుద్ధచిత్తో నరః పశ్చాత్ సమ్పశ్యేద్బ్రహ్మ శాశ్వతమ్ ॥ ౬౦॥

సర్వత్ర పూర్ణభావేన సంస్థితం పరమవ్యయమ్ ।
అవయవాదిభిర్హీనం తత్ర లీనో భవేత్ స్వయమ్ ॥ ౬౧॥

ఏతావాన్ ఫలాదాతాఽయం క్రియాయోగః ప్రకీర్తితః ।
బాహ్యాన్తరాత్మకః పూర్ణస్తతోఽన్యత్ సాధనం చరేత్ ॥ ౬౨॥

చిత్తం రసయుతం కుత్ర జాయతే యోగినః పరమ్ ।
తజ్జయేద్బ్రహ్మభావేన శమదమపరాయణః ॥ ౬౩॥

స్వధర్మసంయుతో భూత్వా దేహనిర్వాహకం చరేత్ ।
దేహస్య శమనం తచ్చ జాయతే స దమః స్మృతః ॥ ౬౪॥

విషయార్థం మనస్తస్య సఙ్కల్పం యత్ సమాచరేత్ ।
తన్నేచ్ఛేచ్చిత్తమాగృహ్య కుర్యాద్బ్రహ్మపరాయణమ్ ॥ ౬౫॥

అయం శమః సమాఖ్యాతస్తేన చిత్తం భవేత్ పరమ్ ।
స్వాధీనం సర్వభావం చ త్యక్త్వా బ్రహ్మపరం భవేత్ ॥ ౬౬॥

శనైః శనైరుపరమేద్విషయేభ్యో మహాత్మవాన్ ।
ధృతిం యోగమయీం ధృత్వా భవేద్యోగీ స మానవః ॥ ౬౭॥

కర్మమార్గం పరిత్యజ్య ద్వివిధం యోగిసత్తమః ।

ధ్యానయోగపరో భూత్వా తిష్ఠేన్నిత్యం వదామి తమ్ ॥ ౬౮॥

మనోవాణీవిహీనం యద్బ్రహ్మ తత్ర సమాచరేత్ ।
ధ్యానం సఙ్కల్పత్యాగాఖ్యం విషయేషు నిరన్తరమ్ ॥ ౬౯॥

యో యశ్చిత్తేన సఙ్కల్పః క్రియతే విషయేషు చ ।
తత్తత్సఙ్కల్పహీనం స కారయేద్యోగతత్పరః ॥ ౭౦॥

ఏవం చిత్తం నరస్యైవ స్వాధీనం జాయతే సదా ।
యదా ధర్తుం స నో శక్తస్తదాన్యదాచరేద్బుధః ॥ ౭౧॥

దేహేన్ద్రియాణి సఙ్గృహ్య తిష్ఠేద్భూమౌ మహాయశాః ।
న చలేత్ స్థాణువత్ సోఽపి క్రియాం నైవ సమాచరేత్ ॥ ౭౨॥

తత్ర యన్మిలితం చాన్నం జలపానాదికం చరేత్ ।
పరేచ్ఛయా సమాయుక్తః సదా తిష్ఠేన్ మహాయశాః ॥ ౭౩॥

కేనాపి జలపానాది న దత్తం తాదృశో వసేత్ ।
న తదర్థం శ్రమేత్ సోఽపి నేచ్ఛేత్ ప్రారబ్ధధారకః ॥ ౭౪॥

సర్పవృశ్చికవ్యాఘ్రాద్యైః పీడితో యది మానవః ।
నానాప్రహారయోగైశ్చ మానవాదిభిరేవ వా ॥ ౭౫॥

తథాపి న చలేత్ సోఽపి స్వస్థానాజ్జడవత్పరః ।
దేహప్రారబ్ధమాశ్రిత్య న తేషు క్రోధమాచరేత్ ॥ ౭౬॥

పూర్వజన్మకృతం కర్మ మయా తేన ప్రబోధితః ।
ఇమే సమ్పీడయన్త్యేవమేషాం దోషో న విద్యతే ॥ ౭౭॥

అథవా సాత్త్వికైస్తత్ర పూజితః సర్వభావతః ।
నిత్యం నానాజనైః సోఽపి సేవితో న చలేత్తదా ॥ ౭౮॥

పూర్వజన్మకృతం కర్మ ప్రేరితాస్తేన మానవాః ।
మయా మాం పూజయన్త్యేవ గుణ ఏషాం న విద్యతే ॥ ౭౯॥

ఏవం మనసి సన్ధార్య తేషాం నేచ్ఛేచ్ఛుభం కదా ।
ద్వన్ద్వమేవం పరిగృహ్య తిష్ఠేన్నిత్యం మహాయశాః ॥ ౮౦॥

అనేన విధినా సోఽపి స్వల్పకాలేన భో విధే ।
చిత్తం జయేన్న సన్దేహః శాన్తిం పూర్ణామవాప్నుయాత్ ॥ ౮౧॥

నాన్యత్ కిఞ్చిచ్చరేత్ కర్మ న ధ్యానాదికమాదరాత్ ।
ఏవం శమదమౌ ధృత్వా భవేద్యోగీ స మానవః ॥ ౮౨॥

విచారం బ్రహ్మణస్తత్ర కుర్యాన్నిత్యం విశేషతః ।
కీదృశం బ్రహ్మ హృత్థ్సం మే వేదాద్యైః ప్రతిపాదితమ్ ॥ ౮౩॥

పఞ్చభూమిమతిక్రమ్య తిష్ఠేత్ క్రమేణ మానవః ।
నానాబ్రహ్మణి పశ్యన్ సన్నస్తే శాన్తిమవాప్నుయాత్ ॥ ౮౪॥

శాన్తియుక్తో నరః పశ్చాత్ సన్త్యజేత్తాం మహాద్భుతామ్ ।
జడావస్థాం పునః సోఽపి యథేచ్ఛాచారగో భవేత్ ॥ ౮౫॥

హృది చిన్తామణిం దృష్ట్వా పఞ్చభూమిప్రచాలకమ్ ।
శాన్త్యా యుక్తో భవేన్నిత్యం స్వాధీనహృదయః పరః ॥ ౮౬॥

దృష్ట్వా బ్రహ్మ స్వయం యోగీ రసహీనో భవేన్ ముదా ।
సర్వత్ర నాత్ర సన్దేహః శాన్త్యా సర్వం సమాచరేత్ ॥ ౮౭॥

అనేన విధినా దక్ష జ్ఞానీ పాపపరాయణః ।
క్రమేణ సాధయేద్యోగం స యోగీ సమ్భవేత్ పరః ॥ ౮౮॥

ఏవం కర్తుమశక్తశ్చేత్తదా శ్రుత్వా మహామతిః ।
ఇమం యోగం స్వయం తత్ర నిష్ఠాయుక్తో భవేత్ సదా ॥ ౮౯॥

స్వధర్మనిరతో భూత్వా యోగమిచ్ఛేన్నిరన్తరమ్ ।
నిర్ద్వభోగాన్ ప్రభుఞ్జన్ సన్నస్తే స్వానన్దగో భవేత్ ॥ ౯౦॥

గణేశ్వరం తత్ర దృష్ట్వా యోగయుక్తో భవిష్యతి ।
జ్యోతిర్దేహధరో భూత్వా ప్రభజేద్గణనాయకమ్ ॥ ౯౧॥

బ్రహ్మ కల్పమయం స్థిత్వా కాలం తత్ర మహామతిః ।
తద్దేహే లీనతాం ప్రాప్య బ్రహ్మభూతో భవిష్యతి ॥ ౯౨॥

ఏవం కర్తుమశక్తశ్చేత్తదా స ధర్మసంయుతః ।
కర్మాచరేత్ ప్రజానాథ బ్రహ్మార్పణవిధానతః ॥ ౯౩॥

తేనైవ శుక్లగత్యా స బ్రహ్మీభూతో నరో భవేత్ ।
నిఃకామయోగమార్గేణ సదా బ్రహ్మణి తత్పరః ॥ ౯౪॥

ఏవం కర్తుమశక్తశ్చేత్తదాఽహం బ్రహ్మభావతః ।
త్రివిధం ఫలముత్సృజ్య కర్మజం యోగమాప్నుయాత్ ॥ ౯౫॥

కర్మత్యాగబలేనైవాహం బ్రహ్మ నిశ్చయేన సః ।
క్రమేణ కర్మసంయుక్తో భవిష్యత్యన్యజన్మని ॥ ౯౬॥

నిఃకామకర్మకర్తా స పునరన్యభవే నరః ।
యోగరససమాయుక్తో భవేద్విషయనిన్దకః ॥ ౯౭॥

ఏవం క్రమేణ శాన్తిం స లభేత్ పూర్ణాం న సంశయః ।
క్రమార్థం రచితం సర్వం నానామతసమన్వితమ్ ॥ ౯౮॥

సుగమం సర్వభావేషు గణేశభజనం పరమ్ ।
తేన యోగీ భవేన్నూనం సర్వశాస్త్రేషు సమ్మతమ్ ॥ ౯౯॥

యత్కిఞ్చిద్ గణరాజస్య వ్రతపూజాదికం ప్రభోః ।
కీర్తనశ్రవణాద్యం తు బ్రహ్మీభూతప్రదాయకమ్ ॥ ౧౦౦॥

నానావిషయసంయుక్తో నరః స్మరేద్గణాధిపమ్ ।
అహర్నిశం తదాస్యాన్తే గణేశస్మరణం భవేత్ ॥ ౧౦౧॥

తేన స్వానన్దగో భూత్వా యోగమభ్యస్య తన్మయః ।
బ్రహ్మకల్పాన్తభావే స భవిష్యతి న సంశయః ॥ ౧౦౨॥

స్మరణం గణరాజస్య ప్రకుర్యాన్నిత్యమాదరాత్ ।
తస్యాన్తే గణరాజస్య స్మృతిం దద్యాన్నరాయ సః ॥ ౧౦3॥

అతోఽహర్నిశమేకం తం సంస్మరేన్ మానవః పరమ్ ।
నానాయోగాదికం సర్వం సాధ్య యోగిసమో భవేత్ ॥ ౧౦౪॥

ఆయాసేన విహీనోఽపి సదా విషయలమ్పటః ।
గణేశస్మరణే సక్తః సః శుకసమతాం వ్రజేత్ ॥ ౧౦౫॥

శివవిష్ణుముఖాదీనాం నరో యః స్మరణం చరేత్ ।
అన్తే తేషాం స్మృతిం తస్మై స దద్యాచ్చిత్తగః ప్రభుః ॥ ౧౦౬॥

తేషాం లోకం సమాసాద్య భుక్త్వా భోగాన్ మనోహరాన్ ।
ప్రపతేన్నాఽత్ర సన్దేహో మృత్యులోకే విశేషతః ॥ ౧౦౭॥

పురాణేషు ప్రపశ్యన్తే త్రిగుణానాం లయాః సదా ।
అతః స జన్మమృత్యుభ్యాం యుక్తో భవతి తద్గతః ॥ ౧౦౮॥

అతః సారం సమాఖ్యాతం గణేశభజనం పరమ్ ।

తేనాజ్ఞానసమాయుక్తో నరో బ్రహ్మమయో భవేత్ ॥ ౧౦౯॥

ఏతత్తే కథితం దక్ష యోగప్రాప్త్యర్థమాదరాత్ ।
అజ్ఞానసంయుతస్యాపి బ్రహ్మభూతప్రదాయకమ్ ॥ ౧౧౦॥

॥ ఓం తత్సదితి శ్రీమదాన్త్యే పురాణోపనిషది శ్రీమన్మౌద్గలే మహాపురాణే
నవమే ఖణ్డే యోగచరితే ముద్గలదక్షసంవాదే యోగామృతార్థశాస్త్రే
అజ్ఞానినాం క్రమయోగవర్ణనం నామ నవమోఽధ్యాయః ॥ ౯.౯
॥ ఇతి యోగగీతాసూపనిషత్సు సుగమాసు పఞ్చమోఽధ్యాయః ॥ ౯(యోగగీతా).౫

౬. విభూతియోగో నామ ద్షష్ఠోఽధ్యాయః

(ముద్గలపురాణే నవమఖణ్డే ౯.౧౦ విభూతియోగో నామ దశమోఽధ్యాయః)
॥ శ్రీగణేశాయ నమః ॥

దక్ష ఉవాచ ।
విభూతీర్వద యోగీశ గణేశస్య మహాత్మనః ।
యా జ్ఞాత్వా తాః సమారాధ్య గణేశజ్ఞో భవేన్నరః ॥ ౧॥

ముద్గల ఉవాచ ।
అపారా గణనాథస్య విభూతయో న సంశయః ।
తా న శక్తాః కథయితుం భవన్తి శఙ్కరాదయః ॥ ౨॥

క్షణే క్షణే గణేశానో నానాఖేలపరాయణః ।
విభూతిభిర్జగత్సర్వం భావయతి పరాత్పరః ॥ ౩॥

లోకేషు తత్త్వముఖ్యేషు జగత్సు బ్రహ్మసు ప్రభోః ।
యే శ్రేష్ఠాస్తస్య తే సర్వే విభూతిపదధారకాః ॥ ౪॥

కల్పే కల్పే విభూతీనామవతారా అసఙ్ఖ్యకాః ।
గణేశస్య తథా దక్ష తాన్ వక్తుం కః క్షమో భవేత్ ॥ ౫॥

అతః సఙ్క్షేపతస్తుభ్యం కథయిష్యామి తాః శ్ృణు ।
విభూతీర్గణనాథస్య నానాసిద్ధిప్రదాయినీః ॥ ౬॥

జగత్సు బ్రహ్మసు ప్రాజ్ఞ యోగరూపో గజాననః ।
కథం న భిన్నభావాఖ్యం వర్తతే వర్ణయామ్యహమ్ ॥ ౭॥

మాయాభ్యాం సంయుతః సోఽపి నానావేషప్రధారకః ।

అయోగినామిదం హృద్యం సత్యం సమ్భాసతే సదా ॥ ౮॥

మాయామాయుక్తప్రభావేణ కిం కిం గజాననస్య చ ।
న సమ్భవేదహం మాయాం సమాశ్రిత్య వదామి తాః ॥ ౯॥

కలాంశాః కలయా యుక్తాః కలాంశాంశాః కలాత్మకాః ।
తేషామంశధరా యే తే సర్వే విభూతిధారకాః ॥ ౧౦॥

ఏవమేవ గణేశానః పృష్టశ్చ నారదేన సః ।
జగాద తాః శ్ృణుష్వ త్వం విభూతీః పరమాద్భుతాః ॥ ౧౧॥

శ్రీగణేశ ఉవాచ ।
పూర్ణో యోగేషు సర్వేషు చిత్తరోధమయః పరః ।
మాయాహీనప్రభావాణామయోగోఽహం మహామునే ॥ ౧౨॥

స్వానన్దో నిజభూతేషు తుర్యేష్వవ్యక్తసంజ్ఞితః ।
ఆనన్దసమభావేషు జీవేష్వాత్మాహమఞ్జసా ॥ ౧౩॥

నానాభేదేషు బ్రహ్మాహమసద్రూపప్రధారకమ్ ।
సత్యేషు సాఙ్ఖ్యరూపోఽహం బోధః ఖేలకరేషు చ ॥ ౧౪॥

దేహాభిమానయుక్తేషు సదైకోఽహం మహామతే ।
దేహేషు బిన్దురూపోఽహం చేతనాసు గుణేశ్వరః ॥ ౧౫॥

కోశేష్వానన్దకోశోఽహం విజ్ఞానం సూక్ష్మజాతిషు ।
వివేకేషు మనశ్చాహం చాలకేషు సమీరణః ॥ ౧౬॥

స్థూలేష్వన్నస్వరూపోఽహం సమష్టిషు తథేశ్వరః ।
వ్యష్టిషు ప్రాజ్ఞరూపోఽహమణుషు చ మహావిరాట్ ॥ ౧౭॥

ఇన్ద్రియేషు మనశ్చాహం భూతేష్వాకాశసంజ్ఞితః ।
తన్మాత్రాణామహం శబ్దో జ్ఞాతాహం దేవతాసు చ ॥ ౧౮॥

తత్త్వేషు వివిధేష్వేవ మహత్తత్త్వమహం పరమ్ ।
గుణేషు గుణపోఽహం తు పాలకేషు జనార్దనః ॥ ౧౯॥

హరః సంహారకర్తౄణాం స్రష్టౄణాం ప్రపితామహః ।
కర్మణామర్యమాఽఽత్మాఽహం మోహకానాం చ శక్తికా ॥ ౨౦॥

దేవానాం మఘవాఽహం తు ఆదిత్యానాం వినాయకః ।
తేజసాం భానురూపోఽహమమృతేషు విధుః పరః ॥ ౨౧॥

అగ్నిః ప్రతాపదేష్వేవ ధర్మః సమప్రవృత్తిషు ।
యమో యమవతాం చాహం రక్షసాం నిరృతిః స్వయమ్ ॥ ౨౨॥

జలేషు వరుణోఽహం తు బలవత్సు సమీరణః ।
నిధీనాం ధనదాతాఽహం రుద్రాణాం శఙ్కరః ప్రభుః ॥ ౨౩॥

కామో ధనుర్ధరాణాం చ రతిర్భోగేషు భోగదా ।
నాగేశానామహం శేషః సర్పాణాం తక్షకః స్వయమ్ ॥ ౨౪॥

నాగానాం వాసుకిర్నామ జమ్బుర్ద్వీపేషు సర్వదః ।
స్వాదూదకః సముద్రాణాం పర్వతేషు హి మేరుకః ॥ ౨౫॥

పితౄణాం యమరూపోఽహం వృక్షేషు శమికా మతా ।
దేవవృక్షేషు మన్దారస్తరూణాం కామదాయకః ॥ ౨౬॥

ధేనూనాం కామధేనుర్యా దూర్వా చౌషధిషు ప్రభుః ।
పక్షిషు తు మయూరోఽహం మృగాణాం సింహరూపధృక్ ॥ ౨౭॥

మాసానాం శ్రావణశ్చాహం చౌరాణాం మూషకాధిపః ।
వాహనేష్వశ్వవాహోఽహం సిద్ధిరైశ్వర్యదేషు చ ॥ ౨౮॥

విద్యాసు బుద్ధిరూపోఽహం చిత్తం ప్రకాశకారిణామ్ ।
అహం మనశ్చ వేగానాం మోహదేష్వభిమానకః ॥ ౨౯॥

నరాధిపో నరాణాం తు వర్ణేషు బ్రాహ్మణోహ్యహమ్ ।
ఆశ్రమేషు తురీయోఽహం పోషకేషు గృహస్థకః ॥ ౩౦॥

త్యాగినామవధూతోఽహం తిథీనాం చ చతుర్థికా ।
ప్రజాపతిషు దక్షోఽహం బ్రహ్మర్షిషు భృగుస్తథా ॥ ౩౧॥

నారదో దైవతర్షీణాం దత్తోఽవధూతరూపిణామ్ ।
కపిలస్తత్త్వవిజ్ఞానాం యోగినాం శుక ఏవ యః ॥ ౩౨॥

జనకోఽహం విదేహానాం నిఃసఙ్గేషు మహామునే ।
సనకాదయ ఏవాఽహం జ్ఞానినాం బాదరాయణః ॥ ౩౩॥

వసిష్ఠః కర్మకర్తౄణాం గాణపత్యేషు ముద్గలః ।
భృశుణ్డీ చైకనిష్ఠేషు బ్రహ్మిష్ఠానాం బృహస్పతిః ॥ ౩౪॥

అన్నానాం తిలరూపోఽహం గవ్యానాం ఘృతమఞ్జసా ।
మధు సర్వరసానాం చ మకరో జలజాత్మనామ్ ॥ ౩౫॥

కౌమణ్డలీ నదీనాం చ తీర్థేషు గాణపం పరమ్ ।
క్షేత్రాణాం మయూరక్షేత్రం కాశిరాజః సుబుద్ధిషు ॥ ౩౬॥

మయూరేశోఽవతారాణాం గార్గ్య ఉపాసకాత్మనామ్ ।
ధ్యాననిష్ఠేషు సర్వేషు గృత్సమదోఽహమేవ చ ॥ ౩౭॥

సుబోధౌ దైత్యజాతీనాం జ్ఞానారిర్ద్వేషకారిణామ్ ।
దుర్జయేషు మనశ్చాహం వర్ణేష్వోఙ్కార ఏవ సః ॥ ౩౮॥

శుక్రోహం భావికేష్వేవ త్రిశిరాః శుద్ధచేతసామ్ ।
ఉపదేశప్రదాతౄణాం యాజ్ఞవల్క్యః ప్రతాపవాన్ ॥ ౩౯॥

పౌరాణికేషు సూతోఽహం శ్రోతౄణాం శౌనకో మునిః ।
సేనానీనామహం స్కన్దో విష్ణుర్యశస్వినామహమ్ ॥ ౪౦॥

పాపేష్వనృతరూపోఽహం కలహో భేదధారిణామ్ ।
ప్రాప్తిషు లోభరూపోఽహం మణీనాం చిన్తితార్థదః ॥ ౪౧॥

జ్ఞానం పవిత్రం భావానాం సామగాయకధర్మిణామ్ ।
వేదేష్వథర్వసంజ్ఞోఽహం శస్త్రేషు పరశుః పరః ॥ ౪౨॥

నిర్లేపానామహం సాక్షీ రాజశ్రీషు గజస్తథా ।
విషయో భ్రాన్తిదానాం చ రమ్భా హ్యప్సరసామహమ్ ॥ ౪౩॥

గన్ధర్వాణాం చిత్రరథో వైద్యానాం వైద్యనాయకః ।
ధన్వన్తరిస్తు భిషజాం సముద్రః సరసాత్మనామ్ ॥ ౪౪॥

స్రోతసాం జాహ్నవీ విప్ర మన్త్రాణామేకవర్ణజః ।
సూక్తేషు బ్రాహ్మణస్పత్యం యజ్ఞేషు జ్ఞానరూపధృక్ ॥ ౪౫॥

ప్రాణేషు తు సమానోఽహం శక్తిః శక్తిమతామహమ్ ।
బృహదారణ్యకం విద్ధి నానోపనిషదాం పరమ్ ॥ ౪౬॥

శాస్త్రేషు యోగశాస్త్రం చ పురాణేషు చ మౌద్గలమ్ ।
అరణ్యానాం మహారణ్యం దణ్డకాఖ్యమహం పరమ్ ॥ ౪౭॥

నియన్తౄణామహం దణ్డో మాయాఽహం భావకారిణామ్ ।

స్మృతీనాం యాజ్ఞవల్క్యస్య స్మృతిరేవ పరా మతా ॥ ౪౮॥

గాయత్రీ ఛన్దసాం విప్ర స్వానన్దో నగరాత్మనామ్ ।
వ్యాకరణమఙ్గభూతేషు కలాసు యోగదా హ్యహమ్ ॥ ౪౯॥

నీతిజ్ఞేషు తథా కావ్యో వృషభో భూమిధారిణామ్ ।
నన్దికేశో గవాం చాహం నగ్నో భైరవభావినామ్ ॥ ౫౦॥

ఏవం నానావిధాऽऽకారా విభూతీర్గణపస్య యా ।
కథితుం నైవ శక్యా సా సారా సఙ్కథితా మయా ॥ ౫౧॥

యద్యచ్ఛ్రేష్ఠతమం విప్ర సా విభూతిర్న సంశయః ।
లోకేషు గణరాజస్య తాం భావయ విశేషతః ॥ ౫౨॥

ముద్గల ఉవాచ ।
ఏవముక్త్వా గణేశానో విరరామ ప్రజాపతే ।
నారదస్తం ప్రణమ్యైవ జగామ తాదృశోऽభవత్ ॥ ౫౩॥

య ఇమాం శ్రావయేద్దక్ష శృణుయాద్వా ప్రయత్నతః ।
న మోహం స లభేత్ క్వాపి జ్ఞాత్వా సామర్థ్యజం మహః ॥ ౫౪॥

అపారమహిమాయుక్తా జీవాశ్చ పరమేశ్వరాః ।
తే సర్వే విఘ్నరాజస్య విభూతిపదధారకాః ॥ ౫౫॥

ఏవం జ్ఞాత్వా గణేశానం యే భజన్తి మనీషిణః ।
తే సర్వే బ్రహ్మభూతాశ్చ భవిష్యన్తి ప్రజాపతే ॥ ౫౬॥

॥ ఓం తత్సదితి శ్రీమదాన్త్యే పురాణోపనిషది శ్రీమన్మౌద్గలే మహాపురాణే
నవమే ఖణ్డే యోగచరితే ముద్గలదక్షసంవాదే యోగామృతార్థశాస్త్రే
చిత్తభూమినిరోధేన విభూతియోగో నామ దశమోऽధ్యాయః ॥ ౯.౧౦
॥ ఇతి యోగగీతాసూపనిషత్సు సుగమాసు షష్ఠోऽధ్యాయః ॥ ౯(యోగగీతా).౬

౭. తత్త్వవిచారయోగో నామ సప్తమోऽధ్యాయః

(ముద్గలపురాణే నవమఖణ్డే ౯.౧౧ తత్త్వవిచారయోగో నామ ఏకాదశోऽధ్యాయః)
॥ శ్రీగణేశాయ నమః ॥

దక్ష ఉవాచ ।
త్వయా ప్రోక్తః పురా విప్ర విచారో బ్రహ్మణః పరః ।

తం కృత్వా యోగమాప్నోతి తద్వదస్వ హితావహమ్ ॥ ౧॥

క్రియయా శుద్ధచిత్తో యో నరో బ్రహ్మపరాయణః ।
సర్వత్ర బ్రహ్మరూపం యద్విధినా కేన పశ్యతి ॥ ౨॥

ముద్గల ఉవాచ ।
బాహ్యాన్తరాం క్రియాం కృత్వా శుద్ధచిత్తో నరోత్తమః ।
తత్త్వవిచారమార్గేణ పశ్యతి బ్రహ్మ శాశ్వతమ్ ॥ ౩॥

తత్తేఽహం కథయిష్యామి తత్త్వజ్ఞానం ప్రజాపతే ।
ఆదౌ యోగిజనానాం యత్ సాధనం యోగదాయకమ్ ॥ ౪॥

పృథ్వీ జలం తథా తేజో వాయురాకాశమేవ యత్ ।
పఞ్చభూతమయో దేహః ప్రకృతిః సా చ పఞ్చధా ॥ ౫॥

క్రియారూపా మహాభాగా నానాభేదపరాయణా ।
విభజ్యాత్మానమేవం సా క్రీడతి వివిధే రతా ॥ ౬॥

భూతానామేకభావాఖ్యా పఞ్చానాం జ్ఞానరూపిణీ ।
ప్రకృతిర్హృది సంస్థా సా జీవభావధరా పరా ॥ ౭॥

తయా జ్ఞానం భవేత్ సర్వం నానావివేకదాయకమ్ ।
తదాధారం జగత్ సర్వమేకరూపా ప్రకీర్తితా ॥ ౮॥

తయోర్యోగే ప్రజానాథ బ్రహ్మైవమభిధీయతే ।
క్రియాజ్ఞానస్వరూపాఖ్యం ద్వన్ద్వహీనం పరాత్పరమ్ ॥ ౯॥

తదేవ పఞ్చధా జాతం శ్ృణు తద్యోగదాయకమ్ ।
స్థూలం సూక్ష్మం సమం చాత్మప్రతీతం బిన్దుసంజ్ఞితమ్ ॥ ౧౦॥

సమష్టివ్యష్టిభావేన ద్వివిధం బ్రహ్మ కథ్యతే ।
పృథక్త్వేన స్వయం భాతి పఞ్చసు పఞ్చభేదతః ॥ ౧౧॥

స్థూలం జాగృన్మయం బ్రహ్మ తదేవ ద్వివిధం మతమ్ ।
విశ్వాఖ్యం వ్యష్టిరూపేణ వైశ్వానరం సమష్టిగమ్ ॥ ౧౨॥

అణ్డేషు వివిధా రూపా జన్తవో దృష్టిగోచరాః ।
జాగృద్భావధరాః సర్వే విశ్వాత్మకా ఉదాహృతాః ॥ ౧౩॥

తస్య బోధం ప్రవక్ష్యామి సుగమార్థప్రకాశకమ్ ।

క్రియాత్మకేషు దేహేషు క్రియారూపా భవన్తి తే ॥ ౧౪॥

జ్ఞానాత్మకేషు దేహేషు జ్ఞానరూపధరా మతాః ।
ఉభయోర్యోగభావేన విశ్వాఖ్యాస్తే ప్రకీర్తితాః ॥ ౧౫॥

బాహ్యదేహస్య భో దక్ష వితస్తిర్యాదృశీ భవేత్ ।
తావన్మానేన సర్వేషాం జ్ఞానదేహో హృది స్థితః ॥ ౧౬॥

విరాట్ జాగృత్ స్వరూపస్థో వైశ్వానర ఇతి స్మృతః ।
వ్యాపకాత్మకదేహేన తిష్ఠతి విశ్వభావిషు ॥ ౧౭॥

తస్యాపి ద్వివిధో దేహః క్రియాజ్ఞానప్రభేదతః ।
తయోర్యోగే సమాఖ్యాతో వైశ్వానరశ్చ తన్మయః ॥ ౧౮॥

విశ్వవైశ్వానరయోశ్చ యోగే బ్రహ్మ ప్రకీర్తితమ్ ।
జాగృద్భావధరం పూర్ణం స్థూలభూతప్రకాశకమ్ ॥ ౧౯॥

ఏతత్ స్థూలస్య తత్త్వం తే కథితం తు సమాసతః ।
తత్ర తత్త్వవిధిం భిన్నం శ్ృణు యోగసమాధిదమ్ ॥ ౨౦॥

జన్మమృత్యుయుతం యచ్చ నానాభావపరాయణమ్ ।
త్వమ్పదాఖ్యం ప్రజానాథ విద్ధి తత్ సర్వభావగమ్ ॥ ౨౧॥

జన్మమృత్యువిహీనం యదేకరూపం ప్రకీర్తితమ్ ।
తత్పదాఖ్యం చ తద్విద్ధి పరం సర్వాత్మధారకమ్ ॥ ౨౨॥

తయోర్యోగే భవేత్తత్వం తదేవాసిపదం పరమ్ ।
ద్వన్ద్వభావవిహీనం యద్ ద్వన్ద్వరూపప్రకాశకమ్ ॥ ౨౩॥

త్వమ్పదం క్రియయా యుక్తం జ్ఞానాఖ్యం తత్పదం భవేత్ ।
తయోర్యోగే భవేద్విశ్వం తత్త్వరూపం న సంశయః ॥ ౨౪॥

ఏవం వైశ్వానరాఖ్యం త్వం జానీహి తత్త్వసంజ్ఞితమ్ ।
క్రియాజ్ఞానసమాయోగే తయోః ప్రకాశకారకమ్ ॥ ౨౫॥

అథాన్యచ్ఛృణు దక్ష త్వం తత్త్వరూపం పురాతనమ్ ।
విశ్వాఖ్యా జన్తవః సర్వే నానాభావాత్మకా బుధైః ॥ ౨౬॥

జన్మమృత్యుయుతాః ప్రోక్తాస్త్వమ్పదధారకా మతాః ।
వైశ్వానరస్త్వమ్పదశ్చైకరూపాద్వ్యాపకో మతః ॥ ౨౭॥

తయోరభేదభావే యద్బ్రహ్మతత్త్వం ప్రకీర్త్యతే ।
జాగృద్భావధరం పూర్ణం స్థూలభావపరాయణమ్ ॥ ౨౮॥

ఏవం నానావిభాగేషు జ్ఞాతవ్యం తత్త్వరూపకమ్ ।
సూక్ష్మాదిషు ప్రజానాథ బ్రహ్మసౌఖ్యప్రదాయకమ్ ॥ ౨౯॥

అథ సూక్ష్మం ప్రవక్ష్యామి యోగమార్గప్రసిద్ధయే ।
శుద్ధచిత్తప్రభావేణ తజ్జ్ఞానం తన్మయం భవేత్ ॥ ౩౦॥

బాహ్యం స్థూలం విశేషేణ జాగృదన్నమయం పరమ్ ।
ఆన్తరం స్వప్నభావాఖ్యం సూక్ష్మం జానీహి మానద ॥ ౩౧॥

ప్రాణో దశవిధః ప్రోక్తః సూక్ష్మరూపోఽతరే స్థితః ।
తస్మాత్ సూక్ష్మం మనః ప్రోక్తం ప్రాణాన్తః సంవ్యవస్థితమ్ ॥ ౩౨॥

తస్మాత్ సూక్ష్మం చ విజ్ఞానం దేహద్వన్ద్వజ్ఞముత్తమమ్ ।
మనోఽతరే స్థితం పూర్ణం తదన్తర్న చ విద్యతే ॥ ౩౩॥

త్రివిధం కోశసంయుక్తం స్వప్నం సూక్ష్మస్వరూపకమ్ ।
సర్వాన్తరే స్థితం బ్రహ్మ ద్వన్ద్వమాయాప్రచాలకమ్ ॥ ౩౪॥

క్రియారూపస్తథా దేహః సూక్ష్మభూతమయః స్మృతః ।
సర్వాన్తరే సమాస్థాయ కల్పితాభోగకారకః ॥ ౩౫॥

జ్ఞానదేహః సమాఖ్యాతః సదైకభావధారకః ।
పూర్వవత్ సర్వం విజ్ఞేయం సూక్ష్మమాయాప్రకాశకమ్ ॥ ౩౬॥

భిన్నభావధరాః సర్వే జన్తవః స్వప్నగాః పరాః ।
తైజసాస్తే మతాః శాస్త్రే క్రియాజ్ఞానప్రకాశకాః ॥ ౩౭॥

విరాట్ తత్ర సమాఖ్యాతో హిరణ్యగర్భసంజ్ఞితః ।
వ్యాపకః స్వప్నభావేషు నానాజన్తుప్రచాలకః ॥ ౩౮॥

తయోరభేదభావే యద్బ్రహ్మ స్వప్నాత్మకం పరమ్ ।
సూక్ష్మమాయాప్రకాశత్వాత్ సూక్ష్మం తత్ కథ్యతే బుధైః ॥ ౩౯॥

పూర్వవత్తత్త్వభావశ్చ విజ్ఞేయః సూక్ష్మగః పరః ।
శుద్ధచిత్తప్రభావేణ సాక్షాత్కారం కరోతి సః ॥ ౪౦॥

అతః పరం సమాఖ్యం యద్బ్రహ్మ సుషుప్తిసంజ్ఞితమ్ ।
కథయామి మహాప్రీత్యా లోకానాముపకారకమ్ ॥ ౪౧॥

బాహ్యం జాగృన్మయం దక్ష వపుః సర్వత్ర పఠ్యతే ।
ఆన్తరం స్వప్నమిత్యుక్తం తయోర్యోగే సమాత్మకమ్ ॥ ౪౨॥

బాహ్యాన్తరైకభావాఖ్యం బాహ్యాన్తరవివర్జితమ్ ।
ఆనన్దకోశగం సామ్యం కృతం భూతైర్గుణాత్మకైః ॥ ౪౩॥

జాగృత్త్యక్త్వా నరో యస్తు స్వప్నం గచ్ఛతి తత్ర సః ।
తయోః సన్ధిం సమాశ్రిత్య సుషుప్తిర్జాయతే పరా ॥ ౪౪॥

తథా స్వప్నం పరిత్యజ్య జాగృతిం గచ్ఛతి స్వయమ్ ।
తయోః సన్ధిం సమాస్థాయ తిష్ఠతి సా సుషుప్తికా ॥ ౪౫॥

యత్ర సుప్తో నరో దక్ష జ్ఞానయుక్తో భవత్యసౌ ।
న జానాతి స్వకం చాన్యం స్వప్నం నైవ ప్రపశ్యతి ॥ ౪౬॥

సా సుషుప్తిః సమాఖ్యాతా నిద్రాం సంశ్రిత్య తిష్ఠతి ।
జాగృతిస్వప్నబోధం యా కరోతి సా సుషుప్తికా ॥ ౪౭॥

సా ద్విధా మాయయా యుక్తా ప్రాజ్ఞేశ్వరస్వభావతః ।
భిన్నదేహధరాణాం తు ప్రజ్ఞాఖ్యా సా ప్రకీర్తితా ॥ ౪౮॥

విరాడ్రూపధరా నిత్యా సేశ్వరాఖ్యా ప్రకథ్యతే ।
బ్రహ్మరూపా తయోర్యోగే తత్త్వసంజ్ఞా యథా పురా ॥ ౪౯॥

అథ తురీయరూపం తే కథయామి సమాసతః ।
నాదరూపధరం భూతతన్మాత్రాభేదమఞ్జసా ॥ ౫౦॥

వ్యవస్థాసంశ్రితం పూర్ణం త్రిషు సాక్షివదుచ్యతే ।
తస్యానుభవమాహాత్మ్యం కథయామి హితాయ తే ॥ ౫౧॥

మయా జాగృన్మయం భుక్తం మయా స్వప్నం విలోకితమ్ ।
నిద్రాయాం న మయా కిఞ్చిజ్జ్ఞాతం వదతి యః స వై ॥ ౫౨॥

యదా జాగర్తి విశ్వస్థస్తదా ద్వాభ్యాం వివర్జితః ।
యదా స్వపితి స ద్వాభ్యాం హీనస్తిష్ఠతి నిశ్చితమ్ ॥ ౫౩॥

యదా సుషుప్తిసంస్థోఽయం తదా ద్వాభ్యాం వివర్జితః ।
ఏవం భేదప్రకారైః స వ్యవస్థాసంయుతో మతః ॥ ౫౪॥

తస్య తత్త్వం ప్రవక్ష్యామి వైశ్వతైజసప్రాజ్ఞగః ।
త్వమ్పదాఖ్యః సమాఖ్యాతో నాదరూపధరః ప్రభుః ॥ ౫౫॥

త్రివిరాణ్మయ ఏవాసౌ తత్పదాఖ్యః ప్రకీర్త్యతే ।
తయోరభేదభావే స తత్త్వరూపోఽస్మితామయః ॥ ౫౬॥

అవస్థానాం సమాయోగో నాదస్తురీయధారకః ।
సదైకభావసంయుక్తః సర్వత్రాఽసౌ విరాజతి ॥ ౫౭॥

న బాహ్యో నాఽఽన్తరస్థోఽయం నోభయాత్మక ఉచ్యతే ।
అహమిత్యేవ కోశాత్మాఽస్మితాఖ్యః పరమేశ్వరః ॥ ౫౮॥

అతః పరం ప్రవక్ష్యామి బిన్దుతత్త్వం సుసౌఖ్యదమ్ ।
పఞ్చమం బ్రహ్మసంజ్ఞం తత్ దేహానాం దేహగం పరమ్ ॥ ౫౯॥

వ్యవస్థామయసంస్థం యత్త్వమ్పదస్థం ప్రకథ్యతే ।
తురీయసంజ్ఞితం దేహం తత్పదాఖ్యం ప్రకీర్తితమ్ ॥ ౬౦॥

తయోరభేదభావే యత్తత్త్వం యోగమయం పరమ్ ।
చతుర్షు సంస్థితం పూర్ణం చతుర్భిర్వర్జితం సదా ॥ ౬౧॥

ఏవం తత్త్వవిచారేణ శమదమపరాయణః ।
సఙ్కల్పజాన్ సదా కామాంస్త్యక్త్వా యోగమయో భవేత్ ॥ ౬౨॥

సర్వత్ర బ్రహ్మసంస్థం యత్ పశ్యేత్తన్నాత్ర సంశయః ।
తత్త్వరూపధరం పూర్ణం తత్త్వవిచారతః సదా ॥ ౬౩॥

అథాన్యత్తత్త్వమార్గం తే కథయిష్యామి సర్వదమ్ ।
బిన్దుస్త్వమ్పదసంజ్ఞస్థః సోఽహం తత్పదగం మతమ్ ॥ ౬౪॥

తయోర్యోగే ప్రజానాథ బోధస్తత్త్వమయః స్మృతః ।
మనోవాణీవిహీనత్వాత్ దృశ్యతే యోగినా పరః ॥ ౬౫॥

బోధస్త్వమ్పదరూపశ్చ విబోధస్తత్పదాత్మకః ।
తయోర్యోగే స్వసంవేద్యం తత్త్వం వేదే ప్రకీర్తితమ్ ॥ ౬౬॥

అసత్త్వమ్పదరూపం సత్తత్పదస్థముదుచ్యతే ।
తయోర్యోగే సమం బ్రహ్మ తత్త్వం యోగప్రదం మతమ్ ॥ ౬౭॥

సమం త్వమ్పదసంజ్ఞస్థమవ్యక్తం తత్పదస్థితమ్ ।

తయోర్యోగే తథా తత్త్వం స్వానన్దాఖ్యం ప్రకీర్తితమ్ ॥ ౬౮॥

స్వానన్దస్త్వమ్పదాఖ్యశ్చాయోగస్తత్పదముచ్యతే ।
తయోర్యోగే పరం తత్త్వం పూర్ణయోగమయం మతమ్ ॥ ౬౯॥

సిద్ధిస్త్వమ్పదగా ప్రోక్తా బుద్ధిస్తత్పదగా మతా ।
తయోర్యోగే గణేశానస్తత్త్వరూపః ప్రకథ్యతే ॥ ౭౦॥

ఏవం నానామతైర్యుక్తా వేదాన్తార్థవిచక్షణాః ।
తత్త్వం వదన్తి దక్ష త్వం జానీహి నాత్ర సంశయః ॥ ౭౧॥

అనన్తభావసంయుక్తం త్వమ్పదం విద్ధి సర్వదా ।
అకల్పితం తత్పదాఖ్యం తయోర్యోగే పరం భవేత్ ॥ ౭౨॥

ఇదం సారం రహస్యం తే కథితం యోగదం పరమ్ ।
యేన సర్వత్ర యోగం స సమ్పశ్యేజ్జ్ఞానచక్షుషా ॥ ౭౩॥

॥ ఓం తత్సదితి శ్రీమదాన్త్యే పురాణోపనిషది శ్రీమన్మౌద్గలే మహాపురాణే
నవమే ఖణ్డే యోగచరితే ముద్గలదక్షసంవాదే యోగామృతార్థశాస్త్రే
చిత్తభూమినిరోధేన తత్త్వవిచారయోగో నామ ఏకాదశోఽధ్యాయః ॥ ౯.౧౧
॥ ఇతి యోగగీతాసూపనిషత్సు సుగమాసు సప్తమోఽధ్యాయః ॥ ౯(యోగగీతా).౭

౮. శుక్లకృష్ణగతియోగో నామ అష్టమోఽధ్యాయః

(ముద్గలపురాణే నవమఖణ్డే ౯.౧౨ శుక్లకృష్ణగతియోగో నామ ద్వాదశోఽధ్యాయః)
॥ శ్రీగణేశాయ నమః ॥

దక్ష ఉవాచ ।
శుక్లాం కృష్ణాం గతిం బ్రూహి యాభ్యాం ముక్తిమవాప్నుయాత్ ।
సంసారం చ తథా యోగిన్ దయయా సర్వతారక ॥ ౧॥

ముద్గల ఉవాచ ।
కర్మత్వం త్రివిధం విద్ధి కర్మాకర్మవికర్మగమ్ ।
స్వధర్మవర్జితం సర్వం కర్మ వికర్మసంజ్ఞకమ్ ॥ ౨॥

స్వధర్మసంయుతం కర్మ భోగవాసనయా యుతమ్ ।
కర్మసంజ్ఞం విజానీహి కృష్ణగతిపదప్రదమ్ ॥ ౩॥

బ్రహ్మార్పణతయా కర్మ స్వధర్మస్థం భవేత్ పరమ్ ।

శుక్లగతిమయం విద్ధి ముక్తిదం తదకర్మకమ్ ॥ ౪॥

ఆగ్నేయం జ్యోతిరయనముత్తరాఖ్యం దివా తథా ।
శుక్లగతిమయం సర్వం జానీహి ముక్తిదాయకమ్ ॥ ౫॥

చాన్ద్రం జ్యోతిర్ధూమరాత్రీ దక్షిణాయనమేవ యత్ ।
కృష్ణగతిస్వరూపం తజ్జానీహి జనిమృత్యుదమ్ ॥ ౬॥

తయోర్భేదం ప్రవక్ష్యామి లోకానాం హితకామ్యయా ।
యేన ద్వైధం పరిత్యజ్య బ్రహ్మణి నిరతో భవేత్ ॥ ౭॥

నిఃకామికం కర్మ కృత్వా మృతో నరో యదా భవేత్ ।
రాత్రౌ స దక్షిణార్కే వా న తం గృహ్ణన్తి దేవతాః ॥ ౮॥

దేవభోగాంస్తిరస్కృత్య బ్రహ్మార్పణపరాయణమ్ ।
నరం తం కిం కరిష్యన్తి దేవాః స్వర్గసుఖప్రదాః ॥ ౯॥

అతో దాహే స వై దక్ష అగ్నిజ్యోతిఃస్థగో భవేత్ ।
దివసే సమనుప్రాప్తే దివా దైవతగస్తథా ॥ ౧౦॥

ఉత్తరాయణసమ్భూతే స గచ్ఛేద్భానుమణ్డలే ।
ప్రలయే మణ్డలస్యైవ నాశే పురుషగో భవేత్ ॥ ౧౧॥

మహాప్రలయవేలాయాం ప్రకృతేః పురుషస్య చ ।
నాశే బ్రహ్మణి గచ్ఛేత్ స బ్రహ్మభూతో భవేత్తతః ॥ ౧౨॥

సకామకం కర్మ కృత్వా దివసే ఉత్తరాయణే ।
మృతం నరం న తం భానుర్గృహ్ణాతి కామనాయుతమ్ ॥ ౧౩॥

సదాఘే ధూమసంస్థశ్చ యదా రాత్రిః సమాగతా ।
తదా తస్యాం సమాశ్రిత్య తథా తిష్ఠేత్ ప్రజాపతే ॥ ౧౪॥

దక్షిణాయనమానన్దాదాగతం వీక్ష్య తత్క్షణాత్ ।
విమానవరమారుహ్య గచ్ఛేత్ స్వర్గం విహాయసా ॥ ౧౫॥

చాన్ద్రం జ్యోతిః సమాశ్రిత్య భోగాన్ భుఙ్క్తే స్వకర్మజాన్ ।
కర్మప్రమాణమార్గేణ నానాస్వర్గపరాయణః ॥ ౧౬॥

విధిం తత్ర ప్రవక్ష్యామి చన్ద్రకలాసముద్భవమ్ ।
అమృతం దేవలోకేషు స్వర్గేషు భోగదం పరమ్ ॥ ౧౭॥

ఇహ కర్మ కృతం పూర్ణం నరైస్తదమృతాత్మకమ్ ।
భవతి చన్ద్రగం సర్వం తేన కలాయుతో భవేత్ ॥ ౧౮॥

శుక్లపక్షే క్రమేణాయమేకైకకలయా ప్రభుః ।
వృద్ధియుక్తః స్వయమ్పూర్ణః పూర్ణిమాయాం ప్రదృశ్యతే ॥ ౧౯॥

కృష్ణపక్షే సురాః సర్వే క్రమేణామృతభోజినః ।
పిబన్తి చన్ద్రసంస్థం తదమృతం తృప్తికారకమ్ ॥ ౨౦॥

తేన తృప్తియుతాః సర్వే భవన్తి మాసమానతః ।
అమాయాం పతితశ్చన్ద్ర ఓషధీషు న సంశయః ॥ ౨౧॥

అత ఓషధయశ్ఛేద్యా నరేణ నైవ నిశ్చితమ్ ।
అమాయాం చన్ద్రసంయోగయుక్తాః సుఖపరాయణాః ॥ ౨౨॥

అతశ్చన్ద్రభవం సర్వమమృతం దేవభూమిషు ।
చాన్ద్రః స్వర్గ ఇతి ప్రోక్తస్తేనైవం వేదవాదిభిః ॥ ౨౩॥

దేవానాం వివిధానాం స కర్మ కృత్వా సకామకమ్ ।
కర్మాఙ్గదేవమభ్యర్చ్య గచ్ఛేత్ సమర్ప్య తత్క్రియామ్ ॥ ౨౪॥

తత్తల్లోకసుఖం భుక్త్వా నానాభోగసమన్వితమ్ ।
భోగాన్తే పునరేవాఽసౌ మేఘమణ్డలగో భవేత్ ॥ ౨౫॥

తత్ర జలమయో భూత్వా పతేద్ వృష్ట్యా స భూమిషు ।
తత ఓషధిగో భూత్వా భవేదన్నమయస్తతః ॥ ౨౬॥

తతో వీర్యం సమాశ్రిత్య గచ్ఛేత్ స జఠరే స్త్రియః ।
తత్ర తత్త్వాని తం దక్ష ఆవిశన్తి న సంశయః ॥ ౨౭॥

క్షేత్రజ్ఞః సంస్థితస్తత్ర తత్త్వైః క్షేత్రం వినిర్మమే ।
విధిం తస్య ప్రవక్ష్యామి గర్భోపనిషది భవమ్ ॥ ౨౮॥

తత్రైకదివసేనైవ స్త్రీవీర్యే రక్తసంశ్రితే ।
తస్మిన్ సమ్మిలనం కృత్వా తదాకారో భవేన్నరః ॥ ౨౯॥

తతస్త్రిదివసైః సోఽపి ఫేనరూపో భవేన్నరః ।
బుద్బుదః పఞ్చదివసైః పేశీ సప్తదినైస్తథా ॥ ౩౦॥

తతశ్చతుర్దశైః సోఽపి దివసైః ఫుల్లతాం గతః ।
పఞ్చవింశతిభిస్తత్ర మాంసరూపో భవేత్ స్వయమ్ ॥ ౩౧॥

మాసేన కఠినత్వం స ప్రగచ్ఛేత్తత్ర సంస్థితః ।
ద్విమాసాభ్యాం శిరో యుక్తో భవేత్తత్ర ప్రజాపతే ॥ ౩౨॥

త్రిమాసైః కణ్ఠసంయుక్తశ్చతుర్మాసైస్త్వచా యుతః ।
పఞ్చమాసైర్భవేజ్జన్తురిన్ద్రియైః సంయుతః క్రమాత్ ॥ ౩౩॥

అవయవాదిసంయుక్తో నఖరోమసమన్వితః ।
భవేన్ ముఖేన సంయుక్తో మాసైః షడ్భిర్న సంశయః ॥ ౩౪॥

తత ఇన్ద్రియసమ్భూతం జ్ఞానం భవేత్ క్రమేణ వై ।
షణ్మాసైః పరిపూర్ణైశ్చాఽఽకృతిః పూర్ణా భవేత్ పరా ॥ ౩౫॥

పూర్వకర్మానుసారేణ యాదృశీ యోనిరాభవేత్ ।
తాదృశాకృతిసంయుక్త ఇన్ద్రియైశ్చ సమన్వితః ॥ ౩౬॥

సప్తమాసైర్భవేజ్జన్తుశ్చేతనయా సమన్వితః ।
ఉదరే ప్రచరేత్ సోఽపి మాతుర్దుఃఖసమన్వితః ॥ ౩౭॥

అవకాశవిహీనః స పీడితో జన్తుభిః సదా ।
మూర్చ్ఛాం గచ్ఛేత్ పునః సంజ్ఞాం కోమలోఽతీవ మానవః ॥ ౩౮॥

అష్టమాసైస్తతస్తత్ర బుద్ధియుక్తో భవేన్నరః ।
సాఙ్ఖ్యయోగపరో భూత్వా ధ్యాయేద్బ్రహ్మ సనాతనమ్ ॥ ౩౯॥

అతిసఙ్కోచభావేన పీడితో జన్తుభిస్తథా ।
మాతుర్భక్ష్యాన్నదోషైః స వేదనాసంయుతో భవేత్ ॥ ౪౦॥

గర్భదుఃఖం స విజ్ఞాయ తన్నివృత్త్యర్థమాదరాత్ ।
సాఙ్ఖ్యయోగపరో భూత్వా భజేత్తం గణనాయకమ్ ॥ ౪౧॥

తతస్తత్ర భవేత్తస్య జ్ఞానం పరమసౌఖ్యదమ్ ।
తేనానన్తభవానాం స దృష్ట్వా దుఃఖం నివృత్తిగః ॥ ౪౨॥

అనన్యమనసా దేవం స్తుయాత్ స్తోత్రైర్మహామతిః ।
గర్భవాసప్రశాన్త్యర్థం బ్రహ్మ భూయార్థమాదరాత్ ॥ ౪౩॥

గర్భ ఉవాచ ।
నమస్తే గణనాథాయ బ్రహ్మణే బ్రహ్మరూపిణే ।
అనాథానాం ప్రణాథాయ విఘ్నేశాయ నమో నమః ॥ ౪౪॥

జ్యేష్ఠరాజాయ దేవాయ దేవదేవేశమూర్త్తయే ।
అనాదయే పరేశాయ చాదిపూజ్యాయ తే నమః ॥ ౪౫॥

సర్వపూజ్యాయ సర్వేషాం సర్వరూపాయ తే నమః ।
సర్వాదయే పరబ్రహ్మన్ సర్వేశాయ నమో నమః ॥ ౪౬॥

గజాకారస్వరూపాయ గజాకారమయాయ తే ।
గజమస్తకధారాయ గజేశాయ నమో నమః ॥ ౪౭॥

ఆదిమధ్యాన్తభావాయ స్వానన్దపతయే నమః ।
ఆదిమధ్యాన్తహీనాయ త్వాదిమధ్యాన్తగాయ తే ॥ ౪౮॥

సిద్ధిబుద్ధిప్రదాత్రే చ సిద్ధిబుద్ధివిహారిణే ।
సిద్ధిబుద్ధిమయాయైవ బ్రహ్మేశాయ నమో నమః ॥ ౪౯॥

శివాయ శక్తయే చైవ విష్ణవే భానురూపిణే ।
మాయినాం మాయయా నాథ మోహదాయ నమో నమః ॥ ౫౦॥

కిం స్తౌమి త్వాం గణాధీశ యత్ర వేదాదయోఽపరే ।
యోగినః శాన్తిమాపన్నా అతస్త్వాం ప్రణమామ్యహమ్ ॥ ౫౧॥

రక్ష మాం గర్భదుఃఖాత్త్వం త్వామేవ శరణాగతమ్ ।
జన్మమృత్యువిహీనం వై కురుష్వ తే పదప్రియమ్ ॥ ౫౨॥

ఏవం సంస్తుతవన్తం తం నవమాసాదనన్తరమ్ ।
ప్రసూతిజో మహావాయుర్బహిః కుర్యాన్నరం క్షణాత్ ॥ ౫౩॥

వాయునా చాలితః సోఽపి ముమూర్చ్ఛ దుఃఖసంయుతః ।
సజ్కీర్ణాఙ్గః పతేజ్జన్తుర్ధరణ్యాం యోనిమార్గతః ॥ ౫౪॥

భవేత్ స సావధానోఽత్ర విస్మృతో జ్ఞానముత్తమమ్ ।
బాలభావధరః కుర్యాద్రోదనం ధరణీతలే ॥ ౫౫॥

ఫలహీనం భవేత్ సర్వం గర్భాగారకృతం మహత్ ।
జ్ఞానాదికమతో భూమౌ సాధయేత్ సర్వమఞ్జసా ॥ ౫౬॥

న సాధితం నరేణాత్ర కర్మభూమౌ ప్రజాపతే ।
జ్ఞానాదికం తదా సోఽపి గర్భజం దుఃఖమశ్నుతే ॥ ౫౭॥

ఏవం కృష్ణా గతిశ్చైవ కథితా తే విశేషతః ।

జన్మమృత్యుకరీ జన్తోః సుఖదుఃఖప్రదాయినీ ॥ ౪౮॥

ఇదం గర్భకృతం స్తోత్రం యః పఠిష్యతి మానవః ।
స భుక్త్వా సకలాన్ భోగానన్తే స్వానన్దగో భవేత్ ॥ ౪౯॥

న కదాచిల్లభేత్ సోఽపి గర్భవాసం ప్రజాపతే ।
అతో విశేషతో జన్తుర్నిరన్తరమిదం జపేత్ ॥ ౫౦॥

అధునా కథయిష్యామి హ్యన్యమర్థం సుఖప్రదమ్ ।
శుక్లకృష్ణగతిసంస్థం యేన జ్ఞానం తయోర్భవేత్ ॥ ౫౧॥

భుక్తిముక్తిప్రలోభార్థం నరః కుర్యాన్నిరన్తరమ్ ।
కర్మ స్వధర్మసంయుక్తో నానాదైవం స యోగవిత్ ॥ ౫౨॥

ఉత్తరాయణగే భానౌ దివసే వా మృతో భవేత్ ।
స చాగ్నిలోకమాసాద్య తపోయుక్తో భవేత్ సదా ॥ ౫౩॥

తత్ర భోగేప్సుతాం జ్వాల్య గచ్ఛేచ్ఛక్తిం మహామతిః ।
తత్రాభిమానమృత్సృజ్య గచ్ఛేత్ దివం దివాకరమ్ ॥ ౫౪॥

అతిధ్యానేన సంయుక్తస్తత్రాత్మానం స చిన్తయేత్ ।
అన్తరాత్మానముత్సృజ్య గచ్ఛేద్విష్ణుమేవ చ ॥ ౫౫॥

తత్రానన్దం పరిత్యజ్య శివం గచ్ఛేన్న సంశయః ।
తత్ర సాక్షిత్వముత్సృజ్య గచ్ఛేత్ స్వానన్దమఞ్జసా ॥ ౫౬॥

తత్ర గణేశ్వరం దృష్ట్వా బ్రహ్మభూతో నరో భవేత్ ।
శుక్లగతిప్రభావేణ కథితం తే ప్రజాపతే ॥ ౫౭॥

యదా దక్షిణగే భానౌ రాత్రౌ వా స మృతో భవేత్ ।
భుక్తిముక్తిపరః సోఽపి గచ్ఛేత్ స్వర్గం తతో నరః ॥ ౫౮॥

నానాస్వర్గఫలం భుక్త్వా స్వకర్మనిర్మితం నరః ।
పునః పతేద్విధే భూమౌ తత్ర మోక్షరుచిర్భవేత్ ॥ ౫౯॥

తతః శుక్లాం సమాశ్రిత్య మోక్షం గచ్ఛేత్ స యోగవిత్ ।
ఏవం జానీహి భో దక్ష గత్యోర్మార్గం పురాతనమ్ ॥ ౬౦॥

యద్యేకదేవతాం శ్రిత్వా తద్భక్తస్తత్పరః సదా ।
ఉపాసనావిధానేన స్వధర్మస్థో భజేత్ స తామ్ ॥ ౬౧॥

స మృతః స్వేష్టదేవస్య లోకం గచ్ఛేన్న సంశయః ।
తత్క్షణాచ్చన్ద్రసూర్యాఖ్యౌ మార్గౌ నైవ ప్రకీర్తితౌ ॥ ౭౨॥

తత్ర భోగాన్ ప్రభుఞ్జానః స పతేదిహ నిశ్చితమ్ ।
త్రిగుణాత్మమయా దేవాస్తేషాం నాశే ప్రజాపతే ॥ ౭౩॥

యదా గణేశ్వరం సోఽపి భజేదత్రైవ మానవః ।
అన్తే స్వానన్దగో భూత్వా బ్రహ్మీభూతో భవిష్యతి ॥ ౭౪॥

స్వానన్దో నాశహీనశ్చ సదా బ్రహ్మసుఖప్రదః ।
అతః స్వానన్దమాశ్రిత్య బ్రహ్మీభూతో భవిష్యతి ॥ ౭౫॥

మరణే దాఘహీనశ్చేత్తేజస్తత్త్వం సమాశ్రితః ।
అథవా ధూమ్రతత్త్వం స శుక్లకృష్ణగతిశ్రితః ॥ ౭౬॥

పూర్వవత్ సర్వమాఖ్యాతం తస్య సర్వం ప్రజాపతే ।
ఏవం విస్తరతో గత్యోః కథితం తే ప్రజాపతే ॥ ౭౭॥

అతో గణేశ్వరం దక్ష సమాశ్రయ హితప్రదమ్ ।
యోగక్షేమం స తే కుర్యాదనన్యచేతసః సదా ॥ ౭౮॥

న శుక్లా నైవ కృష్ణా తే భవిష్యతి గతిః కదా ।
బ్రహ్మభూయమయం భావం ప్రాప్స్యసే నాత్ర సంశయః ॥ ౭౯॥

॥ ఓం తత్సదితి శ్రీమదాన్త్యే పురాణోపనిషది శ్రీమన్మౌద్గలే మహాపురాణే
నవమే ఖణ్డే యోగచరితే ముద్గలదక్షసంవాదే యోగామృతార్థశాస్త్రే
చిత్తభూమినిరోధేన శుక్లకృష్ణగతియోగో నామ ద్వాదశోఽధ్యాయః ॥ ౯.౧౨
॥ ఇతి యోగగీతాసూపనిషత్సు సుగమాసు అష్టమోఽధ్యాయః ॥ ౯(యోగగీతా).౮

౯. క్షేత్రక్షేత్రజ్ఞజ్ఞానయోగో నామ త్నవమోఽధ్యాయః

(ముద్గలపురాణే నవమఖణ్డే ౯.౧౩ క్షేత్రక్షేత్రజ్ఞజ్ఞానయోగో నామ త్రయోదశోఽధ్యాయః)
॥ శ్రీగణేశాయ నమః ॥

దక్ష ఉవాచ ।
క్షేత్రం వద మహాభాగ క్షేత్రజ్ఞం చ తయోః పరమ్ ।
సర్వగం బ్రహ్మ యత్ ప్రోక్తం యేన జ్ఞానం తయోర్భవేత్ ॥ ౧॥

ముద్గల ఉవాచ ।

దేహం క్షేత్రమయం విద్ధి దేహీ క్షేత్రజ్ఞమఞ్జసా ।
తయోర్యోగే మహద్బ్రహ్మ స్వత ఉత్థానసంజ్ఞితమ్ ॥ ౨॥

భూతాని పఞ్చతన్మాత్రాః పఞ్చ జ్ఞానేన్ద్రియాణి తు ।
కర్మేన్ద్రియాణి పఞ్చైవ వాయవః పఞ్చ దేవతాః ॥ ౩॥

ఇన్ద్రియాణాం దశైవాఽపి ద్వేష ఇచ్ఛా ధృతిస్తథా ।
అవ్యక్తం చేతనా దుఃఖం సుఖం మోహనమేవ చ ॥ ౪॥

చిత్తం బుద్ధిః స్థూలసూక్ష్మే కారణం చ తురీయకమ్ ।
ఏతేషాం యోగభావే యత్ క్షేత్రం తత్ కథితం బుధైః ॥ ౫॥

సదైకభావరూపశ్చ భేదైః సంవర్జితః పరః ।
క్షేత్రజ్ఞః క్షేత్రమాస్థాయ సర్వాన్తర్యామితాం దధే ॥ ౬॥

తయోర్యోగే పరం బ్రహ్మ దృశ్యాదృశ్యవివర్జితమ్ ।
దృశ్యాదృశ్యమయం పూర్ణం బోధరూపం ప్రజాపతే ॥ ౭॥

స్థూలసూక్ష్మసమాత్మాఖ్యైర్భావైర్మాయా విశేషతః ।
క్షేత్రజ్ఞం మోహ్యాస్వాధీనం కరోతి నిత్యమాదరాత్ ॥ ౮॥

చతుర్భేదైర్విశేషేణ మోహితోఽత్యన్తమేవ సః ।
అహం దేహస్వరూపాఖ్యో మన్యతే సతతం ముధా ॥ ౯॥

తతః క్షేత్రస్య భోగార్థం నానాకర్మపరాయణః ।
త్రిగుణేషు భ్రమేణైవ భ్రమతేఽహమ్మమాత్మకః ॥ ౧౦॥

తతస్తమోగుణం త్యక్త్వా రాజసం ధారయేన్నరః ।
రాజసం చ తతస్త్యక్త్వా సాత్త్వికః సమ్భవేత్ క్రమాత్ ॥ ౧౧॥

తతస్తురీయమాశ్రిత్య గణేశం స భజేత్ పరమ్ ।
సర్వగం పఞ్చమం సాధ్యం బ్రహ్మీభూతో భవేన్నరః ॥ ౧౨॥

ఇహ సౌఖ్యప్రదం యచ్చ కర్మ సఞ్జాయతే సదా ।
పాపరూపమయం తేన జ్ఞాయతే న కదాచన ॥ ౧౩॥

దేహభోగకరం పూర్ణం శిశ్నోదరపరాయణమ్ ।
తామసం తద్విజానీహి చాన్తే నరకదం భవేత్ ॥ ౧౪॥

తత్ర తామససంయుక్తా భుక్త్వా దుఃఖం మహాద్భుతమ్ ।

పునా రోగాదిసంయుక్తా భవన్తి నీచయోనిషు ॥ ౧౫॥

కాణమూకాదిదోషైస్తే సంయుక్తాః పాపచేతసః ।
దరిద్రాదిసమాయుక్తా భోగైర్హీనా భవన్త్యపి ॥ ౧౬॥

పునః పాపసమాచారా భవన్తి యది మానవాః ।
అన్తే యమస్య గేహే తే నరకస్థాః పునః పునః ॥ ౧౭॥

అతస్తమోగుణస్థం స్వభావం త్యక్త్వా చ మానవాః ।
ధర్మార్థధృతిసంయుక్తా యతన్తే దైవయోగతః ॥ ౧౮॥

విద్ధి రాజసగం భావం నరా భువి సకామకమ్ ।
సతతం కర్మ కుర్వన్తి భోగదం ధర్మసంయుతాః ॥ ౧౯॥

వాసనాసంయుతం కర్మ స్వధర్మస్థం భవేత్కిల ।
తదేవ రాజసం విద్ధి నానాభావగతం పరమ్ ॥ ౨౦॥

రాజసాః సర్వభోగం తు భుక్త్వా పునః పతన్త్యపి ।
ఇహ యే యాదృశం కర్మ కుర్వతే తాదృశం ఫలమ్ ॥ ౨౧॥

అథవా స్వల్పభావేన కృతం రాజససమ్భవమ్ ।
కర్మ తేన నరా భూమౌ భవన్తే తత్క్షణాత్ పునః ॥ ౨౨॥

అథవా వివిధాస్తే తే యోనిషు సమ్భవన్త్యపి ।
నీచోచ్చాసు విశేషేణ జన్మమృత్యుపరాయణాః ॥ ౨౩॥

రాజసానాం ప్రజానాథ నరకో నైవ విద్యతే ।
స్థావరం జఙ్గమం శ్రిత్వా భవన్తే జన్మసంయుతాః ॥ ౨౪॥

తత్ర దుఃఖం సుఖం నానా భుఞ్జతే నాత్ర సంశయః ।
ఏవం రాజసగం సర్వం కథితం తే సమాసతః ॥ ౨౫॥

అతః పరం ప్రవక్ష్యామి సాత్వికం కామవర్జితమ్ ।
స్వధర్మస్థా జనా విద్ధి తత్కుర్వన్తి నిరన్తరమ్ ॥ ౨౬॥

బ్రహ్మార్పణతయా యద్యద్భవతి కర్మ ధర్మజమ్ ।
నానావిధం పరం తత్తత్ స్వాత్త్వికం విద్ధి మానద ॥ ౨౭॥

తేన శుక్లగతిం శ్రిత్య గచ్ఛన్తి మోక్షమఞ్జసా ।
అతః సత్త్వగుణేనైవ యుక్తా భవన్తి మానవాః ॥ ౨౮॥

అతః పరం తురీయం తే కథయామి సమాసతః ।
రసహీనస్వభావేన చిత్తం దేహసమన్వితమ్ ॥ ౨౯॥

తదా భవతి చేత్తుర్యం కర్మ సఞ్జాయతే పరమ్ ।
నానావిధం జగత్ సర్వం బ్రహ్మాకారం న సంశయః ॥ ౩౦॥

యద్యత్తేన కృతం కర్మ తదేవ బ్రహ్మాదం భవేత్ ।
స్తుతినిన్దాదికం కిఞ్చిన్నైవ తత్ర ప్రకీర్తితమ్ ॥ ౩౧॥

దేవభక్తాదికం దక్ష నైవ తుర్యే ప్రతిష్ఠితమ్ ।
బ్రహ్మణి సమభావేన వర్తతే సర్వదా స్వయమ్ ॥ ౩౨॥

అన్తరే సర్వభావేషు పశ్యతి విశ్వరూపిణమ్ ।
తదా తురీయగం కర్మ క్వచిద్భవతి నాన్యథా ॥ ౩౩॥

ఏవం సర్వసమత్వేన యద్భవేత్తత్తురీయకమ్ ।
కర్మ ప్రారబ్ధయోగేన బ్రహ్మణో రసభావతః ॥ ౩౪॥

అన్తేఽస్మితామయే తేన లీనో భవతి మానవః ।
మహాకారణభావేన భవేత్ త్రిగుణచాలకః ॥ ౩౫॥

అతః పరమహం కర్మ కైవల్యం కథయామి తే ।
నిషేధవిధిహీనం యద్భవతే కర్మ స్వేచ్ఛయా ॥ ౩౬॥

బ్రహ్మభూయమయం విద్ధి పఞ్చమం యోగిసమ్మతమ్ ।
కర్తా దేహో న సన్దేహస్తురీయం ప్రేరకం మతమ్ ॥ ౩౭॥

కుతస్తత్ర వ్యవస్థాఖ్యం తురీయం వర్తతే పరే ।
చతుర్విధం యేన సృష్టమిదం సర్వం స్వలీలయా ॥ ౩౮॥

స ఏవ కర్తృభావేన కారయితృప్రభావతః ।
తత్ర తిష్ఠతి కోఽహం తు కుతో బ్రహ్మవిచారతః ॥ ౩౯॥

నాహం నరో న వై బ్రహ్మ మయా సాధ్యం నిరన్తరమ్ ।
భ్రాన్త్యా సర్వం న సన్దేహో దృశ్యతే మాయయా మయి ॥ ౪౦॥

స్వేచ్ఛయా ఖేలతి బ్రహ్మ చతుర్భేదమయం పరమ్ ।
శుభాశుభం తస్య నాస్తి వృథాఽహన్తాం త్యజేన్నరః ॥ ౪౧॥

అనేనానుభవేనైవ శాన్త్యా సంవర్తతే నరః ।
రసం సర్వత్ర సన్త్యజ్య బ్రహ్మణో రసధారకః ॥ ౪౨॥

ఏవం చతుర్విధే భావే స్థితం దేహస్వరూపకమ్ ।
దేహభ్రాన్తివిహీనం తత్కృత్వా సోఽహమ్పరో భవేత్ ॥ ४३॥

ఏవం క్రమేణ యోగీన్ద్రో భవేద్యోగాన్నరోత్తమః ।
కథితం విస్తరాత్ సర్వం క్షేత్రక్షేత్రజ్ఞసాధనమ్ ॥ ४४॥

అథ వర్ణాశ్రమాచారం శ్ృణు సర్వసుఖప్రదమ్ ।
యేన ధర్మార్థకామాంశ్చ లభేన్ మోక్షం నరోత్తమః ॥ ४५॥

చిత్తేన్ద్రియాణి వశ్యాని క్షమార్జవతపాంసి చ ।
శౌచం శ్రుతిస్మృతీనాం వై జ్ఞానం యత్ర ప్రతిష్ఠతి ॥ ४६॥

వేదాధారవిహీనం యన్న కరోతి కదాచన ।
సదా బ్రహ్మపరో యస్మాద్బ్రాహ్మణః స చ సంస్మృతః ॥ ४७॥

శౌర్యం దాక్ష్యం తథా దార్ఢ్యం యుద్ధే సమ్ముఖతా సదా ।
శరణ్యరక్షణం నిత్యం ప్రభుత్వం దణ్డధారణమ్ ॥ ४८॥

ధృతిః క్షాత్రం సదా తేజశ్చిత్తమౌదార్యసంయుతమ్ ।
సునీత్యా పాలనం పఞ్చ కర్మయుక్తః స బాహుజః ॥ ४९॥

క్రయవిక్రయకౌ నిత్యం వస్తూనాం భూమికర్షణమ్ ।
గవాం పాలనకం త్రేధా కర్మయుక్తః స వైశ్యకః ॥ ५०॥

త్రివర్ణసేవనం దానం నామమన్త్రం జపేత్ పరమ్ ।
పురాణశ్రవణం శౌద్రం కర్మ పౌరాణికం ద్విజాత్ ॥ ५१॥

అన్త్యజానాం పురాణోక్తం కర్మ విప్రముఖోద్గతమ్ ।
నైవ శూద్రసమం చాన్యదస్పర్శత్వం ద్విజాదిషు ॥ ५२॥

కృతోపవీతకో విప్రః క్షత్రియో వైశ్య ఏవ యః ।
వేదాదికం సమభ్యస్యన్ బ్రహ్మచర్యయుతో భవేత్ ॥ ५३॥

భిక్షాశనో భవేన్నిత్యం గురోరాజ్ఞావశానుగః ।
గాయత్రీం సఞ్జపేన్నిత్యం త్రికాలేషు చ రోమధృక్ ॥ ५४॥

సాయం ప్రాతశ్చ జుహుయాత్ హవిర్నిత్యం జితేన్ద్రియః ।
షోడశాబ్దం ద్వాదశాబ్దం బ్రహ్మచర్యం చరేత్ పరమ్ ॥ ५५॥

పఞ్చయజ్ఞపరో నిత్యం నైమిత్తం స సమాచరేత్ ।

కృతదారః ప్రజార్థం స ఋతుగామీ భవేద్ గృహీ ॥ ౪౬॥

స్త్రీసఙ్గం సమ్పరిత్యజ్య స్త్రియా యుక్తో వసేద్వనమ్ ।
వన్యేన సర్వకర్మాణి కుర్యాన్నిత్యం తపః పరమ్ ॥ ౪౭॥

నఖలోమయుతశ్చైవ న గ్రామేషు ప్రవేశయేత్ ।
కుర్యాదేవం వానప్రస్థో వాయుభక్ష్యాదికం చరేత్ ॥ ౪౮॥

మనసాఽపి స్మరేన్నైవ స్త్రీసఙ్గం న్యాససంయుతః ।
చిత్తనిగ్రహసంయుక్తో భిక్షాశీ సతతం నరః ॥ ౪౯॥

కపర్దికాదికం కిఞ్చిన్న స్పృశేత్ స కదాచన ।
బ్రహ్మణి బ్రహ్మభూతత్వం తదర్థం శ్రమయేత్ సదా ॥ ౬౦॥

సాక్షివద్ దేహసంస్థోఽపి మౌనాదిదణ్డధారకః ।
అథవా దణ్డహీనః స జ్ఞానదణ్డధరో భవేత్ ॥ ౬౧॥

ఏవం సంన్యాసకం కృత్వా సదా తిష్ఠేద్యతాత్మవాన్ ।
ముక్తిమార్గమయం శాస్త్రం స్పృశేన్నాన్యద్వినిశ్చితమ్ ॥ ౬౨॥

వర్ణాశ్రమవిహీనశ్చేద్యోగీ పఞ్చమగః స్మృతః ।
విధినిషేధహీనః స యథా వినాయకో భవేత్ ॥ ౬౩॥

ఏతత్తే సర్వమాఖ్యాతం స్వధర్మాచరణాదికమ్ ।
యేనైవ ప్రాప్యతే యోగో నరేణ బ్రహ్మదాయకః ॥ ౬౪॥

దక్ష ఉవాచ ।
ధర్మార్థకామమోక్షాణాం స్వరూపం వద మానద ।
బ్రహ్మిభూతస్య భిన్నం మే భ్రమనాశకరం పరమ్ ॥ ౬౫॥

కేచిద్ధర్మం మహాశ్రేష్ఠమర్థం కామం తు మోక్షకమ్ ।
పరాత్పరం వదన్త్యేవ బ్రహ్మభూయం తథాఽపరే ॥ ౬౬॥

ముద్గల ఉవాచ ।
ధర్మేణ బ్రహ్మలోకశ్చ లభ్యతే మానవైః పరః ।
బ్రహ్మా సర్వసమానశ్చ స్వధర్మాఖ్యః ప్రకీర్తితః ॥ ౬౭॥

అర్థః సమర్థభావాఖ్య ఈశలోకప్రదాయకః ।
ఈశ్వరాన్న సమర్థోఽన్యః పశ్య బ్రహ్మాణ్డమణ్డలే ॥ ౬౮॥

కామో భోగాత్మకః ప్రోక్తో విష్ణులోకప్రదాయకః ।
స లక్ష్మీపతిరాఖ్యాతో నానాకామప్రదః ప్రభుః ॥ ౬౯॥

ముక్తిః సౌరాత్మికా ప్రోక్తా సూర్యః పురుష ఉచ్యతే ।
శుక్లమార్గధరః పూర్ణః సాక్షాత్ సాక్షీ విభావసుః ॥ ౭౦॥

బ్రహ్మీభూతమయః ప్రోక్తః స్వానన్దః పూర్ణయోగదః ।
వదన్తి న పరం లోకం స్వానన్దాద్వేదవాదినః ॥ ౭౧॥

అన్యచ్ఛృణు ప్రజానాథ పఞ్చైతే యోగదాయకాః ।
యోగార్థవాచకాః సర్వే తత్ర భేదం వదామ్యహమ్ ॥ ౭౨॥

యోగధర్మేణ యోగశ్చ లభ్యతే మానవైః పరః ।
న యోగాదపరః శ్రేష్ఠస్తేనార్థోఽయం ప్రకీర్త్యతే ॥ ౭౩॥

యోగకామేన యోగోఽయం లభ్యతే సర్వభావతః ।
మాయాయా వరణం త్యక్త్వా మోక్షయోగః ప్రకీర్త్యతే ॥ ౭౪॥

బ్రహ్మ బ్రహ్మణి వేదేషు కథితం నాత్ర సంశయః ।
తత్ర యోగేన యోగీ యో బ్రహ్మీభూతః స వై స్మృతః ॥ ౭౫॥

ధర్మార్థకామమోక్షాఖ్యా యోగశాస్త్రే విశేషతః ।
భిన్నా మాయామయాః ప్రోక్తా బ్రహ్మీభూతస్తు పఞ్చమః ॥ ౭౬॥

బ్రహ్మణి బ్రహ్మభూతో యో యోగీ ఏవ స ఉచ్యతే ।
న భిన్నః సర్వథా తస్మాద్బ్రహ్మణో బ్రహ్మగః పరః ॥ ౭౭॥

॥ ఓం తత్సదితి శ్రీమదాన్త్యే పురాణోపనిషది శ్రీమన్మౌద్గలే మహాపురాణే
నవమే ఖణ్డే యోగచరితే ముద్గలదక్షసంవాదే యోగామృతార్థశాస్త్రే
చిత్తభూమినిరోధేన క్షేత్రక్షేత్రజ్ఞజ్ఞానయోగో నామ త్రయోదశోఽధ్యాయః ॥ ౯.౧౩
॥ ఇతి యోగగీతాసూపనిషత్సు సుగమాసు నవమోఽధ్యాయః ॥ ౯(యోగగీతా).౯

౧౦. నానామతైక్యయోగో నామ దశమోఽధ్యాయః

(ముద్గలపురాణే నవమఖణ్డే ౯.౧౪ నానామతైక్యయోగో నామ చతుర్దశోఽధ్యాయః)
॥ శ్రీగణేశాయ నమః ॥

ముద్గల ఉవాచ ।
వక్ష్యామి భావనాం చైకాం వేదశాస్త్రార్థసంయుతామ్ ।

నానామతభయం త్యక్త్వా తయా యోగీ భవేన్నరః ॥ ౧॥

చైతన్యం న్యాయశాస్త్రజ్ఞా వదన్తి బ్రహ్మముఖ్యకమ్ ।
చైతన్యేన యుతాః సర్వే స్వస్వకార్యపరాయణాః ॥ ౨॥

సర్వప్రకాశకత్వాత్తచ్చైతన్యం బ్రహ్మసంజ్ఞితమ్ ।
చైతన్యేన యదా త్యక్తం తదా నాశముపైష్యతి ॥ ౩॥

పఞ్చచిత్తాత్మయోగేన చైతన్యం బ్రహ్మసంజ్ఞితమ్ ।
భవత్యత్ర న సన్దేహః శబ్దార్థానామనేకతః ॥ ౪॥

తార్కికాః ప్రవదన్త్యేవ సర్వాభేదం పరం మతమ్ ।
బ్రహ్మవేదాన్తవాదేషు విద్యతే శాస్త్రసమ్మతౌ ॥ ౫॥

పఞ్చచిత్తమయా భేదా అభేదా యోగినా కృతాః ।
యోగ ఏకార్థభావాఖ్యో భవత్యర్థప్రమాణతః ॥ ౬॥

ధర్మశాస్త్రవిదః సర్వే బోధాన్నైవ పరం పదమ్ ।
బ్రహ్మ బోధమయం ముఖ్యం భావాభావవివర్జితమ్ ॥ ౭॥

పఞ్చచిత్తగతో ధర్మస్త్యక్తవ్యస్తేన యోగకః ।
ధర్మో భవేన్న సన్దేహో బ్రహ్మధర్మధరః ప్రభుః ॥ ౮॥

సాఙ్ఖ్యా వదన్తి సాఙ్ఖ్యం యద్బ్రహ్మ సఙ్ఖ్యావివర్జితమ్ ।
విబోధాన్న పరం బ్రహ్మ ఖేలహీనప్రభావతః ॥ ౯॥

తత్ర పఞ్చవిధం చిత్తం పరం యోగేన సఙ్ఖ్యయా ।
హీనం తదేవ భవతి యోగాఖ్యం శబ్దమానతః ॥ ౧౦॥

మీమాంసకా వదన్త్యేవ స్వసంవేద్యం పరం మతమ్ ।
కారణం బ్రహ్మ తత్రాన్యన్నాస్తి బ్రహ్మణి సంస్థితమ్ ॥ ౧౧॥

పఞ్చచిత్తం పరిత్యజ్య బ్రహ్మరూపం కరోతి తత్ ।
మీమాంసయా స్వయం యోగీ యోగవాచ్యం భవేత్ పరమ్ ॥ ౧౨॥

ఏవం నానామతైర్యుక్తా వదన్తి శాస్త్రభేదతః ।
బ్రహ్మ నానావిధం దక్ష తదేవం యోగగం భవేత్ ॥ ౧౩॥

శక్తిర్బ్రహ్మేతి శాక్తా వై తే వదన్తి న తత్పరమ్ ।
సంయోగో ద్వన్ద్వయోర్యత్ర తదేవం యోగగం భవేత్ ॥ ౧౪॥

శక్తిః పఞ్చమచిత్తజ్ఞా సా బ్రహ్మణి సమాగతా ।
పరిగృహ్య నిరోధాఖ్యం చిత్తం దేవీ తతః స్మృతా ॥ ౧౫॥

సౌరం బ్రహ్మేతి సౌరాశ్చ వదన్తి తు పరాత్పరమ్ ।
తస్మాత్పరం న విద్యేత సర్వాధారప్రమాణతః ॥ ౧౬॥

భేదాత్మకం స సఞ్జీవ్య నిత్యం తిష్ఠతి చాదరాత్ ।
తేన యోగమయః సూర్యో భవత్యత్ర న సంశయః ॥ ౧౭॥

వదన్తి విష్ణుర్బ్రహ్మేతి ముఖ్యం యద్వైష్ణవా జనాః ।
తస్మాత్ పరం పదం నాస్తి సదానన్దప్రమాణతః ॥ ౧౮॥

చిత్తం యత్ పఞ్చమం తత్ర మోహం త్యక్త్వా తదాత్మకమ్ ।
బ్రహ్మయోగే భవేద్యోగ ఆనన్దో నాత్ర సంశయః ॥ ౧౯॥

శైవాః శైవం పరం బ్రహ్మ వదన్తి ముఖ్యభావతః ।
వేదే తస్మాత్ పరం నాస్తి కిఞ్చిన్ మోహవిహీనకమ్ ॥ ౨౦॥

నిరోధం త్రివిధం దక్ష పరాధీనం న సంశయః ।
తత్రస్థం యోగరూపాఖ్యం స్వాధీనం యోగగం భవేత్ ॥ ౨౧॥

ఏవం నానామతైర్యుక్తా స్వస్వదేవపరాయణాః ।
వదన్తి తత్ ప్రమాణం వై శబ్దానామర్థభావతః ॥ ౨౨॥

అనేకార్థమయాః శబ్దాస్తేషు కిం కిం న సమ్భవేత్ ।
సర్వే యోగార్థవాచ్యా వై జాయన్తే యోగినః క్రమాత్ ॥ ౨౩॥

అన్నప్రాణాదికాః శబ్దా ఏవం బ్రహ్మప్రవాచకాః ।
తే సర్వే యోగదా దక్ష భవన్తి బ్రహ్మధారణాత్ ॥ ౨౪॥

వేదాన్తమథ వక్ష్యామి సర్వమాన్యం విశేషతః ।
శాస్త్రాణి చ తదఙ్గాని తత్ప్రమాణాని సర్వదా ॥ ౨౫॥

యః సర్వం సర్వభావేషు యుతో జానాతి మాయయా ।
మాయాహీనప్రభావేణ యోగస్తిష్ఠతి నిత్యదా ॥ ౨౬॥

తదేవ బ్రహ్మముఖ్యం తు సర్వేభ్యో నాత్ర సంశయః ।
బ్రహ్మభ్య ఋుగ్గాదైవ ప్రజ్ఞానం యోగగం స్మృతమ్ ॥ ౨౭॥

పఞ్చచిత్తభవం సర్వం యో జానాతి తదేవ సః ।
యోగస్తద్గతభావైః సంవర్జితో భవతి ప్రభుః ॥ ౨౮॥

అహం బ్రహ్మేతి యద్బ్రహ్మ సర్వదోషవివర్జితమ్ ।
సదైవం యజుషా ప్రోక్తం ముఖ్యం వై పరతః పరమ్ ॥ ౨౯॥

పఞ్చచిత్తభవా భేదాస్తేష్వేవం భేదవర్జితమ్ ।
యోగం విద్ధి ప్రజానాథ యోగశాస్త్రప్రమాణతః ॥ ౩౦॥

మాయామోహయుతం యచ్చ మాయామోహవివర్జితమ్ ।
తయోర్యోగే పరం బ్రహ్మ సామ్నా సఙ్కథితం కిల ॥ ౩౧॥

మాయామోహయుతం బ్రహ్మ స్వానన్దాఖ్యం తతః పరమ్ ।
అయోగం మాయయా హీనం తయోర్యోగే తు యోగగమ్ ॥ ౩౨॥

బ్రహ్మ బ్రహ్మణి సంస్థం యన్మనోవాణీమయం న తత్ ।
మనోవాణీవిహీనం నాథర్వవేదో జగాద హ ॥ ౩౩॥

మనోవాణీమయః ప్రోక్తః సమ్ప్రజ్ఞాతో న సంశయః ।
అసమ్ప్రజ్ఞాతకస్తాభ్యాం హీనో యోగస్తయోః పరః ॥ ౩౪॥

ఏవం వేదార్థయుక్తాని మహావాక్యాని మానద ।
యోగాఖ్యాని విశేషేణ జానీయా యోగసేవయా ॥ ౩౫॥

కర్మాదయః సమాఖ్యాతాః శబ్దా బ్రహ్మమయా బుధైః ।
భవన్తి యోగసంజ్ఞస్థాస్తే సర్వే యోగినాం మతే ॥ ౩౬॥

సర్వశాస్త్రమతైక్యం తే కథితం శబ్దధారణాత్ ।
తజ్జ్ఞాత్వా మోహహీనః స సదా భవతి మానవః ॥ ౩౭॥
॥ ఓం తత్సదితి శ్రీమదాన్త్యే పురాణోపనిషది శ్రీమన్మౌద్గలే మహాపురాణే
నవమే ఖణ్డే యోగచరితే ముద్గలదక్షసంవాదే యోగామృతార్థశాస్త్రే
చిత్తభూమినిరోధేన నానామతైక్యయోగో నామ చతుర్దశోఽధ్యాయః ॥ ౯.౧౪
॥ ఇతి యోగగీతాసూపనిషత్సు సుగమాసు దశమోఽధ్యాయః ॥ ౯(యోగగీతా).౧౦

౧౧. గణేశరహస్యయోగో నామ ఏకాదశోఽధ్యాయః

(ముద్గలపురాణే నవమఖణ్డే ౯.౧౫ గణేశరహస్యయోగో నామ పఞ్చదశోఽధ్యాయః)
॥ శ్రీగణేశాయ నమః ॥

ముద్గల ఉవాచ ।

అథో లయం ప్రవక్ష్యామి యేన చిత్తం లయం వ్రజేత్ ।
బ్రహ్మణ్యాస్థాయ యోగం చ జ్ఞాత్వా యోగం ప్రజాపతే ॥ ౧॥

లయశ్చతుర్విధః ప్రోక్తో నిత్యో నైమిత్తికః పరః ।
తృతీయః ప్రాకృతో విప్రైః సారస్వతశ్చతుర్థకః ॥ ౨॥

కర్మాకర్మవికర్మాఖ్యో నిత్యః ప్రోక్తో బుధైః పురా ।
కర్మానుకూలభావేన జనానాం జననాదికమ్ ॥ ౩॥

క్షణక్రమాదిమారభ్యాయుషామన్తః సమాస్థితః ।
గర్భాధానాద్యవస్థానాం ప్రకాశశ్చ ప్రకథ్యతే ॥ ౪॥

బ్రహ్మణో దివసాన్తే స కుణ్ఠితో నాత్ర సంశయః ।
నైమిత్తికలయేనైవ త్రిలోకలయకారిణా ॥ ౫॥

శుభాశుభయుతాః సర్వే జన్తవో లయమాయయుః ।
శుభాశుభఫలైర్హీనా బభూవుః కర్మకుణ్ఠనాత్ ॥ ౬॥

స్వర్గమణ్డలపర్యన్తం త్రైలోక్యం ప్రలయం గతమ్ ।
తావతా స ప్రమాణేన నిత్యః సఙ్కథితో బుధైః ॥ ౭॥

అథో నైమిత్తికం దక్ష కథయామి సమాసతః ।
చతుర్యుగసహస్రాణి బ్రహ్మణో దినముచ్యతే ॥ ౮॥

నైమిత్తికో దినాన్తో యస్తదాఽయం వర్తతే లయః ।
తేన నైమిత్తికః ప్రోక్తో నామ్నా సర్వార్థకోవిదైః ॥ ౯॥

అధునా ప్రాకృతం వచ్మి వ్యవస్థాభిర్యుతం లయమ్ ।
మహాకారణగం చేదం స ప్రాకృత ఉదాహృతః ॥ ౧౦॥

తత్త్వానామేకభావేఽయం స్థూలసూక్ష్మసమాత్మనామ్ ।
ప్రాకృతః ప్రకృతిస్థత్వాత్ కథ్యతే విబుధైః పరః ॥ ౧౧॥

సారస్వతం పరం పూర్ణం శ్ృణు యోగప్రదం ప్రభో ।
నిరోధచిత్తభావేన పఞ్చచిత్తలయాత్మకమ్ ॥ ౧౨॥

మనోవాణీమయం సర్వం విశ్వం నానాస్వభావగమ్ ।
మనోవాణీవిహీనం త్వసమ్ప్రజ్ఞాతం విదుర్బుధాః ॥ ౧౩॥

వాణ్యా సఙ్కథ్యతే భావో మనస్తత్ర ప్రగచ్ఛతి ।

నానాపదార్థభిన్నత్వాత్ సర్వేషాం ప్రాణినాం ప్రభో ॥ ౧౪॥

వాణ్యా వాణీవిహీనం యత్ కథితం బ్రహ్మ హృద్గతమ్ ।
చిత్తం సమాధినా తత్ర సదా తిష్ఠతి తాదృశమ్ ॥ ౧౫॥

వాణీ సా ద్వివిధా ప్రోక్తా బ్రహ్మాకారా జగన్మయీ ।
తయోర్నాశే లయః ప్రోక్తః పరః సారస్వతో బుధైః ॥ ౧౬॥

సరస్వతీలయం యత్ర యోగభావాత్ ప్రగచ్ఛతి ।
మహావాక్యాదిసంయుక్తా స సారస్వత ఉచ్యతే ॥ ౧౭॥

సారస్వతలయేనైవ చిత్తం పఞ్చవిధం ప్రభో ।
చిన్తామణౌ లయం కృత్వా తిష్ఠ త్వం యోగిసమ్మతః ॥ ౧౮॥

ఏతత్ సర్వం సమాఖ్యాతం యోగదం తే సమాసతః ।
గోపయైనం మహాయోగం తతో యోగీ భవిష్యసి ॥ ౧౯॥

మా యోగం కథయస్వ త్వమిమం కస్మై ప్రజాపతే ।
పాత్రహీనప్రభావేణ భ్రంశదస్తే భవిష్యతి ॥ ౨౦॥

వాసనాహీనభావేన గణేశజ్ఞానలాలసాన్ ।
తాన్ బోధయ విశేషేణ తదాఽయం శుభదో భవేత్ ॥ ౨౧॥

అత్ర తే కారణం దక్ష కథయామి సమాసతః ।
తస్య శ్రవణమాత్రేణ సంశయస్తు లయం వ్రజేత్ ॥ ౨౨॥

యోగాకారో గణేశానో యదా ఖేలపరోఽభవత్ ।
తదా తం వచనం మాయే సిద్ధిబుద్ధీ సమూచతుః ॥ ౨౩॥

సిద్ధిబుద్ధీ ఊచతుః ।
యది ఖేలం కరోషి త్వమావాభ్యాం గణనాయక ।
ఆవాం త్వాం ఛాదయిష్యావో నానాభావప్రదర్శనాత్ ॥ ౨౪॥

వేదాదిభిస్తత్ర వాణీమయీ గాథా గజానన ।
స్వరూపం తే యథాతథ్యం కథయిష్యతి మానవాన్ ॥ ౨౫॥

తేన త్వాం బ్రహ్మణాం నాథం జ్ఞాస్యన్తే మానవాదయః ।
త్వదుపాసనమాత్రేణ భవేయుర్బ్రహ్మభూతకాః ॥ ౨౬॥

న త్వాం ఛాదయితుం శక్తే వాణీస్థం గణనాయక ।

అతస్తదర్థమానన్దాత్ కురు కిఞ్చిద్గజానన ॥ ౨౭॥

ఏవం తయోర్వచః శ్రుత్వా తే జగాద గజాననః ।
మా ఖేదం కురుతం దేవ్యౌ వాణీం సమ్మోహయామ్యహమ్ ॥ ౨౮॥

మోహితా సా మయా వాణీ వర్ణనం భ్రాన్తిదం చ మే ।
కరిష్యతి ప్రగూఢార్థయుతం సత్యార్థభాషితమ్ ॥ ౨౯॥

గూఢార్థం నైవ దేవేశా యోగీశాస్తత్త్వదర్శినః ।
జ్ఞాస్యన్తి తేన మాం సర్వే న భజిష్యన్తి భావతః ॥ ౩౦॥

సిద్ధిబుద్ధియుతం బ్రహ్మ వాణీ ప్రకటయిష్యతి ।
న గణేశమయీం గాథాం కథయిష్యతి యోగదామ్ ॥ ౩౧॥

సిద్ధిబుద్ధిమయం సర్వం జగద్బ్రహ్మ ప్రసేవ్య యః ।
యదా శుద్ధో నరో భావీ తదా మాం జ్ఞాస్యతి ప్రియే ॥ ౩౨॥

పరం సిద్ధియుతం బ్రహ్మ కథితం సిద్ధిదాయకమ్ ।
స ఏవ గణనాథోఽయం పతిః సిద్ధేః ప్రమాణతః ॥ ౩౩॥

పరం బుద్ధియుతం బ్రహ్మ పరం బుద్ధేః ప్రకథ్యతే ।
గణేశ ఏవ సమ్ప్రోక్తః పతిర్బుద్ధేః ప్రమాణతః ॥ ౩౪॥

ఏవం త్రివిధ్యగం వాణీ వదిష్యతి సదా తు మామ్ ।
సిద్ధిదం బుద్ధిగం బ్రహ్మ శాస్త్రేష్వేతత్ త్రయం మతమ్ ॥ ౩౫॥

ఏవముక్త్వా గణేశానః పునస్తూష్ణీం బభూవ తమ్ ।
ఉవాచ ప్రణనామాదౌ భక్తిః పరమదుఃఖితా ॥ ౩౬॥

భక్తిరువాచ ।
వరో దత్తస్త్వయా నాథ సిద్ధ్యై బుద్ధ్యై గజానన ।
తేన భక్తివిహీనాశ్చ భవిష్యన్తి సదా నరాః ॥ ౩౭॥

అతోఽహం దుఃఖసంయుక్తా చరిష్యామి నిరన్తరమ్ ।
మాం పాలయ గణాధ్యక్ష భక్తియుక్తాన్ జనాన్ కురు ॥ ౩౮॥

ఏవముక్తో గణాధ్యక్షస్తాముమవాచ సుదుఃఖితామ్ ।
భక్తిం భక్తిప్రియః పూర్ణః స్మయమానః ప్రజాపతే ॥ ౩౯॥

శ్రీగణేశ ఉవాచ ।

మా శోకం కురు కల్యాణి నరా మద్భక్తికారకాః ।
దేవనాగాసురాద్యాశ్చ భవిష్యన్తి న సంశయః ॥ ౪౦॥

నానాదేవపరా యే తు భక్త్యా జన్మని జన్మని ।
సన్తుష్టా అమరాస్తేభ్యో దాస్యన్త్యగ్నిరుచిం ముదా ॥ ౪౧॥

తతస్తేఽగ్నిం సమారాధ్య భక్తియుక్తా నిరన్తరమ్ ।
తుష్టం తం వై కరిష్యన్తి నానాయజ్ఞపరాయణాః ॥ ౪౨॥

తతస్తస్య కృపాయోగాత్ దేవీభక్తియుతా నరాః ।
భవిష్యన్తి చ తే సర్వే తాం భజిష్యన్తి సంయతాః ॥ ౪౩॥

ఏవం బహౌ గతే కాలే సన్తుష్టా సా ప్రదాస్యతి ।
తేభ్యః సౌరీం మహాభక్తిం భజిష్యన్తి తయా రవిమ్ ॥ ౪౪॥

తతో బహౌ గతే కాలే సూర్యస్తోషసమన్వితః ।
ఉగ్రాం దాస్యతి భక్తిం తు వైష్ణవీం తేభ్య ఆదరాత్ ॥ ౪౫॥

తయా యుక్తా భజిష్యన్తి విష్ణుం భావసమన్వితాః ।
నరాస్తతః స సన్తుష్టో బహుకాలే భవిష్యతి ॥ ౪౬॥

తుష్టో విష్ణుః స్వయం తేభ్యో దాతా స్యాద్భక్తిముత్తమామ్ ।
శైవీం తయా తతస్తే తం భజిష్యన్తి సదాశివమ్ ॥ ౪౭॥

తతో బహౌ గతే కాలే తుష్టః శమ్భుః ప్రదాస్యతి ।
భక్తిం గాణేశ్వరీం తేభ్యో భజిష్యన్తి తయా చ మామ్ ॥ ౪౮॥

నరాః శాన్తిం సమాలభ్య మత్తో యోగపరాయణాః ।
బ్రహ్మభూతా భవిష్యన్తి భజిష్యన్తి తథాఽపి తే ॥ ౪౯॥

ఏవం క్రమేణ మద్భక్తా భవిష్యన్తి నరాదయః ।
త్వద్యుక్తా మాం భజిష్యన్తి తేషాం వశ్యో భవామ్యహమ్ ॥ ౫౦॥

న భక్తే తే సమం మే వై ప్రియం కిఞ్చిద్భవిష్యతి ।
యత్ర భక్తిర్గతా తత్ర యథా స్థాస్యామి కిఙ్కరః ॥ ౫౧॥

స్వానన్దం లక్షలాభౌ చ సిద్ధిం బుద్ధిం మదీయకమ్ ।
సర్వం తేభ్యః ప్రదాస్యామి భక్తేభ్యో నాత్ర సంశయః ॥ ౫౨॥

అయం మదీయదేహశ్చ భక్త్యధీనో భవిష్యతి ।
భక్తాగ్రే భక్తరూపేణ సదా స్థాస్యామి దాసవత్ ॥ ౫౩॥

కర్మభ్యశ్చాధికం భక్తే తపః పరమదుశ్చరమ్ ।
తపోభ్యశ్చాధికం జ్ఞానం నిఃసఙ్గపదదాయకమ్ ॥ ౫౪॥

జ్ఞానాద్యోగః సమాఖ్యాతోఽధికః శాన్తిప్రదాయకః ।
తస్మాచ్చ త్వం మహాభక్తే భవిష్యస్యధికా ప్రియా ॥ ౫౫॥

భక్తేః పరం న కిఞ్చిన్ మే హ్యధికం శాస్త్రసమ్మతమ్ ।
భవిష్యతి మహాభాగే మా చిన్తాం కురు సర్వథా ॥ ౫౬॥

అన్యద్వాణీ మదీయం యద్ గూఢం రూపం వదిష్యతి ।
తదర్థం తే ప్రియం భక్తే కరోమి శృణు మే వచః ॥ ౫౭॥

మదీయభుజసంస్థోఽయం ముద్గలః సర్వదర్పహా ।
స ఏవ బ్రాహ్మణో భూత్వా చరిష్యతి నిరన్తరమ్ ॥ ౫౮॥

కృతం తేన మదీయం వై పురాణం వేదబృంహితమ్ ।
గూఢార్థద్యోతనం భావి సర్వేభ్యో భక్తిదాయకమ్ ॥ ౫౯॥

స్వరూపం తత్ర మే భక్తే ప్రకటం పశ్యతాం నృణామ్ ।
శృణ్వతాం తత్తదా పూర్ణం భవిష్యతి న సంశయః ॥ ౬౦॥

తథాపి దుర్లభా భక్తిర్మదీయా త్వం భవిష్యసి ।
అతోఽల్పజ్ఞా న మాం దేవి భజిష్యన్తి కదాచన ॥ ౬౧॥

విఘ్నం మౌద్గలశాస్త్రేఽహం కరిష్యామి భ్రమప్రదమ్ ।
అశ్రద్ధం తేన నష్టం తద్భవిష్యతి కదా కదా ॥ ౬౨॥

తవ భావస్య రక్షార్థం మౌద్గలం నిర్మితం మయా ।
అతః పరం మహాభక్తే వద కిం తే కరోమ్యహమ్ ॥ ౬౩॥

ఏవం తస్య వచః శ్రుత్వా హర్షితా సా ననామ తమ్ ।
గణేశం భావగమ్భీరా న కిఞ్చిత్ పునరబ్రవీత్ ॥ ౬౪॥

ఏతత్తే కథితం దక్ష గుహ్యం విఘ్నేశ్వరస్య యత్ ।
అతో గుప్తం ప్రకర్షేణ శాస్త్రం కురు మదీయకమ్ ॥ ౬౫॥

త్వం దక్షః సర్వభావేషు దక్షాద్దక్షో న విద్యతే ।
అతస్తుభ్యం మయా సర్వం కథితం శాస్త్రముత్తమమ్ ॥ ౬౬॥

హృదిస్థేన గణేశేన ప్రేరితోఽహం ప్రజాపతే ।
తదాజ్ఞయా హృదిస్థం మే కథితం శాస్త్రముత్తమమ్ ॥ ౬౭॥

అనేన విధినా దక్ష భజ త్వం గణనాయకమ్ ।
తేనేప్సితం సమాసాద్య గాణపత్యో భవిష్యసి ॥ ౬౮॥

॥ ఓం తత్సదితి శ్రీమదాన్త్యే పురాణోపనిషది శ్రీమన్మౌద్గలే మహాపురాణే
నవమే ఖణ్డే యోగచరితే ముద్గలదక్షసంవాదే యోగామృతార్థశాస్త్రే
చిత్తభూమినిరోధేన గణేశరహస్యయోగో నామ పఞ్చదశోఽధ్యాయః ॥ ౯.౧౫
॥ ఇతి యోగగీతాసూపనిషత్సు సుగమాసు ఏకాదశోఽధ్యాయః ॥ ౯(యోగగీతా).౧౧

౧౨. భక్తిరహస్యవర్ణనయోగో ద్వాదశోఽధ్యాయః

(ముద్గలపురాణే నవమఖణ్డే ౯.౧౬ భక్తిరహస్యవర్ణనయోగో నామ షోడశోఽధ్యాయః)
॥ శ్రీగణేశాయ నమః ॥

దక్ష ఉవాచ ।
ధన్యోఽహం కృతకృత్యోఽహం కృతస్త్వద్య మహామతే ।
త్వదాజ్ఞావశగః స్వామిన్ గుప్తం గ్రన్థం కరోమి తే ॥ ౧॥

అధునా వద మే భక్తిం గణేశస్య తయా పరమ్ ।
భజిష్యామి విశేషేణ సదా భక్తిపరాయణః ॥ ౨॥

ముద్గల ఉవాచ ।
సాఙ్ఖ్యయోగౌ ప్రజానాథ శ‌ృణు తే కథయామ్యహమ్ ।
తాభ్యాం యుక్తస్తతో భక్తిం కరిష్యసి పరాం ముదా ॥ ౩॥

చిత్తం పఞ్చవిధం ప్రోక్తం పఞ్చసఙ్ఖ్యావివర్జితమ్ ।
కురు చిన్తామణౌ లీనభావేన త్వం సుయోగతః ॥ ౪॥

ఏతత్ సాఙ్ఖ్యం సమాఖ్యాతం గణేశాభేదదాయకమ్ ।
తేన యోగీ భవేత్ సద్యః శాన్తియుక్తో విశేషతః ॥ ౫॥

పఞ్చచిత్తోద్భవేషు త్వం భోగేష్వసి సుసంస్థితః ।
బిమ్బరూపేణ తాన్ భుఙ్క్ష్వ శాన్త్యా రససమన్వితః ॥ ౬॥

చిత్తేషు చిత్తభూతేషు కర్మ జ్ఞానాదికం భవేత్ ।
తద్గణేశార్పణం సర్వం కురు త్వం నిత్యమాదరాత్ ॥ ౭॥

స్వధర్మసంస్థితం దేహం చిత్తం శాన్తిసమన్వితమ్ ।
కురుష్వ సతతం దక్ష బ్రహ్మాభావపరాయణః ॥ ౮॥

అయం యోగః సమాఖ్యాతః శాస్త్రే వై సర్వసమ్మతః ।
వేదేషు చ పురాణేషు బ్రహ్మాభూయప్రదాయకః ॥ ౯॥

సాఙ్ఖ్యయోగౌ సమారాధ్య భజస్వ గణనాయకమ్ ।
యోగాకారం సమాధ్యాయ తన్నిష్ఠస్తత్పరాయణః ॥ ౧౦॥

శ్రవణం గణనాథస్య గుణానాం నిత్యమాదరాత్ ।
కీర్తనం తస్య తద్వత్త్వం కురుష్వైతద్రసైర్యుతమ్ ॥ ౧౧॥

గాణేశస్య చ భావస్య విస్మృతిం మా కురు ప్రభో ।
గణేశపాదజం మోహం ధారయేః సత్యభావతః ॥ ౧౨॥

సాఙ్గం గణేశ్వరస్యైవ కురు సర్వం విశేషతః ।
గణేశాన్న పరం శ్రేష్ఠం తస్మాత్తన్నిష్ఠకో భవ ॥ ౧౩॥

గాణపత్యస్య మార్గస్య సేవనం కురు సర్వదా ।
సాక్షిరూపం గణేశానం జ్ఞాత్వా హృత్స్థం భజస్వ చ ॥ ౧౪॥

గణేశాన్నైవ భిన్నోఽహం భావయస్వ నిరన్తరమ్ ।
ఏవం నవప్రకారైస్తం భజ త్వం భక్తిసంయుతః ॥ ౧౫॥

బాహ్యాన్తరం గణేశార్థం కురు త్వం కర్మ చాదరాత్ ।
నవధా ఖణ్డభావేన పూర్ణభక్తో భవిష్యసి ॥ ౧౬॥

అథో చతుర్విధాం భక్తిం కథయామి శ‍ృణుష్వ తామ్ ।
కాయికాం వాచికాం పూర్ణాం మానసీం నిత్యదా కురు ॥ ౧౭॥

తథా సాంసర్గికిం దక్ష తస్యాశ్చిహ్నం వదామ్యహమ్ ।
గణేశార్థం సదా దేహశ్రమం కురు మహామతే ॥ ౧౮॥

గణేశభావహీనాం యాం వాచం మా త్వం వదస్వ తామ్ ।
గణేశచిన్తనం తద్వద్గణేశే భావకస్య వా ॥ ౧౯॥

గణేశభక్తియుక్తానాం సఙ్గతిం కురు సర్వదా ।
ఏవం భజస్వ భక్త్యా త్వం భక్తరాజో భవిష్యసి ॥ ౨౦॥

భక్తిః సా ద్వివిధా దక్ష మానవైః క్రియతే పరా ।
పాఖణ్డసంయుతా పూర్ణా దేవప్రీత్యర్థమేవ వా ॥ ౨౧॥

దేహే విషయభోగార్థం భజనం సమ్ప్రవర్తతే ।
పాఖణ్డినాం సదా దక్ష లోకమోహకరం పరమ్ ॥ ౨౨॥

పాఖణ్డభజనస్యైవ చిహ్నం ముఖ్యం వదామ్యహమ్ ।
తచ్ఛృణు త్వం హితార్థాయ లోకానాం లోకతారక ॥ ౨౩॥

సర్వాహఙ్కారనిర్ముక్తః పాఖణ్డీ దృశ్యతే జనైః ।
జనా మోహయుతా యేన భవన్తి భజనం యతః ॥ ౨౪॥

యత్ర యేషాం రుచిర్దక్ష యాదృశీ తాదృశం సదా ।
కరోతి తత్ర యత్నేన సర్వభావం ప్రదర్శయన్ ॥ ౨౫॥

యేనైవ విషయాణాం చ ప్రాప్తిః సఞ్జాయతే పరా ।
తాదృశం భజనం తస్య పరం భవతి సర్వదా ॥ ౨౬॥

అథవా చైకనిష్ఠః స భవతి దేవతత్పరః ।
స్వదేవభక్తాన్ సమ్మోహ్య భుఙ్క్తే దుష్టోఽర్థలాలసః ॥ ౨౭॥

స్వదేవభజనే సక్తా జనాః స్వల్పమతో బహు ।
తేషాం రుచిప్రమాణేన భవతి భజనం యతః ॥ ౨౮॥

జనానాం మోహదా భక్తిః కథితా తే ప్రజాపతే ।
పాఖణ్డిభిః సదా పూర్ణా సేవ్యతే సా రుచిప్రదా ॥ ౨౯॥

పాఖణ్డసంయుతా నిత్యం భక్తిం కుర్వన్తి శాశ్వతీమ్ ।
చాణ్డాలాస్తే మతాః శాస్త్రే దేవానాం దుఃఖదాయకాః ॥ ౩౦॥

సత్యసఙ్కల్పసిద్ధ్యా తే సంయుతం దేవముత్తమమ్ ।
సఙ్గృహ్య భిక్షుకం దుష్టాః కుర్వతేఽధః ప్రగామినః ॥ ౩౦॥

అథ దేవప్రియాం భక్తిం శ్ృణుష్వ సుసమాహితః ।
విచార్య హృదయే భక్తిం కురుతే దేవతుష్టయే ॥ ౩౨॥

సదా దేవపరో భూత్వా భజతేఽనన్యమానసః ।
లోకానాం తత్ర సమ్భూయాద్రుచిర్వా హ్యరుచిః కదా ॥ ౩౩॥

లోకా నిన్దన్తి తం భక్తముత్తమాశ్చ స్తువన్తి వా ।
తాననాదృత్య దేవస్య ప్రీత్యర్థం భజతే సదా ॥ ౩౪॥

స్వకీయే హృదయే సోఽపి విచార్య కురుతే సదా ।

భక్తిం యాం తాం ప్రజానాతి దేవస్తస్య హృది స్థితః ॥ ౩౫॥

యదా దైవస్య మార్గస్యాపమానం వా హ్యనాదరమ్ ।
కుర్వన్తి తాన్ పరిత్యజ్య తదా భజతి సర్వదా ॥ ౩౬॥

లోకానాం రుచిదం తస్య భజనం జాయతే కదా ।
కదా తేషాం విరుద్ధం వా భక్త్యా తద్దేవతుష్టిదమ్ ॥ ౩౭॥

అనేన విధినా దక్ష భజస్వ గణనాయకమ్ ।
గాణపత్యో న సన్దేహో భవిష్యసి పరాత్ పరః ॥ ౩౮॥

పఞ్చ చిత్తేషు యజ్జ్ఞానం తద్వృద్ధి విషయాత్మకమ్ ।
తత్ర రుచివిహీనస్త్వం భజస్వ గణనాయకమ్ ॥ ౩౯॥

సదా గణేశ్వరే దక్ష రసోత్పత్తిః ప్రజాయతే ।
చిత్తస్య నాన్యభావేషు యస్య భక్తః స ఉచ్యతే ॥ ౪౦॥

ఏతద్భక్తిరహస్యం తే కథితం భక్తిదాయకమ్ ।
సమాసేన భజస్వైవ గణేశం బ్రహ్మనాయకమ్ ॥ ౪౧॥

ఇమం యోగం నరో యస్తు శృణుయాచ్ఛ్రావయేత్ పరమ్ ।
యోగిభ్యో వాఽన్యజన్తుభ్యః స ఈప్సితమవాప్నుయాత్ ॥ ౪౨॥

నానేన సదృశం కిఞ్చిద్యోగదం శాస్త్రసమ్మతమ్ ।
అస్య శ్రవణమాత్రేణ బ్రహ్మీభూతో భవేన్నరః ॥ ౪౩॥

మహాపాపోపపాపేభ్యో ముచ్యతే పఠనాత్ కిల ।
శ్రవణాదస్య యోగస్యాన్తే బ్రహ్మ ప్రాప్నుయాత్ పరమ్ ॥ ౪౪॥

పుత్రపౌత్రాదిసంయుక్తో ధనధాన్యసమన్వితః ।
ఆరోగ్యాదిసమాయుక్తో లభేదన్తే పరం పదమ్ ॥ ౪౫॥

సకామకో లభేద్భోగాన్ పఠనాదస్య నిశ్చితమ్ ।
అన్తే బ్రహ్మమయో భావీ శ్రవణాన్నాత్ర సంశయః ॥ ౪౬॥

యోగగీతాం పఠేద్యస్తు నిష్కామః శృణుయాదథో ।
స విఘ్నహీనతాం ప్రాప్య బ్రహ్మీభూతో భవిష్యతి ॥ ౪౭॥

యోగగీతాం పఠేద్యస్తు స భవేత్ శాన్తిసంయుతః ।
శృణుయాద్బ్రహ్మభూతశ్చ జ్ఞానవాన్ స్థితిసంయుతః ॥ ౪౮॥

కర్మనిష్ఠైరియం సేవ్యా తపోనిష్ఠైః ప్రజాపతే ।
తత్తత్సిద్ధిసమాయుక్తైరిహాన్తే బ్రహ్మ చాప్యతే ॥ ౪౯॥

నిత్యం పఠేదిమాం గీతాం స గణేశో ధరాతలే ।
దర్శనాత్ పావనో నౄణాం సర్వసిద్ధిప్రదాయకః ॥ ౫౦॥

ఏకకాలం ద్వికాలం వా త్రికాలం యః పఠేదిమామ్ ।
కృత్వాఽవశ్యం గణేశానం స భవేత్ సర్వదాయకః ॥ ౫౧॥

శుక్లకృష్ణచతుర్థ్యోస్తు పఠేదేతాం నరోత్తమః ।
స భుక్త్వా సకలాన్ భోగానన్తే బ్రహ్మ లభేత్ పరమ్ ॥ ౫౨॥

అథవా శుక్లజాయాం స చతుర్థ్యాం భాద్రమాఘయోః ।
జ్యేష్ఠే మాఘే చ కృష్ణాయాం పఠేదీప్సితమాప్నుయాత్ ॥ ౫౩॥

అథవా గణరాజస్య తీర్థక్షేత్రాదికే గతః ।
పఠేదిమాం సుభావేన స ఈప్సితమవాప్నుయాత్ ॥ ౫౪॥

వేదశాస్త్రపురాణేషు యత్ సారం సముదాహృతమ్ ।
యోగగీతామయం తుభ్యం సర్వసిద్ధిప్రదాయకమ్ ॥ ౫౫॥

॥ ఓం తత్సదితి శ్రీమదాన్త్యే పురాణోపనిషది శ్రీమన్మౌద్గలే మహాపురాణే
నవమే ఖణ్డే యోగచరితే ముద్గలదక్షసంవాదే యోగామృతార్థశాస్త్రే
చిత్తభూమినిరోధేన భక్తిరహస్యవర్ణనయోగో నామ షోడశోఽధ్యాయః ॥ ౯.౧౬
॥ ఇతి యోగగీతాసూపనిషత్సు సుగమాసు ద్వాదశోఽధ్యాయః ॥ ౯(యోగగీతా).౧౨
॥ శ్రీగజాననార్పణమస్తు ॥

Proofread by Yash Khasbage

Yogagita from MudgalapurAna Khanda 9 Yogacharitam

pdf was typeset on July 27, 2026

Please send corrections to *sanskrit@cheerful.com*